

Economie

**Faculteit Recht, Economie,
Bestuur en Organisatie,
Universiteit Utrecht**

Quality Assurance Netherlands Universities (QANU)
Catharijnesingel 56
Postbus 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: 030 230 3100
Fax: 030 230 3129
E-mail: info@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0336

© 2012 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUD

Rapport over de bacheloropleiding Economie en Bedrijfseconomie en de masteropleidingen Economics of Competition and Regulation, Economics of Public Policy and Management en International Economics and Business van de Universiteit Utrecht.....	5
Administratieve gegevens van de opleidingen	5
Administratieve gegevens van de instelling.....	6
Kwantitatieve gegevens over de opleidingen	6
Samenstelling van de commissie.....	6
Werkwijze van de commissie.....	7
Samenvattend oordeel van de commissie.....	10
Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling.....	15
Bijlagen.....	45
Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie	47
Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader.....	49
Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties	55
Bijlage 4: Overzicht van de programma's.....	65
Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen	127
Bijlage 6: Organogram.....	131
Bijlage 7: Bezoekprogramma.....	133
Bijlage 8: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten.....	137
Bijlage 9: Onafhankelijkheidsverklaringen.....	139

Dit rapport is vastgesteld op 15 oktober 2012

Rapport over de bacheloropleiding Economie en Bedrijfseconomie en de masteropleidingen Economics of Competition and Regulation, Economics of Public Policy and Management en International Economics and Business van de Universiteit Utrecht

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO.

Administratieve gegevens van de opleidingen

Bacheloropleiding Economie en bedrijfseconomie

Naam van de opleiding:	Economie en Bedrijfseconomie
CROHO-nummer:	50950
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie:	Utrecht
Variant:	voltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2013

Masteropleiding Economics of Competition and Regulation

Naam van de opleiding:	Economics of Competition and Regulation
CROHO-nummer:	60388
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie:	Utrecht
Variant:	voltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2013

Masteropleiding Economics of Public Policy and Management

Naam van de opleiding:	Economics of Public Policy and Management
CROHO-nummer:	60389
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie:	Utrecht
Variant:	voltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2013

Masteropleiding International Economics and Business

Naam van de opleiding:	International Economics and Business
CROHO-nummer:	60648
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	International Management, International Financial Economics, International Ventures and Entrepreneurship, Globalisation and Development.
Locatie:	Utrecht
Variant:	voltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2013

Het bezoek van de visitatiecommissie Economie aan de Faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie van de Universiteit Utrecht vond plaats op 18 en 19 juni 2012.

Administratieve gegevens van de instelling

Naam van de instelling:	Universiteit Utrecht
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	aangevraagd

Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

De vereiste kwantitatieve gegevens over de opleidingen zijn opgenomen in Bijlage 5.

Samenstelling van de commissie

De commissie die de bacheloropleiding Economie en Bedrijfseconomie en de masteropleidingen *Economics of Competition and Regulation*, *Economics of Public Policy and Management* en *International Economics and Business* van de Universiteit Utrecht beoordeelde bestond uit:

- Prof. dr. P. A. (Piet) Verheyen (voorzitter), emeritus hoogleraar bedrijfseconometrie en oud voorzitter van het College van Bestuur, Tilburg University;
- Prof. dr. H. (Hans) van Ees, hoogleraar Corporate Governance and Institutions aan de Rijksuniversiteit Groningen;
- Prof. dr. C. (Cynthia) van Hulle, hoogleraar economie aan de Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen, Katholieke Universiteit Leuven, België;
- Prof. dr. T.C.M.J. (Theo) van de Klundert, emeritus hoogleraar economie, Universiteit van Tilburg en Rijksuniversiteit Groningen;
- Prof. dr. J.G. (Hans) Kuijl RA, emeritus hoogleraar bedrijfseconomie inclusief de fiscale comptabiliteit, Universiteit Leiden;
- Prof. dr. H. (Hans) Visser, emeritus hoogleraar economie, Vrije Universiteit Amsterdam;

- M. (Minke) van Bergen BSc, masterstudent Economics, Rijksuniversiteit Groningen.

Het College van Bestuur van de Universiteit Utrecht en de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) hebben ingestemd met de bovenstaande samenstelling van de commissie voor beoordeling van de bovengenoemde opleidingen.

De commissie werd ondersteund door A.J. (Adrienne) Wieldraaijer-Huijzer MA (onder supervisie van drs. M. (Trees) Graas en drs. L.C. (Linda) te Marvelde), die optrad als secretaris.

De curricula vitae van de leden van de commissie zijn opgenomen in Bijlage 1.

Werkwijze van de commissie

De beoordeling van de bachelor- en masteropleidingen Economie van de Universiteit Utrecht valt binnen een clusterbeoordeling, waarbij de Radboud Universiteit Nijmegen en de Universiteit Utrecht betrokken waren. De startvergadering van de visitatiecommissie vond plaats op 18 juni 2012 in Utrecht. Tijdens de startvergadering werd de commissie geïnstrueerd, werden de taakstelling en de werkwijze van de commissie besproken en werd er kennis genomen van het Domeinspecifieke Referentiekader Economie 2009 (Bijlage 2).

Voorbereiding

QANU ontving de kritische reflectie van de opleidingen Economie van de Universiteit Utrecht op 16 april 2012. Nadat de projectleider het rapport op kwaliteit en compleetheid van informatie had gecontroleerd en in orde bevonden, stuurde zij het door aan de commissieleden. De commissie las de zelfstudie en formuleerde naar aanleiding ervan vragen en opmerkingen. De projectleider groepeerde de vragen en opmerkingen per onderwerp en panel in een samengesteld document. Verzoeken om aanvullende informatie werden door de projectleider doorgestuurd naar de instelling.

Naast de kritische reflectie ontvingen de zeven commissieleden afstudeerscripties uit de bacheloropleiding en de masteropleidingen. In samenspraak met de voorzitter van de commissie werd een steekproef van dertig scripties geselecteerd; twaalf bachelorscripties en zes scripties voor iedere master. Hierbij is bewust gekozen voor scripties uit verschillende beoordelingscategorieën (voldoende, ruim voldoende en goed) en verschillende studiejaar (2009-2010 en 2010-2011). Bij de scripties voegde QANU een lijst met beoordelingsrichtlijnen toe, om ervoor te zorgen dat de commissieleden de scripties op vergelijkbare wijze zouden beoordelen.

De commissie besteedde zorgvuldig aandacht aan het beoordelen van het wetenschappelijk niveau van de scripties, de eisen die door de opleiding aan de scripties worden gesteld en de zorgvuldigheid van de inhoudelijke beoordeling daarvan door de staf. In de scriptie dient de student immers aan te tonen over de vereiste kwalificaties te beschikken. Nog voor het locatiebezoek hadden de commissieleden per e-mail contact over de beoordeling van een aantal scripties. De commissieleden beoordeelden de bachelorscripties unaniem als van voldoende niveau. Om het gerealiseerde eindniveau in de masteropleidingen te toetsen heeft de commissie zes scripties uit iedere opleiding beoordeeld. Hoewel de commissie overtuigd was van het niveau van alle scripties met eindcijfers tussen de 6.5 en 9, ontstonden op basis van de eerste lezing twijfels over de beoordeling van de twee marginale scripties in de selectie met het eindcijfer 6. Eén van deze scripties werd na tweede lezing door de commissie

uiteindelijk als onvoldoende beoordeeld. Omdat de commissie ervan overtuigd was dat de becijfering en het niveau van de overige scripties uit alle opleidingen ruim voldeden aan de eisen, besloot de commissie om zich er in eerste instantie van te vergewissen dat er geen onterechte voldoende worden uitgedeeld. Daarom besloot zij de scriptieselectie uit te breiden met ‘zessen’.

Voor het bezoek aan de opleiding heeft de commissie daarnaast inzage gevraagd in de organisatie, de inhoud, de toetsing en de evaluatie van zeven door haar geselecteerde onderwijsblokken. Voor de bacheloropleiding waren dit: Financiële verslaggeving, Institutionele economie, Arbeidseconomie en het vak Economie van de publieke sector. Voor de masteropleiding waren dit: Empirical Economics, Public Economics en Policy and Multinational Firms. Tijdens het bezoek beoordeelde de commissie de kwaliteit van de cursusbeschrijvingen, de studentinformatie, de toetsen, en praktische onderwijsprogramma's van deze blokken in detail. Een overzicht van de bestudeerde afstudeerwerken en documenten is opgenomen in Bijlage 8.

Voorafgaand aan het visitatiebezoek stelde de projectleider een conceptprogramma op, dat in overleg met de voorzitter van de commissie en de coördinator van de opleidingen werd aangepast aan de specifieke situatie van de opleidingen. Op verzoek van de commissie stelde de opleidingscoördinator representatieve gesprekspanels samen. De commissie ontving voorafgaand aan het bezoek een overzicht van de gesprekspartners en stemde in met de door de opleiding gemaakte selectie. Een overzicht van het programma met alle gesprekspartners is opgenomen als Bijlage 7. Voorafgaand aan het locatiebezoek werden zowel medewerkers als studenten op de hoogte gebracht van een spreekuur, waarin zij vertrouwelijk met de commissie konden spreken. Van dit spreekuur is geen gebruik gemaakt.

Bezoek

Het bezoek aan de Faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie van Universiteit Utrecht vond plaats op 18 en 19 juni 2012. Daarnaast hield de commissie op 18 juni 2012 haar formele startvergadering en een voorbereidende bijeenkomst. Tijdens de startvergadering werden er, op grond van de inhoudelijke expertise van de commissieleden, afspraken gemaakt over de taakverdeling tijdens de panelgesprekken. Tijdens de voorbereidende bijeenkomst werd tevens het bezoek aan de Universiteit Utrecht voorbereid. De commissie heeft hierbij gesproken over de scripties en de geformuleerde vragen en opmerkingen en de panelgesprekken voorbereid. Daarnaast bestudeerde de commissie tijdens deze bijeenkomst de notulen van de examencommissie en opleidingscommissie, cursusbeschrijvingen, tentamens en opdrachten.

Tijdens het bezoek is gesproken met een representatieve vertegenwoordiging van het opleidingsbestuur, alumni, de opleidingscommissie en de examencommissie. Daarnaast is gesproken met studenten- en docentenvertegenwoordigers uit de bacheloropleiding en de verschillende masteropleidingen. De commissie heeft een deel van de laatste dag van het bezoek gebruikt om de mondelinge rapportage van de voorzitter voor te bereiden en te discussiëren over de voorlopige beoordeling van de opleidingen. Aan het einde van het bezoek presenteerde de voorzitter de algemene waarnemingen en indrukken van de commissie over de verschillende opleidingen.

Rapportage

De projectleider heeft op basis van de bevindingen van de commissie een conceptrapport opgesteld. Dit conceptrapport is in eerste instantie voorgelegd aan de voorzitter van de commissie en daarna ook aan de andere commissieleden. Na vaststelling is het

conceptrapport naar de instelling gestuurd voor een controle op feitelijke onjuistheden. De opmerkingen van de opleiding zijn besproken met de voorzitter van de commissie, waarna de projectleider het definitieve rapport opmaakte dat vervolgens voor een laatste ronde van commentaar is rondgestuurd aan de commissie.

Beslisregels

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (versie van november 2011) heeft de commissie de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden en de opleiding als geheel gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs verwacht mag worden van een bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Onvoldoende

De opleiding voldoet niet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont op meerdere vlakken ernstige tekortkomingen.

Voldoende

De opleiding voldoet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont over de volle breedte een acceptabel niveau.

Goed

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte uit boven de gangbare basiskwaliteit.

Excellent

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte ver uit boven de gangbare basiskwaliteit en geldt als een (inter)nationaal voorbeeld.

Samenvattend oordeel van de commissie over de bacheloropleiding Economie en Bedrijfseconomie en de masteropleidingen *Economics of Competition and Regulation*, *Economics of Public Policy and Management* en *International Economics and Business*.

Dit rapport geeft de bevindingen en overwegingen weer van de commissie over de bacheloropleiding *Economie en Bedrijfseconomie* en de masteropleidingen *Economics of Competition and Regulation*, *Economics of Public Policy and Management* en *International Economics and Business* van de Universiteit Utrecht. De commissie baseert haar oordeel op informatie uit de zelfstudie, aanvullende informatie naar aanleiding van vooraf geformuleerde vragen van de commissie, informatie uit de gesprekken tijdens het bezoek, de geselecteerde (eind)werkstukken en de documenten die tijdens het bezoek ter inzage beschikbaar waren. De commissie heeft voor alle opleidingen zowel positieve aspecten opgemerkt als verbeterpunten gesignaleerd. Na deze tegen elkaar te hebben afgewogen, is de commissie tot het oordeel gekomen dat alle opleidingen voldoen aan de eisen voor basiskwaliteit die de voorwaarde zijn voor heraccreditatie.

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

Het departement Economie van de Universiteit Utrecht kiest voor toepassings- en beleidsgericht multidisciplinair onderwijs en onderzoek. Daarnaast richt het onderwijs zich op de integratie tussen algemene economie en bedrijfseconomie. Deze doelstellingen vertalen zich in een brede bacheloropleiding, waarmee ernaar gestreefd wordt om studenten op te leiden tot goed onderlegde economen. Daarnaast leren studenten over de grenzen van het eigen vakgebied heen te kijken en krijgen zij de mogelijkheid om een grote minor in een ander vakgebied te volgen. Bachelorstudenten kunnen echter ook kiezen voor een volledig economische opleiding. Het onderwijsaanbod in de economische bacheloropleiding sluit hiermee aan op de onderwijsvisie van de Universiteit Utrecht waarin keuzevrijheid en vraaggestuurd onderwijs centraal staan.

De commissie heeft waardering voor de Utrechtse multidisciplinaire oriëntatie en de keuzevrijheid die zij studenten biedt. Na bestudering van het vakkenpakket in de bacheloropleiding concludeert zij dat deze oriëntatie geenszins ten koste gaat van de doelstelling tot het opleiden van goede economen. De commissie is van mening dat het Utrechtse profiel onderscheidend is in het Nederlandse academische economieonderwijs op bachelorniveau. De commissie heeft de eindkwalificaties van de bacheloropleiding bestudeerd en stelt vast dat zij aansluiten op de domeinspecifieke eisen van het vakgebied en een adequaat niveau hebben. Studenten worden in eerste instantie opgeleid als econoom, maar maken ook op een basaal niveau kennis met onderzoeksmethodes uit een andere discipline.

Het masteronderwijs onderscheidt zich van het bacheloronderwijs door specialisatie en verdieping. De commissie heeft waardering voor het externe marktonderzoek dat vooraf is gegaan aan het instellen van de drie masteropleidingen *Economics of Competition and Regulation*, *Economics of Public Policy and Management* en *International Economics and Business* in 2011. Ten opzichte van het Domein Specifiek Referentiekader Economie 2009 onderscheiden ook de masteropleidingen zich door de nadruk op multidisciplinariteit, maar deze oriëntatie is minder goed zichtbaar in de naamgeving van de masteropleidingen. Na bestudering van de mastereindtermen stelt de commissie vast dat deze zich in niveau duidelijk onderscheiden van de bacheloropleiding en helder zijn omschreven. De commissie constateerde echter ook dat de masteropleidingen één set van eindkwalificaties hanteren en adviseert om de eindkwalificaties specifiekere toe te spitsen op de drie verschillende masteropleidingen.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

De commissie heeft de aansluiting tussen de doelstellingen en de eindkwalificaties en de programma's onderzocht. Zij concludeert dat de eindkwalificaties van alle opleidingen voldoende tot hun recht komen in de curricula. De multidisciplinaire oriëntatie is in de bacheloropleiding duidelijk zichtbaar in het economische vakkenpakket en de grote minoren. Studenten uit de masteropleidingen herkennen de multidisciplinaire oriëntatie in de inhoud van de gegeven cursussen en in de onderzoeksexpertise van docenten. De integratie tussen economie en bedrijfseconomie is echter niet altijd duidelijk zichtbaar voor studenten. De commissie constateert dat zij vanuit de algemene economie een basis krijgen in aspecten van de bedrijfseconomie, maar dat de mate van verdieping sterk afhankelijk is van de vakkeuzes van bachelorstudenten en programmakeuzes van masterstudenten. De opleiding richt zich op algemene economie en een deel van de bedrijfseconomie. Voor de sectoren die in het programma zitten is het programma voldoende. Voor een aantal andere bedrijfseconomische onderwerpen, vooral cost- en management accounting, is weinig aandacht in het vakkenpakket. Studenten die zich na hun studie na verder willen ontwikkelen op het gebied van Accountancy en Controlling zullen een flink aantal deficiënties moeten wegwerken.

De commissie constateert dat het management door de keuze voor grote minoren in de bacheloropleiding een selectie heeft moeten maken in het aanbod van vakken op het gebied van zowel de bedrijfseconomie als de algemene economie. Het departement beoogt daarom ook niet om een volledige bedrijfseconomische bacheloropleiding aan te bieden. Zij wil vanuit de algemene economie in haar programma's wel aandacht besteden aan onderdelen van de bedrijfseconomie. Het label *Economie en Bedrijfseconomie* van de bacheloropleiding geeft volgens de commissie onvoldoende duidelijkheid over deze Utrechtse oriëntatie. De commissie is van mening dat de opleiding hierover in de voorlichting richting aankomende studenten duidelijk moet zijn.

Vanuit het concept 'active learning' beoogt het departement kleinschalig en activerend onderwijs te verzorgen. Studenten herkennen in de programma's een diversiteit aan activerende werkvormen en vooral masterstudenten hebben veel waardering voor het kleinschalige onderwijs dat de opleidingen aanbieden. De commissie ziet het groeiende aantal studenten en een toenemende staf-studentratio echter als een mogelijke bedreiging voor dit didactisch concept en adviseert het opleidingsmanagement en de universiteit om aandacht te blijven besteden aan de juiste verhouding tussen de beschikbare onderwijstijd en de eigen onderwijsambities.

De bacheloropleiding *Economie en Bedrijfseconomie* vertoont volgens de commissie een logische samenhang en kent veel keuzevrijheid. Het programma bevat 75 EC aan verplichte economische vakken, 60 EC aan majorgebonden economische keuzevakken en 45 EC aan profileringsruimte. In deze profileringsruimte kunnen studenten een grote minor volgen. De commissie stelt vast dat een aantal grote minoren speciaal is opgezet voor economiestudenten en andere minoren bestaan uit aanschuifonderwijs. De commissie constateert dat de minoren een adequaat niveau hebben. Zij heeft veel waardering voor manier waarop de opleiding logistieke en roostertechnische moeilijkheden heeft getrotseerd en tot een inhoudelijk samenhangend economisch bachelorprogramma is gekomen.

De drie masteropleidingen onderscheiden zich duidelijk van elkaar in focus en richting. De masteropleiding *International Economics and Business* is het grootst. Binnen deze masteropleiding kunnen studenten kiezen tussen vier tracks. De masters *Economics of Competition and Regulation* en *Economics of Public Policy and Management* zijn nieuw en hebben beide een beperkt aantal studenten. Iedere masteropleiding bestaat uit de cursus Empirical Economics en een

trackspecifiek vak in onderzoeksmethoden. Daarnaast volgen studenten twee verplichte cursussen, twee optionele cursussen (keuze uit drie) en schrijven zij een scriptie.

De commissie constateert dat er in de bachelor- en de masteropleidingen voldoende aandacht wordt besteedt aan het onderwijs in academische vaardigheden en kwantitatieve methoden en technieken. Het onderwijs wordt gefaciliteerd door professionele docenten en onderzoekers. Studenten waarderen de toegankelijkheid van docenten en de informele leeromgeving van het departement Economie. Studenten beoordelen de programma's als studeerbaar. De commissie stelde tijdens het bezoek echter vast dat de werkdruk voor masterstudenten in periode drie te hoog is vanwege het strak geprogrammeerde scriptieproces. De commissie is van mening dat de opleidingen de studeerbaarheid moeten verbeteren door ook in periode drie al studiepunten in te ruimen voor de scriptie.

Op basis van het visitatiebezoek stelt de commissie vast dat de opleidings specifieke voorzieningen in orde zijn en dat de opleidingen veel aandacht besteden aan studiebegeleiding. De commissie is positief over de verbeteracties die de opleidingen regelmatig ondernemen op basis van onderzoek en enquêtes. Zij worden gekenmerkt door een adequaat systeem voor interne kwaliteitszorg. De commissie is echter wel van mening dat te weinig aandacht wordt geschonken aan curriculumevaluatie en er verbeteringen moeten worden doorgevoerd in de taakuitvoering van de opleidingscommissies. Daarnaast adviseert zij om de structurele afstemming van academische programma's op de arbeidsmarkt vorm te geven met de instelling van een maatschappelijke adviesraad.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek het toetsbeleid, de procedures rondom toetsing en de toegepaste toetsvormen van alle opleidingen onderzocht. Zij stelt vast dat toetsvragen helder zijn geformuleerd, dat toetsing aansluit bij de vakomschrijvingen en eindkwalificaties en dat de gekozen toetsvormen voldoende gevarieerd zijn. De commissie beveelt de masteropleidingen wel aan om groepswerk richting de studenten duidelijk te beargumenteren vanuit de specifieke leerdoelen van een vak. Voorts moeten de opleidingen expliciete aandacht besteden aan de individuele bijdrage van de student aan het groepswerk, om zo 'meeliftgedrag' te voorkomen.

Het systeem voor de kwaliteitsborging van toetsing is adequaat. De examencommissie functioneert naar behoren en maakt regelmatig analyses van tentamen- en scriptieresultaten. De commissie stelt vast dat de examencommissie tijdens het cursusjaar 2012-2013 zal worden uitgebreid met een lid dat de toetsing van de cursussen in portefeuille heeft.

Op basis van de analyse van de bachelorscripties is de commissie van oordeel dat het gerealiseerde eindniveau voldoende is en in overeenstemming is met het beoogde eindniveau. De commissie is wel van mening dat de opleiding de duoscripties moet afschaffen ten voordele van individuele scripties. Voorts moeten naar het oordeel van de commissie alle studenten de expliciete mogelijkheid worden geboden om een eigen scriptieonderwerp te kiezen en uit te werken.

Om het gerealiseerde eindniveau in de masteropleidingen te toetsen heeft de commissie zes scripties uit iedere opleiding getoetst. Hoewel de commissie overtuigd was van het niveau van alle scripties met eindcijfers tussen de 6.5 en 9, ontstonden er op basis van de eerste selecties twijfels over de beoordeling van marginale scripties. Daarom besloot de commissie de scriptieselectie uit te breiden met 'zessen'. Op basis van deze aanvullende scriptieselectie concludeert de commissie dat er geen sprake is van een structureel probleem bij de

beoordeling van marginale scripties. Zij blijft echter wel zorgen houden over de incidentele beoordeling van marginale scripties en is van mening dat de masteropleidingen extra maatregelen zouden moeten treffen om het toekennen van onterechte voldoende te voorkomen. Onderdeel van deze maatregelen is het instellen van een zwaardere toetsende rol voor de tweede begeleider en strakke begeleiding in de keuze van haalbare probleemstellingen en onderzoeksmethoden.

De commissie beoordeelt de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Economie en bedrijfsconomie:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding Economics of Competition and Regulation:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding Economics of Public Policy and Management:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding International Economics and Business:


Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

De voorzitter en de secretaris van de commissie verklaren hierbij dat alle leden van de commissie kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 15 oktober 2012

A handwritten signature in black ink, consisting of a large loop followed by a horizontal line and a short vertical stroke.

Prof. dr. P. A. Verheyen

A handwritten signature in black ink, featuring the name 'Huijzer' written in a cursive style above a long, wavy horizontal line.

A.J. Huijzer MA

Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting:

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master; hbo of wo) binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

1.1 Bevindingen

Bacheloropleiding Economie en Bedrijfseconomie

De Utrecht University School of Economics (USE) beoogt Nederlandse en internationale studenten op te leiden tot gekwalificeerde economen die over de grenzen van hun eigen vakgebied heen kunnen kijken en verbindingen kunnen leggen met inzichten uit andere disciplines. Zij stelt zich ten doel studenten te vormen tot onafhankelijk en kritisch denkende academici. Vanuit de overtuiging dat de economische werkelijkheid zelden verkaveld is in academische disciplines, kiest het departement Economie voor toepassings- en beleidsgericht, multidisciplinair onderwijs en onderzoek. Het onderwijs richt zich daarnaast op de integratie van en samenwerking tussen algemene economie en bedrijfseconomie.

In lijn met de onderwijsvisie van de Universiteit Utrecht, vertalen de doelstellingen zich in een brede bacheloropleiding. Tijdens het visitatiebezoek lichtte het opleidingsmanagement toe dat zij met de bacheloropleiding in de eerste plaats studenten op wil leiden tot goede onderlegde economen. Doelstellingen van de bacheloropleiding zijn om studenten kennis, vaardigheden en inzichten op het gebied van de Economie bij te brengen en om studenten een academische denk- en werkwijze aan te leren. Daarnaast worden studenten voorbereid op een verdere studieloopbaan. Onderzoek door de opleiding naar de uitstroom van bachelorstudenten bevestigt het beeld dat het merendeel van de bachelorstudenten ervoor kiest om na het behalen van het bachelordiploma door te stromen naar een masteropleiding. Studenten kunnen doorstromen naar economische masteropleidingen en economische researchmasters van de Universiteit Utrecht en van andere universiteiten. Omdat de Utrecht University School of Economics zich ook expliciet richt op internationale studenten, biedt zij een Nederlandse en een Engelstalige variant van de bacheloropleiding aan.

De doelstelling van de USE om studenten op te leiden tot academisch opgeleide economen die over de schaduw van hun discipline heen kunnen springen, wordt door het programmamanagement van de bacheloropleiding vertaald in acht eindtermen. De eindtermen zijn opgenomen in Bijlage 3. Vijf van de eindtermen zijn generiek en gelden voor iedere academicus. De generieke eindtermen richten zich op het handelen en denken op academisch niveau (4), het oplossen van problemen in complexe situaties (5), effectief samenwerken en communiceren in het Nederlands en het Engels (6-7) en het doelgericht sturen van de eigen ontwikkeling (8). De eerste drie eindtermen zijn vakspecifiek en richten zich op de ontwikkeling van studenten tot econoom. Studenten leren op een academisch bachelorniveau te denken en handelen als econoom (1), bij te dragen aan de ontwikkeling van het economisch vakgebied (2) en beleid te ontwikkelen met behulp van kennis en inzicht ontleend aan het economisch vakgebied (3).

De eerste drie vakspecifieke eindtermen zijn daarnaast ook gedeeltelijk van toepassing op het vakgebied van een eventueel gekozen minor. Omdat studenten voor deze minordiscipline niet hetzelfde eindniveau bereiken als voor het economische majorpakket, zijn er onder elke vakspecifieke eindterm speciale optionele eindtermen geformuleerd die richting geven aan het beoogde eindniveau voor de minordiscipline. Deze optionele eindkwalificaties geven aan dat studenten die voor een grote minor kiezen, leren denken en handelen op het snijvlak van de economie en de tweede discipline. De mate waarin studenten op dit snijvlak leren denken en handelen zou volgens de commissie in de eindkwalificaties nog verder kunnen worden verhelderd. Desgevraagd lichtte het programmamanagement tijdens het visitatiebezoek toe dat dit in de eerste plaats inhoudt dat bachelorstudenten leren om buiten hun eigen discipline te denken, kennis te maken met de taal en onderzoeksmethoden van een andere discipline en zicht te krijgen op de multidisciplinaire aard van economische vraagstukken. De commissie vindt het positief dat het niet de ambitie van de opleiding is om bachelorstudenten op het snijvlak van twee disciplines in staat te stellen uitgangspunten en methoden en technieken van twee disciplines creatief met elkaar te verbinden. Een dergelijke benadering zou naar de mening van de commissie te vergaand zijn en ten koste gaan van de economische diepgang in de opleiding. De commissie vindt de vaardigheid om op een elementair niveau boven het eigen vakgebied uit te kunnen stijgen een belangrijk onderdeel van de moderne economische academische discipline.

Na het bestuderen van de kritische reflectie en de panelgesprekken met management, docenten en studenten, spreekt de commissie haar waardering uit voor de Utrechtse multidisciplinaire en beleidsgerichte oriëntatie op het economisch onderwijs. Hoewel de commissie niet heeft kunnen vaststellen dat er sprake is van internationale benchmarking, is zij van mening dat het Utrechtse profiel onderscheidend is in het Nederlandse academische economieonderwijs op bachelorniveau. Zij vindt het positief dat studenten door de major-minor structuur de keuze hebben om de eigen academische ontwikkeling te verbreden met een grote minor of te verdiepen met een volledige economische opleiding. De commissie constateert voorts dat de opleiding de aansluiting van de eindkwalificaties op de domeinspecifieke eisen van het vakgebied en de Dublin descriptoren voldoende inzichtelijk heeft gemaakt. Zij is van mening dat de eindtermen voldoende geconcretiseerd en van academisch niveau zijn. De optionele eindtermen bij de keuze voor een grote minor zijn door het opleidingsmanagement tijdens het visitatiebezoek duidelijk toegelicht. De commissie beveelt aan om deze verhelderende toelichting over de optionele eindtermen op te nemen in de eindkwalificaties.

Masteropleidingen Economics of Competition and Regulation, Economics of Public Policy and Management en International Economics and Business

Het masteronderwijs onderscheidt zich van het bacheloronderwijs door specialisatie en verdieping binnen de economische discipline. Tijdens het visitatiebezoek benadrukte het opleidingsmanagement dat de multidisciplinaire oriëntatie van het departement Economie ook sterk aanwezig is in de masterprogramma's. Dit werd tijdens het bezoek bevestigd door de studenten uit alle masteropleidingen.

Sinds 2011 kunnen studenten kiezen uit drie Engelstalige masteropleidingen: *International Economics and Business*, *Economics of Public Policy and Management* en *Economics of Competition and Regulation*. Voor 2011 bestonden er vijf masters, namelijk: *International Economics and Business* en vier multidisciplinaire masters die direct voortvloeiden uit de major-minorkeuzes uit de bachelorfase. Dit zijn: *Economics and Geography*, *Economics and History*, *Economics and Law* en *Economics and Social Sciences*. Na een extern marktonderzoek naar de wensen van studenten en potentiële werkgevers, is besloten een duidelijkere cesuur aan te brengen tussen de bachelor-

en de masteropleidingen en de masteropleidingen explicieter op de arbeidsmarkt te richten. De commissie heeft inzage gekregen in het marktonderzoek en heeft veel waardering voor de zorgvuldigheid waarmee het management te werk is gegaan bij de herprofilering van de masteropleidingen. Zij stelt vast dat er in dit onderzoek ook aandacht is besteed aan de profilering van de masteropleidingen van USE ten opzichte van andere economische opleidingen in Nederland en in het buitenland.

Masterstudenten gaven tijdens het visitatiebezoek aan tevreden te zijn met de nieuwe oriëntatie van de masters. Zij waarderen de duidelijke afstemming van de masteropleidingen op de arbeidsmarkt. Zij merken echter ook terecht op dat de keerzijde van de nieuwe masterlabels is, dat het toekomstige werkveld steviger worden afgebakend dan bij een economische opleiding met één breed label. Daarmee zijn de masteropleidingen ook beperkend in het vinden van een baan buiten het directe veld van de gekozen specialisatie. De commissie oordeelt positief over de aandacht die de opleiding besteedt aan het werkveld in het opzetten van de doelstellingen van haar masteropleidingen en adviseert de opleidingen de eindkwalificaties van de nieuwe masteropleidingen structureel te laten evalueren door studenten, alumni en potentiële werkgevers. Het instellen van een maatschappelijke adviesraad is een manier om dit tot stand te brengen.

Het opleidingsmanagement hanteert voor alle drie de masteropleidingen een algemene set van doelstellingen en eindtermen. In overeenstemming met de vraag van de arbeidsmarkt, beoogt het programmamanagement masterstudenten op te leiden die analytisch goed onderlegd zijn en een zekere generalistische instelling hebben. Zij streeft ernaar studenten in staat te stellen relevante vaardigheden en methoden te gebruiken. Daarnaast wil zij hen opleiden tot onafhankelijke zelfstandige academische onderzoekers die bestaande praktische problemen kunnen analyseren en opgedane kennis en vaardigheden in concrete economische vraagstukken kunnen toepassen.

De doelstellingen zijn voor de masteropleidingen vertaald in zes eindtermen die zich richten op academisch denken en handelen (1), samenwerking in teams (4), academische communicatie in het Engels (5), zelfgestuurde ontwikkeling (6) en probleemoplossend vermogen (3). Daarnaast moeten afgestudeerden zelfstandig wetenschappelijk onderzoek kunnen doen (1). De eindtermen zijn opgenomen in Bijlage 3. De eindkwalificaties van de masteropleidingen onderscheiden zich van de eindkwalificaties van de bacheloropleiding doordat er in de masterfase een grotere nadruk ligt op zelfstandigheid, zelfstandig onderzoek en zelfgestuurde ontwikkeling. Daarnaast worden kennis en vaardigheden in de masterfase op een hoger niveau getild. Concepten, theorieën en technieken worden verdiept en empirisch toegepast. Voorts leren masterstudenten naast rapporteren ook te adviseren en zijn zij in staat resultaten te presenteren voor een publiek van specialisten en niet-specialisten.

De commissie is van mening dat het niveau en de oriëntatie van de mastereindtermen zich duidelijk onderscheiden van het eindniveau van de bacheloropleiding. De eindtermen sluiten daarnaast aan bij een academisch masterniveau zoals omschreven in de Dublin descriptoren. De oriëntatie van de masteropleidingen en de beoogde eindkwalificatie worden in de kritische reflectie voorts duidelijk benoemd tegen de achtergrond van de domeinspecifieke eisen die zijn gesteld binnen het vakgebied. Ten opzichte van het Domein Specifieke Referentiekader Economie 2009 onderscheiden de masteropleidingen door de nadruk op multidisciplinariteit. De multidisciplinaire doelstelling van de masters is echter niet duidelijk zichtbaar in de profilering en naamgeving van de masters. Zoals de opleidingen in de kritische reflectie benadrukken, vergt dit dan ook extra inspanning in de externe communicatie. Daarnaast leggen de opleidingen vanwege hun internationale oriëntatie grote nadruk op communicatie in

het Engels. De commissie heeft geconstateerd dat de eindkwalificaties algemeen zijn geformuleerd en direct zijn overgenomen uit de oude situatie, waarin er vier masters bestonden die direct voortvloeiden uit de major-minorkeuzes uit de bachelorfase. Zij is van mening dat de eindkwalificaties voor de masteropleiding niet specifiek genoeg zijn georiënteerd op de richtingen waaruit de studenten op dit moment kunnen kiezen.

1.2 Overwegingen

De commissie constateert dat de bacheloropleiding en de masteropleidingen de aansluiting van de eindkwalificaties op de domeinspecifieke eisen van het vakgebied en de Dublin descriptorën voldoende inzichtelijk hebben gemaakt. De beoogde eindkwalificaties passen bij de eisen die aan universitaire bachelor- en masteropleidingen gesteld worden. Alle opleidingen hebben een sterk internationaal karakter.

De commissie is van mening dat het Utrechtse multidisciplinaire profiel, en de invulling daarvan met een minorensysteem in de bacheloropleiding, een belangrijke toevoeging is aan het Nederlandse economische onderwijslandschap. Zij vindt dat, gegeven de economische praktijk, een economische bacheloropleiding met een major-minor systeem gericht op multidisciplinariteit bestaansrecht heeft in een Nederlandse context die zich veelal richt op specialisatie binnen een discipline. Bovendien heeft zij vastgesteld dat het opleidingsmanagement in de eerste plaats economen wil opleiden en hieraan ook aandacht besteedt in haar doelstellingen, eindkwalificaties en het curriculum (zie Standaard 2).

De eindkwalificaties van de bacheloropleiding maken voldoende duidelijk dat het bereikte eindniveau voor de economische component van het programma aanzienlijk hoger is dan voor de eventueel gekozen tweede minordiscipline. De commissie constateert uit de panelgesprekken dat het onderwijsmanagement een goed beeld heeft van de mate waarin studenten zich op het snijvlak van twee disciplines ontwikkelen: studenten worden in de eerste plaats opgeleid tot econoom, maar maken ook kennis met de onderzoeksmethodes van een andere discipline en het multidisciplinaire karakter van economische vraagstukken. Bachelorstudenten die hebben gekozen voor een grote minor herkennen deze leerdoelen. De breedte van de Utrechtse bacheloropleiding gaat hierdoor geenszins ten koste van diepgang in de economische academische discipline.

De commissie heeft niet kunnen vaststellen dat er sprake is van internationale benchmarking. Zij constateert echter wel dat de bacheloropleiding internationaal georiënteerd is. Uit de profilering en de uitstroom van de bacheloropleiding blijkt dat studenten primair worden opgeleid voor een verdere studieloopbaan. Op grond van de gestelde criteria, beoordeelt de commissie Standaard 1 van de bacheloropleiding als 'voldoende'. De commissie spreekt daarnaast uitdrukkelijk haar waardering uit voor de unieke Utrechtse profilering van de bacheloropleiding economie en de uitwerking van dit profiel in het curriculum. De commissie stelt vast dat de Utrechtse economische bacheloropleiding zich met het multidisciplinaire profiel, en de invulling hiervan in doelstellingen en eindkwalificaties, positioneert in een niche van het Nederlandse universitaire economieonderwijs.

De commissie heeft waardering voor het marktonderzoek dat het opleidingsmanagement voorafgaand aan de herprofilering van de masteropleidingen heeft laten uitvoeren. Na bestudering van de doelstellingen en beoogde eindkwalificaties van de masteropleidingen, stelt de commissie vast dat masterstudenten academische en vakspecifieke vaardigheden ontwikkelen op een hoger niveau dan in de bachelorfase. Daarnaast richten de masteropleidingen zich op verdieping en complexere vraagstukken. Studenten zijn zich bewust van de competenties die zij in de masteropleidingen ontwikkelen. Hoewel de

commissie de eindkwalificaties van voldoende niveau vindt, is zij ook van mening dat de set eindkwalificaties voor de masteropleidingen te algemeen geformuleerd is. Zij adviseert de opleidingen om in de eindkwalificaties aandacht te besteden aan de specifieke kennis en vaardigheden die masterstudenten in deze drie verschillende masteropleidingen opdoen.

1.3 Conclusie

Bacheloropleiding Economie en Bedrijfsconomie: de commissie beoordeelt Standaard 1 als **voldoende**.

Masteropleiding Economics of Competition and Regulation: de commissie beoordeelt Standaard 1 als **voldoende**.

Masteropleiding Economics of Public Policy and Management: de commissie beoordeelt Standaard 1 als **voldoende**.

Masteropleiding International Economics and Business: de commissie beoordeelt Standaard 1 als **voldoende**.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting:

De inhoud en vormgeving van het programma stelt de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

2.1 Bevindingen

In deze standaard komen de volgende onderwerpen aan bod: didactische uitgangspunten, opbouw en samenhang van de programma's, waarborging van doelstellingen en eindkwalificaties in de programma's, aandacht voor wetenschappelijke vorming, onderwijsgevend personeel en staf-studentratio, studielast, studiebegeleiding en studeerbaarheid en opleidingsspecifieke voorzieningen en kwaliteitszorg.

Didactische uitgangspunten

In lijn met de universiteitsbrede onderwijsvisie beogen de opleidingen Economie onder de noemer *active learning* persoonlijk, kleinschalig en activerend onderwijs te verzorgen. Daarnaast staan keuzevrijheid en flexibiliteit in de onderwijsvisie van het departement hoog op de agenda. Kenmerkend voor *active learning* zijn volgens de kritische reflectie het gebruik van verschillende activerende en probleemgerichte werkvormen en opdrachten en een afwisseling van hoorcolleges, werkgroepen, kleine groepjes voor opdrachten en individuele opdrachten. Daarnaast staat *active learning* voor het stimuleren van de ontwikkeling van een kritisch academisch vermogen en het benaderen van de student als *young professional*. Toetsing wordt ingezet om het leergedrag van studenten te sturen en het onderwijsprogramma wordt gekenmerkt door een toenemende mate van zelfstandigheid. Dit betekent dat er in de bachelorfase voor studenten een aanwezigheids- en inspanningsverplichting is, maar dat deze in de masterfase ontbreekt.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek met het programmamanagement, docenten en studenten gesproken over de onderwijsvisie en het didactisch concept. Bachelorstudenten herkennen en waarderen de grote mate aan keuzevrijheid die hen wordt geboden in de vorm van minoren en economische keuzevakken. De commissie heeft tijdens het bezoek echter ook vastgesteld dat studenten die een verkeerde minorkeuze hebben gemaakt, alleen nog de

volledige economische opleiding kunnen volgen en niet gemakkelijk kunnen overstappen naar een andere minor. De keuzemogelijkheden voor bachelorstudenten die een verkeerde minorkeuze hebben gemaakt zijn dus beperkt.

Ook masterstudenten zijn tevreden over de keuzemogelijkheden. Studenten kunnen verschillende masteropleidingen kiezen en binnen de masteropleiding International Economics and Business is er ook nog keuze uit vier verschillende tracks. De commissie stelt echter vast dat studenten na de keuze voor een masteropleiding of een track minder keuzevrijheid hebben: studenten kunnen binnen de masteropleiding of track slechts twee cursussen van 7,5 EC kiezen uit een lijst met drie mogelijkheden. Desgevraagd lichtte het programmamanagement toe dat zij masterstudenten naast keuzevrijheid ook een duidelijke en doorgaande leerlijn wil aanbieden en daarom in de masteropleiding niet kiest voor een 'cafetariamodel'. Studenten gaven aan behoefte te hebben aan meer keuzevakken, maar spraken ook hun waardering uit voor de keuzemogelijkheden die de drie nieuwe masteropleidingen en de vier tracks binnen de masteropleiding International Economics and Business hen bieden. De commissie adviseert de keuzemogelijkheid in de masteropleiding te vergroten door meer vakken aan te bieden waar de student uit kan kiezen.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek inzage gekregen in cursusbeschrijvingen, leerdoelen en werkvormen van alle aangeboden vakken in de bacheloropleiding en de masteropleidingen. Op basis van de kritische reflectie en dit materiaal constateert de commissie dat de werkvormen goed aansluiten op het didactisch concept. Bachelorstudenten volgen hoorcolleges, werkcolleges, practica en projectgroepen. De werkcollegegroepen in deze studiefase bestaan uit maximaal 30 studenten en worden op diverse manieren ingevuld. Studenten onderzoeken bijvoorbeeld vraagstukken bij het vak Wiskunde, bestuderen bedrijfssituaties bij Financiële verslaggeving en debatteren over stellingen bij het vak Europese integratie. Studenten herkennen in de bacheloropleiding een diversiteit aan activerende werkvormen.

In de masteropleidingen worden de bovengenoemde werkvormen aangevuld met seminars, consulting classes, intervisiegroepen en excursies die zijn gericht op de gekozen specialisatie. Daarnaast hebben ook de hoorcolleges een activerend karakter, omdat deze in de praktijk bestaan uit maximaal 30 studenten. Over het algemeen volgen studenten eerst onderwijs in grotere eenheden en gaan zij daarna aan de slag in kleinere groepen. In de masterfase bestaan projectgroepen in de eerste periode uit gemiddeld vijf studenten en in de tweede periode uit twee of drie personen. In periode drie van de masterfase is er meestal geen sprake meer van groepswork. Een aantal cursussen, zoals International Business Ventures en International Risk Sharing, zijn voorts probleemgeoriënteerd en laat studenten actief aan de slag gaan met cases.

De commissie constateert dat er in de mastercurricula gebruik wordt gemaakt van voldoende gevarieerde werkvormen. Alumni gaven aan dat zij in het mastercurriculum minder nadruk op papers en presentaties zouden willen leggen ten faveure van andere activerende werkvormen. Het opleidingsmanagement lichtte overtuigend toe dat het schrijven van papers een belangrijke vaardigheid is en dat de aard van de papers steeds verschillend is. De commissie waardeert de onderwijsontwikkelingen van het afgelopen jaar richting extra aandacht voor de samenwerking met het werkveld en met alumni in projectgroepen, gastcolleges en excursies.

Opbouw en samenhang van de programma's

Zoals in het algemene deel is beschreven, heeft de commissie tijdens het locatiebezoek inzage gehad in het onderwijs- en toetsingsmateriaal van vier bachelorvakken en één mastervak uit

iedere masteropleiding. Voorts heeft zij de vakomschrijvingen van alle cursussen bestudeerd. Zij heeft kunnen vaststellen dat de opleidingen gebruik maken van actueel en wetenschappelijk studiemateriaal. De vakken vormen een samenhangend geheel, sluiten goed op elkaar aan en zijn van voldoende niveau. Hieronder worden per opleiding de bevindingen van de commissie beschreven.

Opbouw en samenhang van de bacheloropleiding Economie en Bedrijfseconomie

De bacheloropleiding Economie en Bedrijfseconomie biedt studenten veel keuzevrijheid. Binnen de bacheloropleiding van 180 EC volgen studenten 75 EC aan verplichte economische majorvakken. Daarnaast vullen zij het bachelorprogramma in met majorgebonden economische keuzevakken (60 EC) en keuzevakken in de profileringsruimte (45 EC). In deze profileringsruimte kunnen studenten ofwel een grote minor volgen, ofwel zes andere cursussen volgen die voldoen aan de daaraan gestelde niveauvereisten. Een overzicht van de bachelorprogramma's met en zonder een grote minor is opgenomen in Bijlage 4.

Het verplichte deel van de economische bacheloropleiding is ingevuld met tien vakken. Deze vakken zijn bedoeld om een solide basis te leggen in economische kennis en vaardigheden. Ze zijn erop gericht om studenten te leren denken en handelen als een econoom en te scholen in methoden en technieken. In het eerste jaar volgen studenten daarom methodevakken als Wiskunde en Statistiek, maar ook economische basisvakken als Micro-economie en Instituties en Macro-economie. De commissie heeft geconstateerd dat het aandeel van het onderwijs in wiskunde en statistiek sinds het vorige visitatiebezoek is verhoogd van 7.5 EC naar 15 EC. Zij vindt dit een positieve ontwikkeling.

De verplichte vakken in het eerste jaar zijn ook bedoeld om studenten kennis te laten maken met de multidisciplinaire economische benadering. Dit komt in het bijzonder tot uitdrukking in het eerstejaarsvak Multidisciplinair-economische benadering van economische groei. In deze verplichte cursus wordt er aandacht besteed aan verschillende organisatievormen en -structuren van bedrijven en de rol van de ondernemer in economische groei. Ook zien studenten tijdens dit vak wat inzichten uit andere disciplines bijdragen aan begrip van het fenomeen economische groei. Zo maken eerstejaars studenten al in een vroeg stadium van hun studie kennis met multidisciplinariteit en standpunten uit andere disciplines. De commissie concludeert ook dat studenten het vak interessant en nuttig vinden. Het opleidingsmanagement legde uit dat studenten, door hen in een vroeg stadium al te confronteren met de multidisciplinaire aard van de opleiding, niet voor verrassingen komen te staan. In de cursus ruiken studenten vooral aan de mogelijkheden en worden zij in staat gesteld om een meer gefundeerde beslissing te nemen over het al dan niet volgen van een grote minor. De commissie heeft vastgesteld dat de multidisciplinaire benadering in alle verplichte economische cursussen is geïntegreerd.

Het verplichte onderwijs in economische kennis en vaardigheden wordt in het tweede studiejaar van de opleiding verdiept en op een hoger niveau getild. In het tweede jaar volgen studenten onder andere de vakken Institutionele economie en Vraagstukken van strategie en organisatie. Tijdens het vak Institutionele economie worden instituties bestudeerd op het niveau van de onderneming en gerelateerd aan macro-economische ontwikkelingen. Het vak is hiermee volgens de kritische reflectie een verbindingsschakel tussen de algemene en de bedrijfseconomie. Daarnaast kiezen studenten twee verplichte vakken uit een voorgeschreven lijst waarmee zij hun methodologische kennis verder kunnen uitdiepen, namelijk: 1.) Voortgezette wiskunde of Econometrie en 2.) Voortgezette micro-economie of Voortgezette macro-economie.

Het derde studiejaar kent de meeste keuzevrijheid. Studenten volgen in dit jaar voornamelijk majorgebonden keuzevakken en profileringsvakken. Het enige verplichte vak in het derde jaar is het Onderzoekskeuzevak. Tijdens dit vak voeren studenten in duo's een onderzoek uit voor hun bachelorscriptie (zie Standaard 3). In workshops, supervisiegroepen en in individuele gesprekken krijgen studenten terugkoppeling op hun werk.

Zoals al eerder is vermeld, hebben Utrechtse economiestudenten binnen de bacheloropleiding de mogelijkheid om een grote minor te volgen. Gemiddeld kiest 75% van de economiestudenten hiervoor. De overige 25% vult de profileringsruimte, binnen de niveaureisten, naar eigen inzicht in. Deze studenten kunnen daarbij ook kiezen voor een voorgeprogrammeerde kleine minor van een andere faculteit. De grote minorpakketten die worden aangeboden zijn: Geschiedenis, Geografie, Rechten, Sociale wetenschappen, Bestuur en Organisatie en Psychologie. Een grote minor bestaat meestal uit zes vakken van ieder 7.5 EC. De grote minor start standaard met een inleidende cursus en een methodologische cursus in het eerste jaar. In het tweede studiejaar volgen studenten twee verdiepende vakken en in jaar drie volgen zij twee gevorderde vakken. Een overzicht van de samenstelling van de grote minors is opgenomen in Bijlage 4.

De commissie heeft de opzet van de grote minoren bestudeerd en hierover tijdens het visitatiebezoek gesproken met het management, studenten, docenten en alumni. De commissie stelt vast dat een deel van de minorpakketten (onder andere Geografie en Rechten) speciaal is samengesteld voor economiestudenten, terwijl er onder druk van bezuinigingen bij een aantal pakketten (o.a. Geschiedenis en Sociale Wetenschappen) sprake is van aanschuifonderwijs. De inhoudelijk verantwoordelijken benadrukten daarop tijdens het gesprek dat het uitgangspunt voor alle grote minorpakketten is, dat zij zijn afgestemd op economiestudenten. Wanneer er sprake is van aanschuifonderwijs, wordt er daarom altijd overlegd met de desbetreffende faculteiten over de inhoud van de minoren en de vakken. De commissie heeft studenten die een grote minor met aanschuifonderwijs volgen ondervraagd over hun ervaringen. Deze studenten gaven aan dat zij de diversiteit in studieachtergronden van medecursisten in deze minorvakken als een pluspunt ervaren vanwege het leereffect. De vakken bieden hen voldoende uitdaging. De commissie is ervan overtuigd geraakt dat het niveau van het aanschuifonderwijs voldoende wordt bewaakt, maar adviseert het opleidingsmanagement met klem om hieraan structurele aandacht te blijven besteden.

De commissie stelt vast dat studenten die een verkeerde minorkeuze hebben gemaakt, alleen kunnen overstappen naar de brede economische opleiding en niet gemakkelijk kunnen instromen in een andere grote minor. Tijdens het bezoek gaven studenten en docenten aan dat het weinig voorkomt dat studenten over willen stappen naar een andere grote minor. Desondanks adviseert de commissie de opleiding om studenten hiertoe, binnen de organisatorische mogelijkheden die er zijn, wel zo veel mogelijk de ruimte te bieden. Daarnaast beveelt zij aan om studenten die wel graag zouden willen overstappen hierin goed te begeleiden, zodat zij zo min mogelijk studievertraging oplopen.

De commissie heeft ook het niveau van de grote minoren onderzocht. In de curriculumevaluaties scoren de grote minoren voldoende, maar niet uitzonderlijk positief. Als reactie hierop gaven studenten in de panelgesprekken aan dat het niveau en de inhoud per cursus verschillen. Over het algemeen zijn zij echter zeer positief over de minoren en enthousiast over de verrijking die de grote minor is in hun academische opleiding. Studenten zijn vooral te spreken over de minoren Geografie, Rechten en Psychologie. Daarnaast voelen studenten zich goed voorgelicht over de grote minoren en vinden zij dat zij op basis van de

voorlichtingsmarkt en het vak Multidisciplinair-economische benadering van economische groei een goede keuze kunnen maken uit de aangeboden minoren.

De commissie is van mening dat de grote minoren van voldoende niveau zijn en van inhoudelijke meerwaarde voor economiestudenten. Daarnaast herkent zij de roostertechnische en inhoudelijke struikelblokken die het departement noodzakelijkerwijs tegenkomt bij het inpassen van grote minoren in een inhoudelijk samenhangend programma. Zij heeft waardering voor de creatieve wijze waarop de opleiding de grote minoren heeft georganiseerd binnen het bachelorcurriculum. Hoewel de keuze voor grote minoren noodzakelijkerwijs beperkende gevolgen heeft voor de invulling van het economische vakkenpakket, is de commissie van mening dat de multidisciplinaire verbreding niet op een onacceptabele manier ten koste gaat van de economische diepgang van het vakkenpakket. De bacheloropleiding biedt een toereikend pakket aan vakken in de algemene economie.

Naast minoren kiezen bachelorstudenten majorgebonden keuzevakken. Studenten kunnen kiezen voor een voorgeprogrammeerd traject of kunnen zelf vakken selecteren. Daarnaast kunnen studenten ook een stage doen als majorgebonden keuzevak. De stages worden gefaciliteerd door een stagecoördinator en door de publicatie van stagevacatures op het online Studiepunt. Een traject bestaat uit twee verplichte vakken en twee majorgebonden keuzevakken. De trajecten die worden aangeboden zijn: Arbeid en organisatie, Business & management, Onderneming en mededinging, Economie en politiek, Financieel-monetaire economie, Internationale economie en (vanaf 2012-2013) Ondernemerschap en innovatie. Een overzicht van de invulling van de trajecten is opgenomen in Bijlage 4. De commissie is positief over het ruime aantal keuzemogelijkheden dat wordt geboden met de majorgebonden keuzevakken. De keuzevakken passen binnen de universitaire doelstelling van vraaggestuurde ontwikkeling. De commissie is echter van mening dat dit niet ten koste mag gaan van andere belangrijke onderdelen in het bachelorprogramma. De commissie hecht veel waarde aan een individueel scriptietraject als ultieme oefening en als proeve van bekwaamheid (zie Standaard 3). Zij adviseert de opleiding om, desnoods ten koste van het aantal majorgebonden keuzevakken, te kiezen voor individueel scriptieonderzoek.

Ten slotte heeft de commissie waardering voor de aandacht die de bacheloropleiding besteedt aan internationalisering en excellente studenten. De Engelstalige bacheloropleiding trok in het jaar 2010-2011 87 buitenlandse studenten die een semester in Utrecht studeerden en 47 eigen studenten studeerden in het buitenland. De commissie constateert dat de opleiding er actief naar streeft om deze cijfers meer in balans te krijgen. Zo voert de opleiding bijvoorbeeld enquêtes uit en herziet op basis daarvan haar lijst met samenwerkingspartners. Ook biedt de opleiding studenten uit de Engelstalige bacheloropleiding de mogelijkheid om deel te nemen aan een selectief programma *International Business Economics*. Studenten volgen in het kader van dit programma gedurende een jaar voornamelijk bedrijfseconomische vakken aan de Italiaanse Universiteit Libera Università Internazionale degli Studi Sociali Guido Carli (LUISS). Studenten gaven tijdens het visitatiebezoek aan tevreden te zijn over de mogelijkheden voor internationale uitwisseling. Excellente studenten kunnen deelnemen aan het Engelstalige USE honoursprogramma met verdiepende en verrijkende vakken op het gebied van de multidisciplinaire economie. Dit honoursprogramma is gestart in 2005-2006 en kent een instroom van dertig studenten per jaar. Vanaf 2011-2012 hebben studenten daarnaast ook de mogelijkheid om mee te doen aan het universitaire honoursprogramma, UU Descartes.

Opbouw en samenhang van de masteropleidingen

De Universiteit Utrecht biedt drie economische masteropleidingen aan: *International Economics and Business*, *Economics of Competition and Regulation* en *Economics of Public Policy and Management*. De masteropleiding *International Economics and Business* kent de hoogste studentenaantallen. Studenten in deze masteropleiding kunnen kiezen uit vier verschillende tracks. De andere twee masteropleidingen zijn relatief nieuw, omdat zij voortkomen uit een herstructurering van de masteropleidingen in 2011. De opleidingen tellen ieder ongeveer vijftien studenten. Het opleidingsmanagement lichtte toe dat de nieuwe programma's vanuit de markt zijn opgezet en ingaan op belangrijke onderdelen van de economische werkelijkheid, zoals het toezicht op de werking van markteconomie en het publieke management van de risico's van imperfecte markten. Zij streeft ernaar om de instroom per masteropleiding te verdubbelen naar dertig studenten. Hiertoe is zij met wervingsactiviteiten gestart. Omdat de cohorten in de bacheloropleiding sinds 2009 groter zijn geworden, verwacht zij deze streefcijfers te kunnen halen. Uit de panelgesprekken met masterstudenten blijkt dat zij tevreden zijn met de mogelijkheid om te kiezen uit drie masteropleidingen en bij *International Economics and Business* uit verschillende tracks. De commissie adviseert het opleidingsmanagement de twee nieuwe masteropleidingen te blijven evalueren en deze bij achterblijvende studentenaantallen verder toe te spitsen op de wensen van studenten en de arbeidsmarkt.

Elke masteropleiding bestaat uit vier perioden en begint in de eerste periode met het vak Empirical Economics. Dit vak bereidt studenten voor op het zelfstandig uitvoeren van academisch empirisch onderzoek en besteedt aandacht aan gevorderde kwantitatieve onderzoeksmethoden en –technieken. Studenten ervaren dit vak als moeilijk, maar ook als nuttig en noodzakelijk voor de andere mastercursussen en het scriptieonderzoek. Naast de cursus Empirical Economics biedt iedere masteropleiding in de eerste periode een masterspecifieke cursus aan die het kader van de masteropleiding weergeeft. De cursus Empirical Economics en deze masterspecifieke cursus komen samen in één gezamenlijk paper. Iedere masteropleiding bestaat daarnaast uit twee verplichte cursussen in periode twee, drie optionele cursussen waarvan de student er in periode drie twee volgt en een afstudeeronderzoek en scriptie in periode vier. Iedere mastercursus is 7.5 EC waard, terwijl voor het scriptietraject 15 EC is gereserveerd. Een overzicht van de masterprogramma's is opgenomen in Bijlage 4. De commissie stelt vast dat de structuur van de masterprogramma's logisch en duidelijk is opgebouwd. De economische masteropleidingen worden, door hun duidelijke profilering en structuur gekenmerkt door kleinschaligheid. Zoals eerder is vermeld, constateert zij wel dat studenten na de keuze voor een masteropleiding en track, weinig keuzevrijheid meer hebben. De commissie adviseert daarom de keuzevakken in de masterprogramma's uit te breiden.

De commissie heeft onderzoek gedaan naar de aansluiting tussen het bachelorprogramma Economie en Bedrijfseconomie en de economische masterprogramma's van de Universiteit Utrecht. Zij stelt vast dat de programma's op elkaar aansluiten. De minoren structuur uit de bacheloropleiding is volgens studenten goed zichtbaar in de masterprogramma's. Studenten ervaren de overgang naar de nieuwe masteropleidingen, die in naamgeving geen directe relatie meer laten met de minoren in de bachelor, dan ook niet als negatief. In de praktijk zijn de masteropleidingen nog steeds multidisciplinair georiënteerd. *International Economics and Business* maakt bijvoorbeeld gebruik van inzichten uit de rechtsgeleerdheid en de geografie; *Economics of Public Policy and Management* van psychologie en behavioural economics en *Economics of Competition and Regulation* van de rechtsgeleerdheid, sociologie en psychologie.

De ingangseis voor masteropleidingen is dat studenten op academisch niveau kunnen denken en handelen als econoom. Studenten worden automatisch toegelaten op basis van een

universitair bachelordiploma Economie of Economie en Bedrijfseconomie. Alle andere studenten moeten een toelatingsverzoek indienen bij de examencommissie. De Universiteit Utrecht voorziet voorts in een premasterprogramma van een jaar voor studenten die willen instromen vanuit een economische Hbo-opleiding. Dit premasterprogramma bestaat uit cursussen op het gebied van wiskunde, micro-economie, econometrie, finance en internationale economie. Daarnaast schrijven studenten tijdens deze premaster een scriptie. De commissie heeft geen aanwijzingen dat de toelatingsprocedure tot de masteropleidingen voor Hbo-studenten onvoldoende streng is. Hbo-studenten worden alleen toegelaten tot de premaster als zij een Hbo-opleiding hebben gevolgd die verwant is aan de economie en zij tijdens deze opleiding gemiddeld een 7 hebben behaald. Daarnaast moeten zij over aantoonbare kennis van Wiskunde A op 6-VWO niveau beschikken.

De commissie is positief over de organisatie van een speciale zomerschool van twee weken voor instromende studenten die moeite hebben met kwantitatieve onderzoeksmethoden. Tijdens de *Summer School* volgen studenten cursussen in econometrie. Jaarlijks nemen ongeveer 25 internationale studenten deel aan deze *Summer School*. Buitenlandse studenten worden alleen toegelaten tot een van de masteropleidingen als zij een IELTS, TOEFL of Cambridge Certificate hebben behaald. Desondanks kwam tijdens het visitatiebezoek aan de orde dat het Engels van internationale studenten vaak te wensen overlaat. De commissie beveelt de faculteit daarom aan om tevens een zomerschool in het Engels te organiseren.

De commissie constateert ten slotte dat de masteropleidingen hun wetenschappelijke oriëntatie operationaliseren (zie hieronder), maar ook aandacht willen schenken aan de beroepspraktijk en arbeidsmarktorientatie. Omdat arbeidsmarktorientatie in diverse evaluaties niet goed scoorde, organiseert de opleiding sinds 2011-2012 op donderdagavond inhoudelijke avonden en heeft zij een LinkedIn-groep opgezet om de band tussen studenten en alumni te versterken. Voorts probeert zij in de cursussen cases uit de praktijk te behandelen, gastcolleges te verzorgen en een combinatie tussen het onderzoekskeuzevak en een stage mogelijk te maken. Tijdens het visitatiebezoek gaven studenten aan dat er hiernaast ook behoefte is aan oriëntatie op de internationale arbeidsmarkt. De commissie meent dat de opleiding veel aandacht besteedt aan arbeidsmarktorientatie en waardeert de uitbreiding van de activiteiten op dit gebied in het afgelopen studiejaar. Zij beveelt de opleidingen wel aan om masterstudenten te stimuleren om ook meer gebruik te maken van de faciliteiten op dit gebied. Daarnaast zouden de opleidingen extra activiteiten kunnen organiseren die speciaal zijn gericht op internationale studenten.

Opbouw en samenhang van de masteropleiding International Economics and Business

De masteropleiding *International Economics and Business* richt zich op het snijvlak van de algemene economie en de bedrijfseconomie. De aandacht van het programma gaat uit naar de effecten van internationaliseringstrategieën van ondernemingen voor de ontvangende economieën op terreinen als groei, werkgelegenheid en soevereiniteit. International Finance komt in de track International Financial Economics aan bod in diverse vakken. Er is in deze masteropleiding minder aandacht voor international marketing. De commissie constateert op basis van de inhoud van het programma dat deze masteropleiding zich vooral richt op algemene economie en subdomeinen van de bedrijfseconomie. In periode 1 volgen alle studenten dezelfde cursussen: Empirical Economics en International Business Ventures (IBV). De cursus IBV is probleem-georiënteerd en vertrekt vanuit een case. Aan het einde van de cursus IBV schrijven studenten een empirisch werkstuk gebaseerd op onderzoeksvragen die worden gesteld vanuit het oogpunt van internationale ondernemingen.

Vanuit de masteropleiding *International Economics and Business* biedt de Universiteit Utrecht vier tracks aan. Omdat studenten in dit programma in de eerste periode dezelfde vakken volgen, kunnen zij nog gemakkelijk wisselen in hun track-keuze. Voorts volgen studenten twee trackspecifieke cursussen en twee keuzevakken. De curricula van deze tracks vertonen overlap in de verplichte cursussen en de keuzevakken. De vier aangeboden specialisatietracks zijn International Management, International Financial Economics, International Ventures and Entrepreneurship en Globalisation and Development. Tijdens het visitatiebezoek brachten internationale studenten naar voren dat zij de indeling van de masterprogramma's en tracks waarderen, omdat kleinere groepen de sociale cohesie tussen studenten bevordert.

De track International Management concentreert zich op de internationalisatie van de ondernemingsomgeving en de onderneming en instituties die toezicht houden op het opereren van ondernemingen en hun bestuurders. Studenten volgen de trackspecifieke vakken Corporate Strategy and Organisational Dynamics en Financial Architecture of the Firm. Deze vakken zijn toepassingsgericht en besteden niet alleen aandacht aan optimaliseringsmethoden, maar bedden de onderwerpen ook multidisciplinair in door bijvoorbeeld aandacht te besteden aan ingesleten gewoontes en vuistregels.

Studenten die zich willen ontwikkelen op het gebied van financieel management en risicomanagement binnen het internationale financiële systeem kunnen kiezen voor de track International Financial Economics. In deze track wordt in het bijzonder ook aandacht besteedt aan de bankencrisis en –faillissementen in de periode van de kredietcrisis in 2007-2008. Binnen deze track worden studenten de vakken Financial Management en Risk Management in the Financial Industry aangeboden. Daarnaast kunnen studenten kiezen voor het vak International Risk Sharing, waarbij zij actief aan de slag gaan samen met een team van de Rabobank. Studenten spraken tijdens het visitatiebezoek hun waardering uit voor dit vak. De commissie vindt het positief dat de masteropleiding hiermee actief aansluit op de arbeidsmarkt en beveelt de opleiding aan dergelijke onderwijsvormen te blijven stimuleren.

In de track International Ventures and Entrepreneurship, die zich richt op het analyseren en begrijpen van ondernemerschapprocessen in een internationale context, konden studenten tot het afgelopen collegejaar in de derde periode keuzevakken volgen aan de Universiteit van Lund, maar ook in Utrecht blijven. Met ingang van 2012-2013 wordt het programma in Lund echter stopgezet. Daarom ontwikkelt de Universiteit Utrecht voor het studiejaar 2012-2013 een specifiek keuzevak op het gebied van entrepreneurschap. Daarnaast volgen studenten de trackspecifieke vakken Sustainable Entrepreneurship en Financial Architecture of the Firm. De commissie is er zich van bewust dat het niet makkelijk is om een uitwisseling te organiseren die inhoudelijk bijdraagt aan het programma dat studenten volgen. Zij vindt een internationale uitwisseling in de masterfase echter passen bij de internationale oriëntatie van de Universiteit Utrecht en ziet hiervoor mogelijkheden wanneer de studenten keuzevakken volgen in periode 3. Hoewel de uitwisseling met Lund wordt stopgezet, adviseert zij alle drie de opleidingen om zich ook voor de masterfase te blijven oriënteren op internationale partners voor een uitwisseling van een aantal maanden.

De laatste track die studenten kunnen kiezen is de track Globalisation and Development. Zij richt zich op thema's van globalisering, economische ontwikkeling en duurzaamheid. De commissie is positief over de manier waarop in deze track inzichten uit de economische wetenschap veelvuldig worden gecombineerd met inzichten vanuit disciplines als geschiedenis en geografie. Deze track heeft hierdoor een zeer sterke multidisciplinaire oriëntatie. In periode twee volgen studenten vakken op het gebied van economische ontwikkeling; in periode drie kiezen studenten twee vakken uit de cursussen Multinational Firms, Empirics of

Globalisation, Energy and Environmental Economics. Bij het vak Empirics of Globalisation wordt in de cursus samengewerkt met docenten vanuit het vakgebied van de sociaaleconomische geschiedenis.

Opbouw en samenhang van de masteropleiding Economics of Competition and Regulation

Het programma *Economics of Competition and Regulation* richt zich op de werking van markten, de achtergronden van regulering en de uitvoering van het toezicht op de werking van markteconomieën. Naast het vak Empirical Economics, volgen studenten in de eerste periode verplichte vakken op het gebied van economische markten, concurrentie en regulering. Bij het vak Markets, Competition and Regulation wordt het patroon van de regulering in netwerksectoren niet alleen verklaard uit vraagstukken van natuurlijke monopolies, maar wordt er ook een relatie gelegd met andere maatschappelijke doelstellingen. In periode twee gaan studenten bij het vak Corporate Governance vervolgens aan de slag met corporate governance theorieën en instituties en analyseren zij bij de cursus Markets and Strategy ondernemingsstrategieën. Tijdens dit vak wordt ook aandacht besteed aan psychologische en sociologische aspecten van besluitvorming.

Tijdens het panelgespek gaven de studenten aan tevreden te zijn over de inhoud van de masteropleiding. Zij vinden het positief dat de opleiding praktisch van aard is, doordat er vanuit cases echt naar bedrijven wordt gekeken. Ook is het voor studenten mogelijk een stage te volgen en hiermee de scriptie te koppelen aan de praktijk. De commissie stelt op basis van het gesprek met de studenten vast dat de multidisciplinaire doelstelling van de opleidingen in Economics of Competition and Regulation terugkomt in de cursussen door het gebruik van theorieën en inzichten uit andere disciplines voor het verklaren van economische fenomenen. Zij vindt het positief dat studenten een stage kunnen volgen en kunnen combineren met hun scriptie. Studenten gaven echter tijdens het visitatiebezoek aan dat het voor hen niet helder is wat de combinatie van stage en scriptieonderzoek betekent voor de organisatie van de scriptie en de bijbehorende deadlines. De commissie adviseert de opleiding hierover duidelijk te zijn richting studenten. Zij is van mening dat de opleiding zich flexibel zou moeten opstellen tegenover studenten die deadlines niet halen, omdat zij stage en scriptie combineren.

Opbouw en samenhang van de masteropleiding Economics of Public Policy and Management

De masteropleiding *Public Policy and Management* bestudeert onder andere de verschillende typen van marktfalen, de interactie tussen nationaal overheidsbeleid en de internationale dimensie, het publieke management van verschillende soorten risico's en de rol van instituties bij imperfecte markten. Het verplichte vak Public Economics and Policy richt zich op de voornaamste concepten en technieken van de economie in de publieke sector. Daarnaast is er in de cursus ruimte voor inzichten uit de gedragseconomie op het gebied van overheidsbeleid. De andere verplichte vakken Policy Competition in an International World en Public Risk Management houden zich bezig met diverse onderwerpen op de domeinen van de welvaartsstaat en beleidsconcurrentie. Studenten zijn positief over de profilering van deze masteropleiding, omdat zij duidelijk gericht is op de non-profit sector, maar breed genoeg is om ook aan de slag te kunnen gaan bij werkgevers in de pensioensector, de verzekeringswereld en advies en consultancy. Studenten waarderen voorts de aansluiting die docenten in de cursussen zoeken met hun eigen wetenschappelijk onderzoek. De commissie is positief over de inhoud van het programma. Zij vindt echter dat Political Economy enigszins onderbelicht is. Zij adviseert om in zowel de masteropleiding *Economics of Public Policy and Management* als in de masteropleiding *Economics of Competition and Regulation* meer aandacht te besteden aan de wederzijdse betrekkingen tussen economie en politiek.

Waarborging van doelstellingen en eindkwalificaties in de programma's

Op basis van de kritische reflectie en het visitatiebezoek heeft de commissie onderzocht of de eindkwalificaties van de bacheloropleiding en de masteropleidingen voldoende tot hun recht komen in de curricula. Zij concludeert dat de opleidingen in de kritische reflectie helder aangeven hoe de vakken aansluiten op de geformuleerde leerdoelen en eindtermen. De eindkwalificaties zijn in vakomschrijvingen vertaald in concrete en toetsbare leerdoelen en de aansluiting tussen leerdoelen en werkvormen is voldoende inzichtelijk. De commissie heeft vastgesteld dat de eindtermen op verschillende momenten terugkomen in de programma's. Een overzicht van de programma's en leerdoelen is opgenomen in Bijlage 4.

De doelstellingen van het departement Economie richten zich op multidisciplinariteit en de integratie van algemene economie en bedrijfseconomie. Na bestudering van het bachelorprogramma concludeert de commissie dat de multidisciplinaire visie van het departement Economie duidelijk aanwezig is in het onderwijsprogramma van de bacheloropleiding. De multidisciplinaire benadering is zichtbaar in de vakinhoud van de verplichte vakken en economische trajectvakken. Al in de eerste periode van het eerste jaar volgen studenten het vak Multidisciplinair-economische benadering van economische groei. Door te kiezen voor een grote minor hebben studenten daarnaast ook de vrijheid om de multidisciplinaire benadering van de economische opleiding verder te verdiepen. Zij kunnen zich op deze manier bijvoorbeeld verdiepen in Rechten, Sociale wetenschappen, Geografie, Geschiedenis, Psychologie of Bestuur en Organisatie. Er kan echter ook gekozen worden voor een brede economische opleiding zonder minor. Met deze major-minor structuur wordt aangesloten bij het universitaire streven naar vraaggestuurd onderwijs. De commissie vindt het positief dat studenten veel keuzevrijheid wordt geboden met betrekking tot de mate waarin zij zich een multidisciplinaire benadering eigen willen maken. Ten slotte komt de brede, multidisciplinaire benadering in de bacheloropleiding ook terug in een economisch honoursprogramma met verdiepende vakken op het gebied van multidisciplinaire economie.

De beoogde integratie tussen algemene economie en bedrijfseconomie heeft in 2009 geleid tot een omvorming van het label van de bacheloropleiding tot 'Economie en Bedrijfseconomie'. De bedrijfseconomische focus van de bacheloropleiding richt zich volgens de kritische reflectie op de marktinteracties en financiële activiteiten van bedrijven en komt vooral tot stand op de deelgebieden van financiering en management en organisatie. In het collegejaar 2011-2012 is het vak Financiële verslaggeving ingevoerd als verplichte cursus. Daarnaast is het aanbod in majorgebonden keuzevakken uitgebreid met bedrijfseconomische vakken. Vanaf het collegejaar 2012-2013 kunnen bachelorstudenten voorts het economische majortraject Ondernemerschap en innovatie volgen. Een overzicht van dit traject is opgenomen in Bijlage 4.

Tijdens het visitatiebezoek is gebleken dat de integratie van algemene economie en bedrijfseconomie niet altijd duidelijk zichtbaar is voor studenten. Bachelorstudenten lichten toe dat zij in het eerste jaar een basis krijgen in beide en dat zij daarna, met de majorgebonden keuzevakken, kunnen kiezen voor een meer bedrijfseconomisch ofwel een meer algemeen economisch traject. De beoogde integratie tussen algemene economie en bedrijfseconomie wordt dus niet altijd voldoende geconcretiseerd richting de student. Daarnaast concludeert de commissie dat afgestudeerde masterstudenten veelal terecht komen in vakgebieden waarin niet zozeer bedrijfseconomische expertise als wel algemeen economische kennis en vaardigheden vereist zijn.

De commissie heeft vastgesteld dat het programma zich richt op subonderdelen van de bedrijfseconomie en niet op het gehele bedrijfseconomische domein. Op deze subonderdelen

is de programmering in het curriculum voldoende adequaat. Voor accounting en controlling is in het programma echter weinig aandacht. Studenten die zich hierin verder willen ontwikkelen moeten, zowel na hun bacheloropleiding als na hun masteropleiding, nog een aanzienlijke hoeveelheid deficiënties in kennis en vaardigheden wegwerken. Desgevraagd lichtte het opleidingsmanagement toe dat zij in de voorlichting voor de bacheloropleiding duidelijk aangeeft dat studenten die echt verder willen in bedrijfseconomie, niet aan het juiste adres zijn bij de Utrechtse opleiding. De commissie is positief over deze duidelijke voorlichting. Zij vindt dat het label 'Economie en bedrijfseconomie' van de bacheloropleiding onvoldoende duidelijk is over de werkelijke doelstellingen die het departement Economie hanteert op het gebied van bedrijfseconomisch onderwijs. Het gebruik van dit label schept de verplichting om studenten duidelijk voor te lichten, zodat zij niet de verkeerde studiekeuze maken.

Volgens de kritische reflectie zijn multidisciplinariteit en de integratie van algemene en bedrijfseconomie ook in de masteropleidingen leidende beginselen. De commissie constateert echter dat de masteropleidingen, net als de bacheloropleiding, zich richten op subdomeinen van de bedrijfseconomie. Zij zijn in verschillende mate gericht op deze subdomeinen of op de algemene economie: in de masteropleiding *Economics of Public Policy and Management* ligt het accent op algemeen-economische noties en in de masteropleiding *International Economics and Business* is meer aandacht voor bedrijfseconomische inzichten.

Tijdens het visitatiebezoek gaven masterstudenten aan dat de multidisciplinaire oriëntatie in de masteropleidingen duidelijk terugkomt vanuit de onderzoeksexpertise van de docenten. Daarnaast ontstaan er in de cursussen discussies op het grensgebied van de economie en andere disciplines, omdat studenten in de bachelorfase een minorpakket hebben gekozen of juist afkomstig zijn van een andere universiteit. Op basis van het visitatiebezoek en cursusbeschrijvingen stelt de commissie vast dat de masteropleidingen minder theoretisch en meer toepassings- en onderzoeksgericht zijn dan de bacheloropleiding. Hoewel de onderwerpen van de cursussen in de masteropleidingen vooral economisch van aard zijn, komt multidisciplinariteit in de cursussen zelf wel aan de orde door case-gericht activerend onderwijs over complexere onderwerpen dan in de bachelorfase. Volgens de kritische reflectie gebruiken studenten in de masteropleiding *Economics of Competition and Regulation* in hun analyses bijvoorbeeld inzichten uit de rechtsgeleerdheid, sociologie en psychologie en in de masteropleiding *Economics of Public Policy and Management* zetten studenten concepten in uit de politicologie, sociale wetenschappen en rechtsgeleerdheid. De mate waarin er ruimte is voor multidisciplinariteit wisselt wel per masteropleiding. In de masteropleiding *International Economics and Business* is de multidisciplinaire benadering bijvoorbeeld minder direct aanwijsbaar. De track Globalisation and Development, waarin instituties worden gerelateerd aan Geografie en Geschiedenis, is hierop echter weer een uitzondering en heeft wel een sterk interdisciplinair karakter.

Het internationale karakter van de economische opleidingen aan de Universiteit Utrecht komt tot uitdrukking in de Engelstalige variant van de bacheloropleiding en de Engelstalige masteropleidingen. Het departement trekt een groot aantal internationale studenten aan en beschikt over een internationale staf. Circa 40% van de studentenpopulatie in de bachelor- en masteropleidingen is afkomstig uit het buitenland. In de eindkwalificaties van de bachelor- en de masteropleidingen is opgenomen dat studenten leren om mondeling en schriftelijk te communiceren in het Nederlands en/of het Engels. De opleiding lichtte toe dat hiermee wordt bedoeld dat bachelorstudenten in de Nederlandstalige track in het Nederlands leren communiceren en studenten in de Engelstalige track in het Engels. Zij heeft aangegeven om ter verduidelijking een voetnoot op te zullen nemen in de eindkwalificaties.

Wetenschappelijke vorming

In de kritische reflectie en tijdens het visitatiebezoek is aandacht besteed aan de verschillende manieren waarop de opleiding het onderwijs in wetenschappelijke vaardigheden heeft opgenomen in de curricula. Zoals al is beschreven, gaat het departement Economie uit van een multidisciplinaire benadering van economische vraagstukken. In de bacheloropleiding is er bij de keuze voor een grote minor daarom niet alleen aandacht voor economische wetenschappelijke vorming, maar maken studenten op een basaal niveau ook kennis met methoden en technieken uit de minordiscipline. De commissie is positief over de vorming van studenten in een ander vakgebied, maar benadrukt dat dit niet moet worden overtrokken.

De commissie stelt vast dat economische wetenschappelijke vorming in zowel de bacheloropleiding als de masteropleidingen voorop staat. In de bacheloropleiding worden op basis van de beoogde eindkwalificaties zeven algemene academische vaardigheden onderscheiden, namelijk 1.) academisch denken en handelen, 2.) problemen oplossen, 3.) wetenschappelijk onderzoek doen, 4.) effectief samenwerken in teams, 5.) mondeling presenteren in Nederlands of Engels, 6.) schrijven van een rapport of een beleidsnota en 7.) het doelgericht sturen van de eigen ontwikkeling. De eerste zes vaardigheden zijn opgenomen in de cursussen en de laatste vaardigheid is onderdeel van het tutoraat. Het onderzoekskeuzevak en de scriptie vormen het sluitstuk van het vaardighedenonderwijs. De commissie constateert dat het onderwijs in deze vaardigheden duidelijk gestructureerd is en goed verdeeld is over het programma. In de kritische reflectie geeft de opleiding in een overzicht duidelijk weer in welke vakken studenten welke vaardigheden oefenen en wanneer deze getoetst worden.

Naast algemene academische vaardigheden worden de bachelorstudenten onderlegd met een voldoende basis in kwantitatieve methoden. De commissie is positief over de uitbreiding van het gezamenlijke aantal studiepunten voor de vakken Wiskunde en Statistiek van 7.5 EC naar 15 EC sinds het vorige visitatiebezoek. Door studenten in het tweede jaar verplicht te laten kiezen tussen de vakken Voortgezette wiskunde en Econometrie, wordt deze basis in kwantitatieve methoden op een hoger niveau getild. Voorts leren studenten de andere wetenschappelijke economische basismethoden te beheersen in de verplichte vakken Multidisciplinaire economie, Micro-economie en instituties en Macro-economie en instituties. Ten slotte oefenen studenten onderzoeksvaardigheden in diverse cursussen. Het duo-onderzoek in het Onderzoekskeuzevak vormt hierin het sluitstuk.

In de masteropleidingen leren studenten bovengenoemde vaardigheden op een gevorderd niveau te beheersen. Het sturen van de eigen ontwikkeling en het ontwikkelen van een professionele academische instelling wordt gestimuleerd door het ontbreken van inspanningsverplichtingen in de masterfase en komt aan de orde in de cursus Empirical Economics. Deze cursus bereidt studenten voor op het zelfstandig uitvoeren van academisch empirisch onderzoek en besteedt aandacht aan gevorderde kwantitatieve onderzoeksmethoden en -technieken. Parallel aan deze cursus volgen studenten een trackspecifieke cursus waarin meer specialistische aspecten en methoden voor het uitvoeren van zelfstandig onderzoek aan de orde komen. Studenten sluiten hun masteropleiding af met een individueel onderzoek waarin zij hun kennis en academische en wetenschappelijke vaardigheden zelfstandig in praktijk moeten brengen. Studenten rapporteren over hun resultaten en worden becommentarieerd middels een systeem van peer feedback en door een individuele begeleider. Studenten kunnen in de keuze van hun scriptieonderwerk aansluiten bij een onderwerp dat gelieerd is aan het onderzoek dat gedaan wordt binnen het departement Economie, maar zij mogen ook een eigen onderwerp kiezen. De commissie constateert dat onderwijs en onderzoek goed op elkaar aansluiten en dat de masteropleidingen

studenten, met het vak Empirical Economics en het gekoppelde trackspecifieke vak, voorzien zijn van een degelijke scholing in kwantitatieve methoden en technieken.

Onderwijsgevend personeel en staf-studentratio

Op basis van de panelgesprekken met docenten, studenten en alumni stelt de commissie vast dat de staf van de economische opleidingen aan de Universiteit Utrecht wordt gekenmerkt door toegankelijke en professionele docenten en onderzoekers. Het onderwijs in de bacheloropleiding wordt voor ongeveer 63% ingevuld door gepromoveerde universitair docenten (52%), universitair hoofddocenten (5%) en hoogleraren (6%). Daarnaast wordt het onderwijs in de bachelorfase verzorgd door promovendi (3%) en juniordocenten (34%). De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding concrete ambities heeft om meer seniordocenten en hoogleraren in te zetten in de eerstejaarsvakken Multidisciplinaire economische benadering van economische groei en Micro-economie en instituties.

Na inzage te hebben gekregen in curriculumenquêtes uit de bachelorfase constateert de commissie dat bachelorstudenten over het algemeen tevreden zijn met het niveau en de kwaliteit van de docenten. Tijdens het panelgesprek met de studenten werd dit beeld bevestigd. Studenten merkten echter wel op dat sommige juniordocenten meer begeleiding zouden moeten krijgen of cursussen zouden moeten volgen in het geven van onderwijs. Daarnaast wordt, vooral in tweede- en derdejaars cursussen, het leeftijdsverschil tussen studenten enerzijds en promovendi en juniordocenten anderzijds wel erg klein. De commissie adviseert daarom om niet teveel juniordocenten in te zetten in het derde studiejaar van de bachelor.

De commissie heeft kennisgenomen van het beleid van de Universiteit Utrecht op het gebied van docentprofessionalisering en van de regeling Basis- en Senior kwalificatie Onderwijs van de faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie (REBO). Zij constateert dat het voor UD's verplicht is om een Basis Kwalificatie Onderwijs (BKO) te behalen en dat het voor alle functies hoger dan UD-niveau verplicht is om de Senior Basiskwalificatie Onderwijs (SKO) te behalen. Vanwege het aanzienlijke aandeel dat (junior)docenten leveren aan het onderwijs in de bachelorfase, adviseert de commissie om ook expliciete aandacht te besteden aan de onderwijskwaliteiten van deze docenten.

De staf-studentratio in de bachelorfase bedroeg in het studiejaar 2011-2012 1/46. Deze staf-studentratio wijkt niet veel af van andere economische opleidingen. De commissie wenst echter te benadrukken dat de instroom van studenten is gestegen van 227 in 2006 tot 419 in 2011 en dat hiermee rekening moet worden gehouden in de beschikbare onderwijstijd die het departement ter beschikking krijgt. De commissie ziet in de groeiende studentenaantallen een bedreiging voor de ambitie van het departement tot het aanbieden van kleinschalig, persoonlijk en activerend onderwijs. Vanuit deze ambitie vindt de commissie een staf-studentratio van 1/46 hoog. Desgevraagd lichtte het opleidingsmanagement toe dat het bacheloronderwijs vanuit relatief grootschalig onderwijs voor circa 100 studenten toewerkt naar de actieve toepassing van de opgedane kennis in kleinschalige werkgroepen van circa 25 studenten. Door deze werkwijze is het mogelijk kleinschalige werkgroepen en activerend onderwijs te handhaven.

Vanwege het grote en diverse aanbod in economische bachelorvakken heeft de commissie tijdens het bezoek aandacht besteed aan de werkdruk van docenten. Docenten benadrukken dat veel vakken in meerdere trajecten worden gegeven en dat zij waarde hechten aan de ambitie om studenten veel keuzevrijheid te bieden. Docenten gaven tijdens het bezoek verder aan dat zij tevreden zijn over het beleid om docenten minstens één periode per jaar

onderwijsvrij te roosteren voor het doen van onderzoek. Docenten hebben naast hun onderwijsinzet gemiddeld 40% onderzoekstijd. Daarnaast zijn er ook docenten en universitair docenten met alleen een onderwijsaanstelling. Docenten ervaren een aanzienlijke werkdruk, maar beoordelen de werkdruk niet als te hoog of als hoger dan aan andere universiteiten.

In de masteropleidingen wordt het onderwijs voor 94% ingevuld door hoogleraren, UHD's en UD's en is de totale onderwijsinzet een kleine 5 fte. De staf-studentratio in de masterfase was in 2011-2012 1/35. Studenten zijn tevreden over het kleinschalige onderwijs in de vorm van werkcolleges, projectgroepen en individuele begeleiding. Vanwege de sterke profilering van de masteropleidingen tellen bovendien ook hoorcolleges vaak een beperkt aantal (circa 30) studenten. De commissie stelt vast dat de stijgende studentenaantallen in de bacheloropleiding de komende jaren ook zijn weerslag zal hebben op de studentenaantallen in de masteropleidingen. Zij heeft tijdens het gesprek met het opleidingsmanagement aan de orde gebracht wat de gevolgen hiervan zijn voor de kleinschaligheid van de masteropleidingen. Het opleidingsmanagement lichtte toe dat zij de ambitie heeft de kleinschaligheid van de opleidingen te behouden. De formatie is berekend op de ambitie van 160 masterstudenten. Bij een groeiend aantal studenten zal ook de formatieruimte toenemen.

Vrijwel alle masterdocenten zijn betrokken bij het onderzoeksinstituut van het departement Economie, het Tjalling C. Koopmansinstituut, en maken onderdeel uit van een van de twee onderzoeksprogramma's, namelijk: The Multidisciplinary Economics of Change within Firms, Markets and Sectors of The Multidisciplinary Economics of Change in the Welfare State. Bij de werving van nieuw wetenschappelijk personeel houdt het departement rekening met haar multidisciplinaire onderwijs- en onderzoeksmissie. Studenten sluiten in de cursussen, en vaak ook bij de scriptie, aan op het wetenschappelijk onderzoek van de staf. De commissie is van mening dat de staf in de masteropleidingen bestaat uit professionele docenten en onderzoekers die zich actief inzetten voor de integratie van onderwijs en onderzoek.

Studielast, studiebegeleiding en studeerbaarheid

Tijdens het visitatiebezoek heeft de commissie inzage gehad in de vakbeschrijvingen met de opzet en inhoud van de cursussen van de verschillende opleidingen. De commissie concludeert dat de studielast goed verdeeld is over de verschillende vakken. In de panelgesprekken met bachelor- en masterstudenten heeft de commissie de studielast en studeerbaarheid van de programma's ter sprake gebracht. Zij concludeert dat studenten de studielast niet te hoog vinden en vindt het positief dat de opleiding regelmatig actie onderneemt op basis van studentenevaluaties.

Studenten kunnen voor studiebegeleiding een beroep doen op de studieadviseur. Daarnaast kunnen zij voor vragen over individuele studieplanning, inschrijving, exameneisen en algemene studievragen terecht bij het Studiepunt Economie. Op Studiepunt Online kunnen zij informatie vinden over roosters, nieuwsberichten en informatie over hun studieprogramma. Voorts krijgen bachelorstudenten een tutor aangewezen. Tweede- en derdejaarsstudenten worden begeleid door een mentor. Bachelorstudenten gaven tijdens het visitatiebezoek aan zich goed begeleid te voelen in de keuzes die zij in de bachelorfase moeten maken voor minoren en majortrajecten. De tutor ondersteunt eerstejaarsstudenten in het keuzeproces voor een minor. De commissie stelde tijdens het visitatiebezoek echter vast dat deze keuze niet door de opleiding wordt vastgelegd. Zij adviseert de bacheloropleiding de keuzes van studenten vast te leggen in een contract, zodat het voor hen duidelijk is hoe hun programma eruit zal zien. Van masterstudenten wordt meer zelfredzaamheid verwacht. Tijdens het visitatiebezoek gaven zij aan dat docenten toegankelijk zijn voor inhoudelijke vragen en dat zij weten waar zij terecht kunnen voor studiebegeleiding.

Voor een lijst met beschikbare stages kunnen studenten terecht bij de stagecoördinator en op het Studiepunt Online. Tijdens het bezoek waren studenten kritisch over de beschikbare stageplekken en de informatieverstrekking over het volgen van een stage. De commissie stelt op basis van de kritische reflectie en het visitatiebezoek vast, dat de opleiding hierop actie onderneemt. De opleiding heeft de informatievoorziening op het studiepunt verbeterd en is bezig met het werven van stageplekken voor internationale studenten. De commissie is positief over deze verbeteringen en adviseert om het volgen van een stage door studenten verder aan te moedigen.

Studielast en studeerbaarheid van de bacheloropleiding Economie en bedrijfsconomie

De bacheloropleiding hanteert een Bindend Studieadvies (BSA). Concreet houdt dit in dat studenten voor 1 februari een tussentijds advies krijgen en bij onvoldoende studievoortgang aan het einde van het eerste studiejaar een negatief bindend studieadvies ontvangen. In de kritische reflectie brengt de opleiding het aantal studenten met een positief en negatief bindend studieadvies in kaart. De opleiding constateert dat de uitval door stakers (19,9% in cohort 2010) en een negatief BSA (17,8% in cohort 2010) relatief hoog is ten opzichte van het landelijke gemiddelde. Om de oorzaken hiervan te onderzoeken heeft de opleiding exitgesprekken met studiestakers gevoerd. Hieruit is gebleken dat de opleiding volgens stakers anders was dan verwacht of dat deze studenten in het eerste jaar de motivatie voor de studie zijn verloren. Tijdens het visitatiebezoek legde de studieadviseur uit dat Utrecht door zijn centrale ligging ook veel studenten trekt die misschien toch liever bedrijfsconomie zouden studeren of zich minder aangetrokken voelen tot het multidisciplinaire karakter van de opleiding. Bovendien lijkt de opleiding streng te selecteren in het eerste jaar en lijken de slagingspercentages onder herinschrijvers in het tweede jaar beter te zijn: van het cohort uit 2007 rondde 79,1% de studie af binnen vier jaar. Dit is in overeenstemming met de ambities van de Nederlandse Universiteiten om het percentage van het aantal herinschrijvers dat de opleiding in vier jaar behaald te laten stijgen naar meer dan zeventig procent in 2014. Hoewel de commissie in de rendementen ruimte voor verbetering blijft zien, is zij positief over de stijgende lijn die zij ziet in de percentages van herinschrijvers die de bacheloropleiding binnen drie of vier jaar behaald.

De commissie beaamt dat het relatief hoge aantal studiestakers in het eerste jaar een punt van zorg is. Zij is van mening dat vooral studenten die op zoek zijn naar een bedrijfseconomische opleiding, duidelijk zouden moeten worden voorgelicht over het gegeven dat de Utrecht University School of Economics geen volledige bedrijfseconomische opleiding aanbiedt. Met matchingsactiviteiten probeert de opleiding studenten van duidelijke informatie te voorzien over de opleiding en verkeerde verwachtingen weg te nemen. Zo organiseert zij meeloopdagen voor studenten en organiseert zij met ingang van 2012-2013 verplichte matchingsactiviteiten voor alle scholieren die zich aanmelden voor het bachelorprogramma. De opleiding is positief over de resultaten van de matchingspilot waaraan zij in het collegejaar 2011-2012 meedoet. Daarnaast heeft de opleiding de begeleiding van eerstejaarsstudenten verbeterd door het mentoraatsysteem om te vormen tot uniforme *Freshmen Colleges*. In het kader van deze *Freshmen Colleges* worden studenten ingedeeld in één van de zes colleges en krijgen zij een colleegetutor die aanspreekpunt is, maar die voor zijn groep ook een sociaal programma en een verrijkingsprogramma organiseert. Tijdens de panelgesprekken reageerden eerstejaarsstudenten positief op deze nieuwe Freshmen Colleges.

Naast activiteiten op het gebied van matching en begeleiding, richt de opleiding zich voor het verbeteren van de eerstejaarsrendementen ook op het aanbrengen van aanpassingen in het programma. Zij heeft bijvoorbeeld de cursussen Inleiding in algemene economie (micro-

economie en macro-economie) en Wiskunde en Statistiek opgesplitst in vier cursussen en deze gelijkmatiger verdeeld over het eerstejaarsprogramma. Daarnaast heeft zij een entreetoets wiskunde geïntroduceerd en een zomerschool Wiskunde opgezet. Op basis van deze maatregelen stelt de commissie vast dat de opleiding de situatie op het gebied van studie uitval in het eerste jaar serieus neemt en diverse maatregelen heeft genomen ter verbetering van de rendementen en de studeerbaarheid van het programma.

Bachelorstudenten zijn positief over de studeerbaarheid en het programma en het aantal contacturen. Gemiddeld biedt de bacheloropleiding 12 contacturen per week, waarbij geldt dat het aantal contacturen in het eerste jaar hoger ligt dan in het tweede en het derde jaar. Studenten zijn voorts ook tevreden over het strak georganiseerde scriptieproces en de supervisiegroepen waarin zij hun deelresultaten presenteren. Zij zijn echter kritisch over het gegeven dat zij geen individuele scripties mogen schrijven en geen eigen onderwerp mogen kiezen (zie Standaard 3).

Studielast en studeerbaarheid van de masteropleidingen Economie

De commissie heeft de rendementcijfers van de drie masteropleidingen bestudeerd. Voor de masteropleiding met het grootste aantal studenten, *International Economics and Business*, stelt zij vast dat de rendementcijfers zijn verbeterd. In 2006 behaalde nog 44,9% van de studenten de masteropleiding binnen 1 jaar; in 2010 was dat 69,7%. De masteropleiding *Economics and Law* (voorganger van de masteropleiding *Economics of Competition and Regulation*) laat tussen 2006 en 2009 soortgelijke stijgende rendementcijfers zien. De masteropleiding *Economics and Social Sciences* (voorganger van *Economics of Public Policy and Management*) schommelde in de afgelopen jaren rond een rendementcijfer van de 60% van de studenten die de opleiding in één jaar behaalde. De commissie is positief over de stijgende rendementcijfers in de masteropleidingen *International Economics and Business* en *Economics and Law* en moedigt het opleidingsmanagement aan deze stijgende lijn in de nieuwe opleidingen vast te houden. Zij stelt vast dat hiertoe ook maatregelen worden genomen. De eerdergenoemde instelling van de Summerschool Econometrics is hiervan een voorbeeld. Daarnaast stelt de opleiding met ingang van het studiejaar 2012-2013 een harde knip in tussen de bachelor- en de masteropleiding. Tot nu toe mochten bachelorstudenten maximaal 15 EC meenemen naar de masteropleiding.

Volgens de kritische reflectie vormt de scriptie de grootste verdragingsfactor in de masterfase. Met ingang van het studiejaar 2010-2011 zijn de masteropleidingen daarom gestart met een nieuwe masterscriptieprocedure die erop gericht is dat studenten in één periode van 10 weken hun masterscriptie moeten kunnen afronden. Deze procedure stelt strakke deadlines aan het inleveren van de scriptie. De studenten ervaren het einde van periode vier als harde deadline. De commissie heeft waardering voor de deadline in juni, maar adviseert de formulering te verzachten en studenten op de hoogte te brengen van mogelijkheden tot uitstel in specifieke situaties. De commissie is van mening dat studenten die de scriptie met een stage combineren of meer tijd willen besteden aan hun scriptie hiervoor de ruimte zouden moeten krijgen. De opleiding geeft aan dat zij juni inderdaad als harde deadline communiceert om te voorkomen dat studenten uitlopen, maar benadrukt dat studenten tot eind augustus de tijd hebben om hun scriptie af te ronden of aan te passen. Daarnaast is zij bereid om in bijzondere gevallen maatwerk te leveren.

Tijdens het visitatiebezoek gaven studenten aan tevreden te zijn met het strak geprogrammeerde scriptieproces, omdat het hen motiveert om hun scriptie tijdig af te ronden. Zij gaven echter ook aan dat dit proces resulteert in een zeer hoge werkdruk in periode drie. Studenten moeten in deze periode zowel vakken volgen als nadenken over hun

scriptieonderwerp. De commissie is daarom van mening dat de opleiding ook buiten periode vier al studiepunten zou moeten inruimen die studenten kunnen gebruiken om te werken aan hun scriptie. Om te voorkomen dat studenten in periode drie overbelast raken, beveelt de commissie de opleiding aan om studenten te stimuleren om niet pas in februari na te denken over een onderwerp en een onderzoeksplan, maar om hier al in september actief mee te beginnen.

Studenten en de commissie zijn positief over de introductie van intervisiegroepen waarin studenten hun resultaten moeten presenteren. Vanwege de strakke programmering van het scriptietraject heeft de commissie voorts veel waardering voor de instelling van een helpdesk waar studenten in periode vier terecht kunnen met vragen over methoden en technieken.

Opleidings specifieke voorzieningen en kwaliteitszorg

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek inzage gehad in de resultaten van de jaarlijkse vakevaluaties, medewerkerstevredenheidsonderzoeken, externe enquêtes en alumni-enquêtes. Zij heeft vastgesteld dat het departement Economie student- en docenttevredenheid structureel evalueert en zorg besteedt aan de interne kwaliteitszorg.

Tijdens het visitatiebezoek heeft de commissie de opleidings specifieke kwaliteitszorg en het functioneren van de opleidingscommissies onderzocht. Het departement Economie heeft een opleidingscommissie voor de bacheloropleiding en een opleidingscommissie voor de masteropleiding. Deze opleidingscommissies brengen gevraagd en ongevraagd advies uit aan de opleidingsdirecteur over de kwaliteit van het onderwijs. De organisatie en uitvoering van het onderwijs in de bacheloropleiding vallen onder het Bestuur Undergraduate School (BUS) van het departement Economie; het Graduate Bestuur USE (GBU) is hiervoor verantwoordelijk in de masteropleidingen. Het BUS en het GBU bestaan uit de onderwijsdirecteur, drie docentleden en een student-lid. De leden van de opleidingscommissies zijn niet dezelfde als die van het BUS en GBU. Een organogram met de organisatie van bestuurlijke verantwoordelijkheden is opgenomen in Bijlage 6.

De commissie heeft onderzoek gedaan naar het functioneren van de opleidingscommissie binnen de organen van het departement Economie. Hieruit blijkt dat het BUS en het GBU in direct contact staan met de opleidingscommissies. Waar de OC's signaleren en adviseren, houden deze organen zich onder andere bezig met de uitvoering van oplossingen. Door de informele leergemeenschap die het departement kenmerkt, komen veel problemen direct bij de opleidingsdirecteur of docenten terecht. De opleidingscommissies treden door overleg met BUS of GBU in direct contact met de opleidingsdirecteur en brengen advies uit. De commissie constateerde echter ook dat een aantal OC-taken niet door de opleidingscommissie worden uitgevoerd, maar door het BUS of het GBU. De analyse van curriculum-evaluaties en het vaststellen van de programma's gebeurt bijvoorbeeld in eerste instantie door het BUS en GBU. De commissie is van mening dat de OC de ruimte moet nemen en krijgen om haar controletaken uit te voeren en zich hierin actiever en onafhankelijker moet opstellen. De opleidingen en opleidingscommissies moeten de scheiding in de taakuitvoering van opleidingsmanagement en control en de positie van de opleidingscommissies duidelijker tot stand brengen, de formele taakuitvoering verder uitbouwen en in overeenstemming brengen met de wettelijke taakstellingen.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek met beide opleidingscommissies verder gesproken over haar taakuitvoering. De commissie constateert dat de studentleden op de hoogte zijn van hun taken binnen de opleidingscommissie en binnen de opleidingen duidelijk herkenbaar zijn als aanspreekpunt. Daarnaast heeft zij kunnen vaststellen dat de studentleden

bezig zijn met het opzetten van een panelevaluatiesysteem waarmee, ten opzichte van de reguliere evaluatie-enquêtes, een meer kwalitatieve evaluatie van de cursussen tot stand komt. De commissie moedigt de studenten aan om dit systeem verder uit te bouwen.

De opleidingscommissies zijn ook actief betrokken geweest bij de veranderingen in het bachelorprogramma en de herprofilering van de masteropleidingen. De commissie moet daarnaast echter vaststellen dat de opleidingscommissies op dit moment geen systematische monitoring uitvoeren op curriculum- en programma-evaluaties. Zij is van mening dat de opleidingscommissies hieraan aandacht zouden moeten besteden. Daarnaast wordt er vanuit de opleidingscommissie geen onderzoek gedaan naar de aansluiting van de programma's op het beroepenveld en suggesties van alumni en potentiële werkgevers. Hoewel docenten regelmatig gastsprekers uit het veld uitnodigen en informele contacten met alumni onderhouden, is er geen maatschappelijke adviescommissie. De commissie adviseert de opleiding om de banden met het beroepenveld verder te formaliseren en beveelt de opleidingscommissies aan om hieraan ook aandacht te besteden.

De commissie constateert op basis van studentevaluaties en het visitatiebezoek ten slotte dat studenten tevreden zijn over de voorzieningen van de opleiding. De opleiding heeft plannen om in 2012 de facultaire bibliotheek te integreren met de centrale universiteitsbibliotheek en hiermee het aantal studieplekken te vergroten. Voorts verleent de studievereniging ECU'92 een boekenservice en biedt het Adam Smith gebouw van het departement goed toegeruste onderwijsruimten en een computerleerzaal.

2.2 Overwegingen

De commissie heeft het bachelorprogramma en de masterprogramma's bestudeerd en vastgesteld dat de curricula een logische samenhang vertonen en voldoende zijn gestoeld op de geformuleerde eindtermen. De multidisciplinaire oriëntatie van het departement is in het bachelorprogramma duidelijk aanwezig in het economische onderwijs en in de grote minoren. In de masterprogramma's herkennen studenten voorts de multidisciplinaire benadering in de inhoud van de vakken en in de koppeling tussen het onderwijs en het onderzoek van docenten. De commissie constateert dat cursussen in de masteropleidingen vooral economisch van aard zijn, maar dat multidisciplinariteit mogelijk wordt door case-gericht activerend onderwijs. Daarnaast verschillen de drie masteropleidingen in oriëntatie. De master International Economics and Business richt zich, met uitzondering van de track Globalisation and Development, bijvoorbeeld meer op de integratie tussen algemene economie en bedrijfseconomie.

Vanuit de beoogde integratie van algemene economie en bedrijfseconomie besteedt de bacheloropleiding aandacht aan subdomeinen van de bedrijfseconomie. Hoewel bachelorstudenten een basis krijgen in aspecten van de bedrijfseconomie, is de mate van verdere verdieping grotendeels afhankelijk van de vakkeuzes in de bachelorfase. In het bachelorprogramma is *Financiële verslaggeving* een verplichte cursus in het eerste jaar en *Marketing* een optionele cursus in het tweede jaar. Vanaf studiejaar 2011-2012 kunnen studenten de keuzevakken *Management and Cost Accounting* en *Venture Marketing* volgen. Ook in de masterfase is de mate van verdieping in de bedrijfseconomie afhankelijk de programmakeuzes. Daarnaast komen een aantal onderdelen van de bedrijfseconomie, zoals accounting, in de vakkenpakketten van de masterprogramma's niet aan bod. De commissie constateert dat het management door de keuze voor grote minoren een selectie heeft moeten maken in het aanbod van vakken op het gebied van zowel de bedrijfseconomie als de algemene economie. Het departement beoogt echter ook geen volledige bedrijfseconomische bacheloropleiding aan te bieden, maar wil vanuit de algemene economie in haar programma's

wel aandacht besteden aan onderdelen hiervan. Het label *Economie en Bedrijfseconomie* van de bacheloropleiding geeft onvoldoende duidelijkheid over deze Utrechtse oriëntatie. De commissie is van mening dat de opleiding hierover in de voorlichting richting aankomende studenten duidelijk moet zijn.

De bachelor- en masterprogramma's zijn van academisch niveau en worden gefaciliteerd door professionele docenten en onderzoekers. Studenten prijzen de toegankelijkheid van docenten en de informele leeromgeving van het departement Economie. Het bachelorprogramma wordt gekenmerkt door een grote mate van keuzevrijheid. De commissie heeft daarnaast veel waardering voor de manier waarop de grote minoren zijn georganiseerd binnen het curriculum. De multidisciplinaire verbreding in het programma wordt door studenten ervaren als een verrijking en gaat naar het oordeel van de commissie niet op een onacceptabele manier ten koste van de economische diepgang in het vakkenpakket. Daarnaast vindt de commissie het positief dat studenten ook de keuze hebben om een volledig economisch programma te volgen. De commissie vraagt wel aandacht voor het aanschuifonderwijs in een aantal grote minoren en de aansluiting van deze minoren op de kennis en het niveau van economiestudenten.

Studenten ervaren de programma's als studeerbaar. In de masteropleidingen is de werkdruk in periode drie echter wel hoog door het geprogrammeerde scriptieproces. De commissie is van mening dat de opleiding de studeerbaarheid in de masterfase verder kan verbeteren door ook buiten periode vier studiepunten in te ruimen voor het scriptieproces. De drie masteropleidingen onderscheiden zich duidelijk van elkaar in focus en de mate waarin er aandacht is voor multidisciplinariteit en bedrijfskundige aspecten.

Het wetenschappelijke onderwijs is in alle programma's duidelijk geïntegreerd. Er is voldoende aandacht voor de ontwikkeling van algemene academische vaardigheden en kwantitatieve methoden en technieken. De commissie ziet de uitbreiding van Wiskunde en Statistiek van 7.5 EC naar 15 EC in het bachelorprogramma als een positieve ontwikkeling. Zij constateert dat studenten met een grote minor op een basaal niveau kennis maken met de methoden en technieken van een andere discipline. De commissie benadrukt dat dit niet moet worden overtrokken en dat economische methoden en technieken voorop moeten blijven staan. In de masterfase volgen alle studenten het vak *Empirical Economics* met een hieraan gekoppeld programmaspecifiek vak. De commissie heeft waardering voor de Summer School Econometrie voor internationale studenten die hun kennis in kwantitatieve methoden en technieken willen bijspijkeren. Zij is van mening dat masterstudenten voldoende onderlegd worden in methoden en technieken.

Studenten herkennen in de programma's een diversiteit aan activerende werkvormen. Vooral masterstudenten hebben daarnaast waardering voor het kleinschalige onderwijs dat de opleidingen aanbieden en de sociale cohesie die daardoor kan ontstaan. De commissie ziet de groeiende instroom van studenten en de toenemende staf-studentratio's echter als een mogelijke bedreiging voor de grootte van de groepen in het werkgroeponderwijs en voor de ambitie van het departement tot het aanbieden van kleinschalig, persoonlijk en activerend onderwijs. Zij vindt dat het opleidingsmanagement en de universiteit aandacht zou moeten blijven besteden aan de juiste verhouding tussen de beschikbare onderwijstijd en de eigen onderwijsambities.

De opleidings specifieke voorzieningen van het departement Economie zijn in orde en de opleidingen besteden veel aandacht aan studiebegeleiding en interne kwaliteitszorg. Op basis van onderzoek en enquêtes voert het departement regelmatig wijzigingen door in de

programma's. De commissie ziet het relatief hoge aantal studiestakers in het eerste studiejaar van het bachelorprogramma als een punt van zorg. Zij constateert echter dat het opleidingsmanagement adequate maatregelen neemt om deze studie-uitval te verminderen. De commissie stelt vast dat verbeteringen zouden moeten worden doorgevoerd in de taakuitvoering van de opleidingscommissies. Daarnaast adviseert zij om de structurele afstemming van de academische programma's op de arbeidsmarkt vorm te geven met de instelling van een maatschappelijke adviesraad.

2.3 Conclusie

Bacheloropleiding Economie en bedrijfseconomie: de commissie beoordeelt Standaard 2 als **voldoende**.

Masteropleiding Economics of Competition and Regulation: de commissie beoordeelt Standaard 2 als **voldoende**.

Masteropleiding Economics of Public Policy and Management: de commissie beoordeelt Standaard 2 als **voldoende**.

Masteropleiding International Economics and Business: de commissie beoordeelt Standaard 2 als **voldoende**.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting:

Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

3.1 Bevindingen

Systeem van toetsing

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek het toetsbeleid, de procedures rondom toetsing en de toegepaste toetsvormen onderzocht. Zij heeft hiertoe verschillende toetsmaterialen uit alle opleidingen bestudeerd, waaronder gemaakte toetsen, antwoordsleutels, beoordelingsformulieren en proeftentamens. De commissie concludeert dat de toetsvragen helder zijn geformuleerd en dat de toetsing aansluit bij de te bestuderen stof en de eindkwalificaties. Het onderwijs in kwantitatieve methoden en technieken is voldoende terug te vinden in de toetsvragen. Studenten worden voorts niet alleen getoetst op theoretische kennis, maar worden ook gevraagd kennis en vaardigheden toe te passen.

De gekozen toetsvormen zijn volgens de commissie voldoende gevarieerd en worden duidelijk beschreven in de vakomschrijvingen. Toetsvormen variëren van tentamens en papers tot analyseopdrachten, projectopdrachten en presentaties. Bijna elke cursus kent meerdere toetsvormen. In de bachelorfase is ook sprake van de expliciete toetsing van academische vaardigheden. De commissie stelt vast dat de verschillende toetsvormen per vak door de opleidingen helder zijn weergegeven in de kritische reflectie. Daarnaast geeft de kritische reflectie een duidelijk overzicht van alle toetsbare academische vaardigheden en geeft zij aan tijdens welke vakken deze worden geoefend en getoetst. De commissie constateert dat de opleidingen zorgen voor een goede afstemming van de toetsvormen tussen de verschillende vakken in de programma's. De cursuscoördinator is in eerste instantie verantwoordelijk voor het borgen van de toetsing en het opstellen van een toetsleutel.

Vakcoördinatoren overleggen vervolgens binnen de leerstoelgroep over de toetsen. De commissie heeft waardering voor de aandacht die er in 2010 in het kader van het Educatieve Middelen Pool project (EMP) is besteed aan de afstemming van toetsvormen en leerdoelen in het bachelorprogramma. Tijdens dit project hebben bachelordocenten toetsmatrijzen gemaakt en elkaars toetsen geanalyseerd.

In de bacheloropleiding is sprake van een inspanningsverplichting. In lijn met universiteitsbrede afspraken kunnen bachelorstudenten die aan deze inspanningsverplichting voldoen, bij een onvoldoende aanspraak maken op de regeling voor aanvullende of vervangende toetsing. Vervangende toetsing is alleen mogelijk wanneer studenten een niet-afgeronde vier hebben gehaald; aanvullende toetsing geldt alleen voor studenten die minimaal een vijf hebben gehaald en kan alleen leiden tot de omzetting van dit cijfer in een zes. De commissie heeft vastgesteld dat de inspanningsverplichting bestaat uit de controleerbare inzet en bijdrage van een student aan een cursus. De inspanningsverplichting is voor elk vak in de bacheloropleiding duidelijk omschreven in de cursusbeschrijving.

De toetsing in de masteropleidingen bestaat meestal uit een schriftelijke eindtoets en een paper. In de kritische reflectie beschrijven de opleidingen dat deze papers in het begin van het jaar meestal in groepsverband worden geschreven. Hoewel de student toewerkt naar een individuele scriptie, is het volgens de opleiding vanwege de groepsgrootte bij een aantal cursussen niet realiseerbaar om een individueel paper te schrijven. De kritische reflectie beschrijft dat het onderwijsbestuur van de masteropleidingen daarom in 2010 onderzoek heeft laten uitvoeren om tot toetsvormen te komen die passen bij de leerdoelen en die doelmatig zijn. Hieruit is voortgekomen dat studenten tijdens een aantal cursussen individuele werkstukken schrijven en bij een aantal cursussen samenwerken in groepen.

De commissie heeft waardering voor de zorg die de masteropleidingen besteden aan de keuze tussen individuele toetsing of groepswerk. Zij adviseert de opleidingen echter om zoveel mogelijk te kiezen voor individuele toetsing en bij groepswerk duidelijk richting studenten te communiceren wat hiervan de meerwaarde is. Groepswerk moet hierbij in de eerste plaats worden beargumenteerd vanuit de specifieke leerdoelen van een vak en bijdragen aan de opleiding van de individuele student. Tijdens het visitatiebezoek stelde de commissie vast dat het op dit moment voor studenten niet altijd duidelijk is wat de meerwaarde van groepswerk is. Daarnaast is er, met presentaties als positieve uitzondering, onvoldoende aandacht voor de individuele bijdrage van studenten aan groepswerk en is 'meeliftgedrag' hierdoor volgens studenten niet uitgesloten. Om dit te voorkomen zouden de opleidingen bij de toetsing van groepswerk meer expliciete aandacht moeten besteden aan de individuele bijdrage van de student aan het groepswerk.

Tijdens het visitatiebezoek heeft de commissie de toetsingsprocedure voor het gerealiseerde eindniveau in de bachelor- en de masterfase bestudeerd. Zij constateert dat bachelorstudenten goed worden begeleid bij het schrijven van hun bachelorscriptie. Studenten komen daarnaast geregeld bijeen in supervisiegroepen. De presentatie van de conceptversie en het geven van feedback op de conceptversies van andere studenten tijdens de supervisiegroepen telt voor 15% mee in het eindcijfer van de scriptie. Daarnaast verdienen studenten 15% van het eindcijfer voor het schrijven van voortgangsrapportages en het geven van feedback op de voortgangsrapportages van anderen. De scriptie telt voor 70% mee in het cijfer. Hoewel de commissie positief is over het bestaan van supervisiegroepen en het schrijven van voortgangsrapportages, is zij van mening dat dit nu wel erg zwaar meetelt. Zij adviseert de opleiding de bachelorscriptie zwaarder te laten meetellen in het eindcijfer en de percentages voor de andere twee onderdelen enigszins te verlagen.

De commissie stelt vast dat het onderzoekstraject voor de bachelorscriptie zeer strak georganiseerd is. Studenten voeren hun onderzoek uit in een periode van 10 weken en bepalen daarom niet hun eigen onderwerp, maar kiezen een onderwerp uit een lijst van onderwerpen die aansluiten bij het onderzoek van het departement Economie. Terwijl honoursstudenten hun onderzoek individueel mogen uitvoeren en wel een eigen onderwerp mogen kiezen, bleek uit het panelgesprek met bachelorstudenten dat dit in andere gevallen sterk ontmoedigd wordt. Studenten gaven tijdens het bezoek aan zich hierdoor benadeeld te voelen.

Docenten lichtten toe dat de keuze van een eigen onderwerp leidt tot veel tijdverlies, terwijl deze vaardigheid in de bacheloropleiding voldoende wordt geoefend bij het schrijven van papers. Daarnaast kunnen studenten door de keuze van het onderwerp uit een lijst aansluiten op het onderzoek van docenten. Het management van de Utrecht University School of Economics gaf aan veel belang te hechten aan de creativiteit en zelfstandigheid van individuele studenten. Zij ziet de lijst met onderwerpen dan ook niet als dwingend voorschrift maar als een handreiking om het keuzeproces van de student te vereenvoudigen. De commissie heeft inderdaad kunnen vaststellen dat het kiezen en uitwerken van een eigen onderwerp ook op andere momenten in het programma worden geoefend en dat de bachelorscripties van voldoende niveau zijn (zie hieronder). Zij blijft echter van mening dat de mate van zelfstandigheid en creativiteit in het formuleren van een eigen onderwerp en vraagstelling een belangrijk onderdeel van de beoordeling van het eindniveau van de student. De commissie hecht er dan ook waarde aan dat studenten op een explicietere manier de keuze krijgen om een eigen scriptieonderwerp te kiezen en hiervoor in het beoordelingsproces worden beloond.

Zoals al eerder is vermeld, worden de bachelorscripties in duo's geschreven. Het opleidingsmanagement lichtte toe dat de keuze voor duo's vooral ingegeven is vanuit het streven om de student in een relatief korte tijd toch een bevredigend werkstuk te kunnen laten schrijven. Daarnaast heeft zij de ervaring dat 'meeliftgedrag' voldoende wordt vermeden en dat groepswork ook een wezenlijk kenmerk is van het moderne wetenschapsbedrijf. Het opleidingsmanagement gaf aan de keuze voor duoscripties in de bachelorfase daarom nog altijd verantwoord te vinden, maar dit specifieke punt wel mee te nemen in de aanstaande discussie over het bacheloronderwijs. De commissie vindt het positief dat de opleiding bereid is het punt van de duoscripties aan de orde te stellen in de heroverwegingen van het bacheloronderwijs. Zij blijft de mening toegedaan dat het onderzoek en het werkstuk waarmee het eindniveau van een student wordt bepaald individueel zou moeten worden uitgevoerd. De commissie beveelt de opleiding dan ook met klem aan om individuele scripties in te voeren, desnoods ten koste van het grote aantal majorkeuzevakken.

De commissie stelt vast dat de bacheloropleiding en de masteropleidingen gebruik maken van adequate beoordelingsformulieren. In de masterfase worden de scripties beoordeeld door twee docenten. Gedurende het scriptieproces heeft de masterstudent individuele afspraken met de docent en bijeenkomsten in een intervisiegroep. De onderzoeksopzet van de student wordt besproken door de eerste scriptiebegeleider en in een intervisiegroep. De scripties in de masterfase worden individueel geschreven en zijn Engelstalig. Voorts heeft de student de mogelijkheid om een eigen onderwerp te kiezen, een extern onderzoek te doen of een onderwerp te kiezen dat wordt aangeboden door een begeleider van het departement. Zoals in Standaard 2 werd beschreven, is de commissie wel van mening dat de studielast van de masterscriptie beter zou kunnen worden verspreid over het studiejaar. Zij meent dat een

langere onderzoekstijd voor de masterscriptie er ook toe leidt dat problemen op tijd kunnen worden gesignaleerd en dat de student meer tijd heeft om te reflecteren op het eigen werk.

Ten slotte beschikken de opleidingen over een adequaat systeem voor de kwaliteitsborging van toetsing. Toetsing wordt geëvalueerd in cursusevaluaties en curriculumevaluaties. Voorts heeft de commissie geconstateerd dat de examencommissie naar behoren functioneert. De kwaliteitszorg rondom toetsing en de afstemming van verantwoordelijken tussen de verschillende organen binnen het departement is helder omschreven in het Toetsingsbeleid USE. Het toetsbeleid wordt door de examencommissie uitgevoerd in samenwerking met de onderwijsdirecteur, maar hun verantwoordelijkheden en taken zijn duidelijk gescheiden. Het toetsingsbeleid beschrijft dat de examencommissie de rol van interne toezichthouder vervult en zich bezighoudt met de planning en uitvoering van toetsbeleid, de vertaling van eindkwalificaties in toetsbare leerdoelen per cursus en het onderzoek naar de kwaliteit van de toetsing. De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek met de examencommissie gesproken over de concrete invulling van haar verantwoordelijkheden. Zij heeft vastgesteld dat de examencommissie de afgelopen jaren een analyse heeft gemaakt van tentamenresultaten en op basis van klachten van studenten tentamens bestudeerd. Daarnaast analyseert zij de bachelorcijfers aan de hand van het Grade Point Average. Ook heeft zij bachelor- en masterscriptiecijfers onderzocht en een intervisiegroep ingevoerd in de beoordelingsprocedure van de masterscriptie. De examencommissie streeft ernaar om een voortrollend systeem op te zetten waarin zowel gereageerd wordt op incidenten, als ook de toetsing van de curricula binnen een planning van vier jaar volledig inhoudelijk wordt geanalyseerd. Omdat de werkdruk van de examencommissie in de afgelopen jaren sterk is toegenomen, heeft zij concrete plannen om hiertoe in 2012-2013 een lid aan de examencommissie toe te voegen die de toetsing van cursussen in portefeuille heeft. De commissie moedigt deze ontwikkeling aan.

Gerealiseerd eindniveau

Op basis van de bestudering van gemaakte opdrachten en tentamens stelt de commissie vast dat de vakken en tentaminering in alle opleidingen studenten in staat stellen zich te ontwikkelen tot goed opgeleide economen op een bachelorniveau ofwel een masterniveau. Bachelorstudenten ontwikkelen in de eerste plaats economische basiskennis en vaardigheden. Voorts leren zij deze kennis en vaardigheden toe te passen en onderzoek uit te voeren vanuit het principe dat academische economische vraagstukken zelden verkaveld zijn binnen één discipline. Masterstudenten profileren zich sterker, houden zich bezig met meer complexe methoden, technieken en vraagstukken en ontwikkelen zich tot kritische academische onderzoekers binnen de economische discipline. De commissie heeft inzage gekregen in een arbeidsmarktnotitie op basis van onderzoek in 2011 en gesproken met alumni uit de bacheloropleiding en de masteropleidingen. Op basis hiervan is zij positief over de arbeidsmarktperspectieven van pas afgestudeerde masterstudenten. De meeste bachelorstudenten stromen door naar een economische masteropleiding in Utrecht of aan een andere universiteit.

Voorafgaand aan het visitatiebezoek heeft de commissie twaalf eindwerken bestudeerd van bachelorstudenten uit de cursusjaren 2009-2010 en 2010-2011. Op basis van de eerste scriptieselectie beoordeelde de commissie de kwaliteit van de bachelorscripties unaniem als voldoende. De commissie heeft vooral waardering voor de mate waarin studenten in de scripties kunnen communiceren met een andere discipline. Studenten met een multidisciplinair onderwerp tonen in de scripties aan dat zij vanuit een economisch vertrekpunt op een basaal niveau in staat zijn hun onderzoek op een tweede discipline te betrekken. Studenten tonen voorts zowel in de matige scripties als in de hoog becijferde

scripties aan over voldoende kennis en vaardigheden te beschikken om een economisch werkstuk op te leveren op academisch bachelorniveau. Hoewel de commissie zich kan vinden in alle gegeven voldoende, merkt zij op dat de becijfering in een aantal gevallen aan de hoge kant is. Dit kan verklaard worden met het gegeven dat 30% van het cijfer gebaseerd is op presentaties en opdrachten in de supervisiegroepen. De commissie vraagt aandacht voor het structureel duidelijk toelichten van deze weging op het beoordelingsformulier.

Om het gerealiseerde eindniveau van de masterstudenten te bepalen heeft de commissie van iedere masteropleiding zes scripties bestudeerd. De scripties uit de masteropleiding *Economics of Competition and Regulation* waren volgens de commissie allen na eerste lezing van voldoende niveau. In overeenstemming met de richtlijn van de NVAO zijn de scripties waarover twijfel bestond voorgelegd aan een tweede lezer. Dit was bij twee scripties het geval. De eerste scriptie had het eindcijfer zes en was afkomstig uit de masteropleiding *International Economics and Business*. Deze scriptie werd door de tweede lezer als voldoende beoordeeld. De tweede scriptie was tevens beoordeeld met een zes en kwam uit de masteropleiding *Economics of Public Policy and Management*. De scriptie viel uiteen in een theoretische beschouwing en een methodologisch onderzoek. Beide lezers hadden het idee dat de student de gebruikte theorieën onvoldoende begreep. De eerste lezer achtte voorts het methodologische onderzoek onvoldoende; de tweede lezer vond het onderzoek zeer mager, maar voldoende. Na het volgen van de NVAO procedure voor de beoordeling van eindwerken bleef er bij de commissie twijfel bestaan over de terechte toekenning van een zes voor dit eindwerk.

Na bestudering van de eindwerken in de masteropleidingen stelde de commissie tijdens het bezoek vast dat, met uitzondering van de bovengenoemde scripties, alle eindwerken voldeden aan het eindniveau dat mag worden verwacht van een masterstudent. Dit standpunt betrof alle bestudeerde eindwerken met eindcijfers variërend van 6,5 tot en met 9. Zoals hierboven is beschreven, waren er over de twee zessen in de scriptieselectie echter twijfels gerezen. Hierdoor was de commissie het standpunt toegedaan dat zij extra scripties moest bestuderen met het eindcijfer zes en breidde zij de scriptieselectie uit met vijf willekeurig gekozen zessen. Na uitgebreide bestudering van deze scripties, stelde de commissie vast dat zij de becijfering van deze scripties kon volgen. Twee scripties beoordeelde zij als een duidelijke zes; bij één andere scriptie weet de commissie de mindere kwaliteit voornamelijk aan slechte begeleiding bij de onderwerpskeuze en de keuze van de gebruikte methode en niet aan de getoonde inzet en vaardigheden van de student: het onderzoek was te uitgebreid voor de periode waarbinnen het moest worden uitgevoerd. Bij de twee laatste scripties zou de commissie als tweede beoordelaar meegaan met het cijfer. Bij één van deze twee scripties zou het commissielid zelf wel bij de student hebben aangedrongen op het aanbrengen van verdere verbeteringen.

Op basis van de bestudeerde scripties meent de commissie te kunnen instemmen met het totale niveau van de scripties in alle drie de masteropleidingen. De commissie heeft geen structureel probleem kunnen vaststellen met de becijfering van kwalitatief lagere scripties met een eindcijfer tussen de zes en de zeven, maar blijft wel zorgen houden over de incidentele beoordeling van marginale scripties. De commissie is de mening toegedaan dat de opleiding meer aandacht moet besteden aan de adequate beoordeling van marginale eindwerken. Docenten moeten er hierbij niet voor (hoeven) terug te denken om een student bij onvoldoende verbetering na de herkansing toch opnieuw te laten beginnen. Om de juiste becijfering van marginale eindwerken te waarborgen adviseert de commissie de opleidingen om de volgende maatregelen door te voeren. Allereerst zou de tweede beoordelaar een zwaardere toetsende rol moeten krijgen in de beoordeling van de masterscripties. Daarnaast moet de professionele afstand tussen student en docent voldoende worden gewaarborgd. Een handleiding of procedure voor de beoordeling van marginale scripties voor eerste en tweede

beoordelaars, kan voorts uitkomst bieden voor docenten die in een bepaalde situatie wellicht toch geneigd zouden zijn om een zogenaamde ‘genadezes’ toe te kennen. De scriptiebegeleider(s) zouden er daarnaast expliciet op moeten letten dat studenten probleemstellingen formuleren en methodes kiezen die haalbaar zijn binnen de daarvoor gestelde tijd. Hiervoor is ook in de beginfase van de scriptie intensieve individuele begeleiding vereist.

3.2 Overwegingen

De commissie heeft vastgesteld dat het systeem van toetsen en beoordelen in alle opleidingen in orde is. Toetsvragen zijn helder geformuleerd en sluiten aan op de eindkwalificaties. Toetsvormen zijn voldoende gevarieerd en duidelijk beschreven in de vakomschrijvingen. Ten slotte maken de opleidingen gebruik van beoordelingsformulieren met adequate beoordelingscriteria. De commissie stelt vast dat de masteropleidingen zorg besteden aan de afstemming tussen individuele toetsing en groepswerk. Zij beveelt de opleiding aan om groepswerk richting de student duidelijker te beargumenteren vanuit de specifieke leerdoelen van het vak.

De commissie stelt vast dat de opleidingen beschikken over een adequaat systeem voor de kwaliteitsborging van toetsing. De examencommissie functioneert naar behoren en is zich voldoende bewust van haar verantwoordelijkheid voor het systeem van toetsing en het gerealiseerde eindniveau van studenten. De commissie constateert dat de examencommissie analyses maakt van tentamenresultaten en scriptieresultaten. Zij is positief over de plannen van de examencommissie om een extra lid aan de examencommissie toe te voegen die de toetsing binnen de programma’s in portefeuille heeft.

Het gerealiseerd eindniveau van de bachelorstudenten is in overeenstemming met de eindkwalificaties. De commissie beoordeelt de eindwerken uit de bachelorfase unaniem van voldoende niveau. De commissie is echter van mening dat de opleiding individuele scripties moet invoeren. Daarnaast adviseert zij om bachelorstudenten de mogelijkheid te bieden om een eigen scriptieonderwerp te kiezen en hen hiervoor vervolgens ook te belonen in het beoordelingsproces.

Op basis van de analyse van de masterscripties is de commissie van mening dat het gerealiseerde eindniveau van masterstudenten voldoet en in overeenstemming is met de geformuleerde eindkwalificaties. Op basis van een aanvullende selectie van scripties die werden beoordeeld met een zes, constateert de commissie dat er geen structureel probleem is met de beoordeling van marginale scripties. Zij blijft echter wel zorgen houden over de incidentele beoordeling van marginale scripties. De commissie is van mening dat de masteropleidingen meer maatregelen zouden moeten treffen om het toekennen van ‘genadezessen’ te voorkomen. Zij adviseert de opleidingen daarom om de tweede beoordelaar een zwaardere toetsende rol te geven. Voorts moet de opleiding de professionele afstand tussen student en docent verder waarborgen en zou zij een procedure kunnen opstellen voor de beoordeling van marginale scripties. Om ervoor te zorgen dat studenten hun onderzoek binnen de daarvoor gestelde tijd met een voldoende kunnen afronden, moeten scriptiebegeleiders er in de beginfase van de scriptie ten slotte streng op letten dat studenten probleemstellingen en onderzoeksmethoden kiezen die haalbaar zijn.

3.3 Conclusie

Bacheloropleiding Economie en bedrijfseconomie: de commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**.

Masteropleiding Economics of Competition and Regulation: de commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**.

Masteropleiding Economics of Public Policy and Management: de commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**.

Masteropleiding International Economics and Business: de commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**.

Algemeen eindoordeel

De commissie heeft de eindkwalificaties van alle programma's bestudeerd en concludeert dat zij voldoende aansluiten op het Domeinspecifieke Referentiekader Economie 2009. De Utrechtse economieopleidingen hebben een multidisciplinair profiel. De commissie is positief over de wijze waarop dit profiel in het bachelorprogramma tot uitdrukking komt in grote minoren. Zij heeft daarnaast veel waardering voor de keuzevrijheid die het opleidingsmanagement nastreeft door bachelorstudenten een economische opleiding aan te bieden met of zonder grote minor. De commissie is van mening dat de oriëntatie van de Utrechtse bacheloropleiding bijzonder is in het Nederlandse economische onderwijslandschap en bestaansrecht heeft. Daarnaast reflecteren de eindkwalificaties het niveau en de oriëntatie van een academische bacheloropleiding. De eindkwalificaties van de masterprogramma's richten zich op verdieping en hebben een academisch masterniveau. Alle programma's vertonen een logische samenhang en zijn voldoende gestoeld op de geformuleerde eindtermen. De multidisciplinaire oriëntatie van het departement en het minorensysteem zijn op een adequate manier geïntegreerd in een inhoudelijk samenhangend economisch bachelorprogramma. De commissie constateert op basis van het vakkenpakket dat bachelorstudenten een basis krijgen in onderdelen van de bedrijfseconomie. De masterprogramma's onderscheiden zich duidelijk van elkaar in focus en richting. In alle programma's wordt op een progressief niveau aandacht besteed aan academische vaardigheden en kwantitatieve methoden. De commissie stelt vast dat de inhoud van de programma's, het wetenschappelijk personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen studenten in staat stelt om het beoogde eindniveau te realiseren. De interne kwaliteitszorg is op orde, maar de opleiding moet wel verbeteringen aanbrengen in de taakstelling en taakuitvoering van de opleidingscommissies. De gebruikte toetsvormen zijn voldoende gevarieerd en de opleidingen beschikken over een adequaat systeem voor de kwaliteitsborging van toetsing. De commissie heeft tentamens en scripties van bachelor- en masterstudenten bestudeerd en stelt vast dat het beoogde eindniveau wordt bereikt in alle programma's. Wel zou de opleiding extra aandacht moeten besteden aan de beoordeling van marginale masterscripties.

Na bestudering van alle beschikbaar gestelde documentatie en afweging van de voor de verschillende Standaarden gegeven deeloordelen, concludeert de commissie dat de bacheloropleiding en de masteropleidingen Economie van de Universiteit Utrecht voldoen aan de eisen voor basiskwaliteit.

Conclusie

De commissie beoordeelt de *bacheloropleiding Economie en bedrijfseconomie* als **voldoende**.

De commissie beoordeelt de *masteropleiding Economics of Competition and Regulation* als **voldoende**.

De commissie beoordeelt de *masteropleiding Economics of Public Policy and Management* als **voldoende**.

De commissie beoordeelt de *masteropleiding International Economics and Business* als **voldoende**.

Bijlagen

Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie

Prof. dr. P.A. (Piet) Verheyen (voorzitter van de commissie) is emeritus hoogleraar bedrijfseconometrie en oud voorzitter van het College van Bestuur (1988-1991) van de Universiteit van Tilburg. Hij publiceerde o.a. over dynamische ondernemingsmodellen en financieringsmodellen. Vanaf 1991 deed hij onderzoek op het gebied van de economie van non-profit instellingen. Hij is (was) bestuurder van non-profit instellingen (onderwijs, gezondheidszorg, natuur en milieu) en commissaris van bedrijven m.n. in de energiesector. Professor Verheyen was tevens lid van de visitatiecommissies Economie in 2003 en 2009.

Prof. dr. H. (Hans) van Ees is hoogleraar ‘Corporate Governance and Institutions’ aan de Rijksuniversiteit Groningen en voorzitter van het departement ‘Global Economics and Management’. Zijn publicaties richten zich vooral op het bestuur van ondernemingen, theorieën over bedrijfsgroepen, raden van bestuur, duurzame bedrijfsresultaten en het opbouwen van vertrouwen binnen en tussen bedrijven. Hij is vice-voorzitter van de ‘European Academy of Management’ (EURAM) en redacteur van ‘Corporate Governance: An International Review’. Daarnaast is hij regelmatig betrokken bij het uitvoeren van onderwijs, trainingen, consultancy en contractonderzoek voor bedrijven en de overheid over ‘good governance’ en ‘industrial democracy’.

Prof. dr. C. (Cynthia) van Hulle is gewoon hoogleraar aan de Faculteit economie en bedrijfswetenschappen aan de Katholieke Universiteit Leuven, België. Zij behaalde haar doctorsgraad in de Toegepaste Economische Wetenschappen aan de K.U. Leuven en was gedurende anderhalf jaar ‘postdoctoral research fellow’ aan Yale University. Van Hulle is onder andere voorzitter van de onderzoeksgroep Finance aan de Katholieke Universiteit Leuven. Buiten de Katholieke Universiteit Leuven is zij is momenteel onder andere voorzitter van de raad van bestuur van Almancora Beheersmaatschappij NV en van ANCORA VZW en directeur en wetenschappelijk raadgever van het Interuniversitair College voor Managementwetenschappen. Haar expertise ligt vooral op het gebied van bedrijfsfinanciering, bedrijfsherstructureringen, corporate governance (inclusief governance in social profit organisaties), de werking van financiële markten en financiële engineering.

Prof. dr. T.C.M.J. (Theo) van de Klundert is emeritus hoogleraar Economie aan de Universiteit van Tilburg en de Rijksuniversiteit Groningen. Hij was daarnaast decaan van de Faculteit Economie (1984-1987) en voorzitter van het departement Economie (1992-1995) aan de Universiteit van Tilburg. Hij was adviseur van het Centraal Planbureau en onder andere voorzitter van de redactie van ‘De Economist’. Hij was tevens lid van een visitatie commissie in Vlaanderen ingesteld door de VLIR. Hij is lid van de Koninklijke Academie van Wetenschappen.

Prof. dr. J.G. (Hans) Kuijl RA is emeritus hoogleraar bedrijfseconomie inclusief de fiscale comptabiliteit aan de Universiteit van Leiden. Hij is ook emeritus hoogleraar van de Faculteit Economie en Bedrijfskunde van de Universiteit van Maastricht. In het verleden was hij onder meer werkzaam bij de accountantsdienst van het Ministerie van Economische Zaken en lid van de Commissie Vervolg Onderzoek Rekenschap, de commissie die is belast met het onderzoek naar de hbo-fraude. Daarnaast was hij lid van diverse visitatiecommissies, waaronder de visitatiecommissie Economie in 2009 en de visitatiecommissie post-master opleiding registercontrollers in 2010.

Prof. dr. H. (Hans) Visser is emeritus hoogleraar Economie aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij behaalde zijn masterdiploma in 1967 en promoveerde in 1970. Hij is in het bijzonder gespecialiseerd in internationale economie en geld- en bankwezen. Hij geeft regelmatig lezingen en doet onderzoek op het gebied van financiële globalisering, toezicht op banken en financiën vanuit Islamitisch perspectief.

M. (Minke) van Bergen BSc. was ten tijde van de onderwijsvisitatie masterstudent Economie aan de Rijksuniversiteit Groningen en voorzitter van de jaarvertegenwoordiging van de masteropleiding Economie die zich bezig houdt met het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs aan de Faculteit van Economie en Bedrijfskunde door het evalueren van de gevolgde vakken. Tussen 2009-2011 was zij ook lid van de bachelor jaarvertegenwoordiging. In 2011 rondde zij haar bacheloropleiding Economie en Bedrijfseconomie af.

Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader

Domain-Specific Requirements Economics 2009

Introduction and benchmark

A domain-specific Economics benchmark for 2009 was created in order to assess the standard of all BSc and MSc degree programmes at Dutch universities that fall within the scope of the Economics 2009 cluster. The benchmark outlines the minimum requirements for academic degree programmes in the Economics field or subfield. Because of the diversity of degree programmes within the cluster, it was decided that the benchmark should not be prescriptive. The benchmark thus offers degree programmes the latitude to develop their own profiles, giving variable weight to specific aspects of the programmes depending on the central aims and the approach taken. This framework requires degree programmes to justify the choices made by proving that they meet the criteria of the NVAO accreditation framework. Explicit references to the domain-specific Economics benchmark for 2009 can be used to explain deviations.

Economics as a discipline

Economics is the social science that analyses the production and distribution of scarce resources. Many economists study the factors which drive agents to act in markets and within organizations. Such analyses focus on the important role played by the allocation of scarce production factors and the impact this has on the prosperity of society as a whole. General economics takes a primarily social perspective, whereas business economics goes deeper into the various business processes. Another key focus area is the study of business process management. Methodology is another important aspect of this domain: this is where subjects such as decision-making, econometrics and mathematics come into play.

Aims, level and orientation of the degree programmes

In general, the committee expects the aims of the degree programmes to express the fact that they aim to train students both in the chosen discipline (i.e. in relation to the field in question) and academically. This means that students should gain knowledge and understanding of the field and acquire both relevant subject-related and general academic skills. Hence the programmes emphasize the characteristics and value of academic research, the importance of knowledge and understanding of theory and methodology, and the relative nature of interpretations; they also offer a framework within which students can learn to apply that knowledge and understanding appropriately.

A BSc degree programme offers a broad, general education to an elementary academic standard. Students who have completed a BSc degree meet the criteria for entry to an MSc degree programme. An MSc programme offers the opportunity to go deeper into a particular field, subfield or combination of subfields than is possible in a BSc programme. An MSc programme also focuses more on the future working environment, for instance research institutes, government institutions or the business world.

The various degree programmes also prepare students for careers in society at large, where the knowledge and skills gained during their studies may be put to use. Generally speaking, this is not so much a case of preparation for specific career paths; rather, it is about acquiring an academic attitude and a box of academic tools. These should dovetail with the expectations society has of graduates of the degree programmes assessed in the context of the Economics 2009 assessment. This means that the degree programmes highlight both academic and social aspects and do not merely concentrate on current developments within

the field of study. The BSc degree programme is the cornerstone of the development of a general academic way of thinking. During this period students learn not only to cast the net further than their own subfield; they also learn to view subject-specific issues in a wider social context. Considering the importance of the BSc degree programme for the development of academic skills, facilities to prepare students with a BSc degree in Higher Professional Education to transfer to a university MSc degree must concentrate on developing an academic way of thinking. This covers issues such as bolstering students' understanding of the relationship between the various fields of knowledge, familiarizing them with research methods and applying those methods in practice, and learning to take the time to consider the results of their own or other's research.

Skills

a. Subject-specific skills

The skills acquired by students on an Economics degree programme depend on the subfield and specialization of the programme in question.

A degree programme referred to as 'Economics' must give students a coherent understanding of economic concepts that goes further than an 'Introduction to...' course. These concepts encompass general economics (for example macroeconomics, microeconomics, public sector economics and international economics), business economics (for example reporting, finance, marketing, organization, information science and strategy) and the methodological subjects (mainly statistics and mathematics). Methodological courses are by definition core parts of the Econometrics and Decision-making field. A BSc degree programme provides students with the basic tools needed to study one or more disciplines in depth.

The subject-specific skills of students on MSc degree programmes build on the skills they acquired in the BSc degree programme. In the spirit of the Treaty of Bologna, and given the increasing international character of degree programmes, quality standards must be as 'international' as possible.

Use of proper terminology

Students on a BSc degree programme learn how to use their knowledge when confronted with a relatively straightforward economics problem in the realm of business or public policy. They must also be able to put what they've learned into perspective. For instance, this can be achieved by comparing one theory with another, or by confronting economics concepts with approaches from other relevant fields. Students with a BSc degree in Economics will have acquired the following skills:

- Reproduction and interpretation – graduates can reproduce conceptual and methodological principles of economics, and can discuss them with colleagues.
- Analysis and explanation – graduates can analyse and explain phenomena and problems using the conceptual and methodological principles of economics.

Graduates of an MSc degree programme in Economics should conform to the following profile:

- Graduates are able to work independently, and can formulate relevant research questions themselves and draft a plan of action in justification. This includes sourcing and using relevant subject-specific literature, and plugging any gaps there may be in the knowledge required to answer the research question.

- Graduates are able to read and understand recent articles from journals and relevant sections of renowned academic publications and put their own research question in the context of existing literature.
- Graduates should also be able to analyse variations on existing models to some extent.

The ability to make a contribution to the development of the field through research

Graduates of a BSc degree programme can collect, collate and interpret relevant insights gleaned from literature in the field. Research in the MSc degree programme focuses much more on testing and developing theories. Graduates of an MSc degree programme in Economics should have the following skills in this respect:

- Formulation of aim and problem definition – graduates can formulate a problem definition relating to economics based on academic concepts and theories.
- Choice of research design – graduates can choose a research design that suits the problem definition.
- Selection of methods for collecting and processing data – graduates can choose one or more suitable methods for collecting and processing data.
- Drawing conclusions – graduates can make pronouncements about the initial problem definition on the basis of the results.

The ability to develop policy from knowledge and understanding gleaned from the field

At the level of a BSc degree, the opportunities for developing policy are limited to the formulation of a plan of action for one specific problem. At the level of an MSc degree programme, however, more attention should be paid to the wider context, whether that be in relation to business or public policy. Graduates of an MSc degree programme in Economics should have the following skills in this respect:

- Drafting policy documents – graduates can draw up a proposal for solving economics problems, based on economics concepts and theories.
- Strategic activities – graduates are able to assess whether their policy recommendations are feasible and practical.

b. General skills

General skills comprise knowledge, skills and attitudes which, although they are developed within the context of a degree programme, are not a specific product of the programme in question. These general academic skills form the basis for later academic thinking patterns and attitudes. The fact that many degree programmes – even those in the field of economics – are not specifically tailored to the requirements of the job market means that many students soon find themselves working in jobs that make no demands on their know-how in the field. The following three subject-specific skills in particular contribute to the desired general skills: the hypothetical-deductive nature of economics, the different decision-making methodologies and the importance attached to empirical research.

The committee expects the learning outcomes of all the BSc degree programmes it assesses to communicate the fact, either implicitly or explicitly, that graduates have acquired academic, research and communicative skills to a basic standard. In addition, it expects the learning outcomes to be related to the admission requirements of at least one MSc degree programme and, where applicable, the professional sphere. The committee expects the learning outcomes of all the MSc degree programmes it assesses to communicate the fact that graduates have

developed academic, research and communicative skills to an advanced level, and that these learning outcomes have a bearing on the professional sphere.

Academic skills

- Graduates of BSc degree programmes have the skills needed to devise and sustain arguments and to solve problems within the field of study. Graduates of MSc degree programmes are able to apply the same skills to new or unfamiliar circumstances within a wider, or multidisciplinary, context within the field of study.
- Graduates of BSc degree programmes have a general understanding of the nature and function of academic research. Graduates of MSc degree programmes have an in-depth knowledge of their subject.
- Graduates of BSc degree programmes are able to collect and interpret relevant information from a range of sources and subfields. Graduates of MSc degree programmes are able to assimilate knowledge and deal with complex subject issue.
- Graduates of BSc degree programmes are able to form an opinion that is at least partly based on a comparative assessment of relevant social, academic or ethical aspects. Graduates of MSc degree programmes are able to form an opinion based on incomplete or limited information, taking into account the aforementioned aspects when applying their own knowledge and judgement.
- Graduates of BSc degree programmes are able to work independently under supervision and as part of a team. Graduates of MSc degree programmes are able to work both independently and as part of a multidisciplinary team.

Research skills

- Graduates of BSc degree programmes are, under supervision, able to set up and carry out a modest literature search or other research on a limited scale that has a reasonable and realistic programme. Graduates of MSc degree programmes are able independently to set up and carry out an academic research project that meets the requirements of the field of study.
- Graduates of MSc degree programmes have a thorough understanding of the relevant research methods and techniques in the field of study. Graduates of BSc degree programmes have a passive understanding of all these methods, and an active understanding of some of them.

Communication skills

- Graduates of BSc degree programmes are able to communicate information, ideas and solutions to both specialist and non-specialist audiences. Graduates of MSc degree programmes are able to draw conclusions and use their knowledge, understanding, motivation and considered reasoning to substantiate these conclusions and convey them to similar audiences.
- Graduates of BSc degree programmes are able to summarize the results of research on a limited scale orally or in writing, in a way that is clear and precise. Graduates of MSc degree programmes are able to do the same for research where the scope and complexity matches the level of the degree programme.

Relationship with the professional sphere

The learning outcomes are tailored to the expectations of future employers, regardless of diversity or otherwise.

- Graduates have the necessary skills to perform work in which an academic education to BSc level or MSc level is required or preferred.

- Graduates of BSc degree programmes are aware of the possible relevance and use of academic insights in their field of study in relation to social issues and needs. Graduates of MSc degree programmes are able to make a considered judgement on the possible relevance or use of academic insights within their field of study in relation to social issues and needs.
- Graduates will have been able to consider the options for possible future work at the appropriate level.

Learning environment

A salient feature of academic degree programmes is that they encourage students to do things that enrich their academic experience. Encouraging independence and allowing students to work in teams without undue external influence are important in this regard.

Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties

Beoogde eindkwalificaties Bacheloropleiding Economie en Bedrijfseconomie

Het doel van de opleiding is:

- a. Studenten kennis, vaardigheid en inzicht op het gebied van de Economie bij te brengen en er zorg voor te dragen dat studenten de eindkwalificaties genoemd in b bereiken.
- b. Studenten academisch te vormen. Hieronder wordt verstaan het ontwikkelen van competenties (kennis, vaardigheden en attitudes) ten aanzien van:
 - academisch denken, handelen en communiceren;
 - hanteren van relevant wetenschappelijk instrumentarium;
 - (wetenschappelijk) communiceren in de eigen taal¹;
 - hanteren van specifieke kennis van het vakgebied in een bredere wetenschappelijke, wetenschapsfilosofische, en maatschappelijk/culturele context.
- c. Studenten voor te bereiden op een verdere studieloopbaan.

Het doel is vervolgens vertaald in acht eindtermen, waarbij een onderscheid is gemaakt tussen vakspecifieke en vakwetenschappelijke eindtermen (1 tot en met 3) en generieke eindtermen (4 tot en met 8). De generieke eindtermen gelden voor iedere academicus.

De *vakspecifieke en vakwetenschappelijke* eindtermen luiden als volgt:

1. Op academisch niveau kunnen denken en handelen als econoom;
 - 1.1 *(optioneel) Op academisch niveau kunnen denken en handelen op het snijvlak van de economie en de tweede discipline;*
2. Het vermogen om door middel van onderzoek bij te dragen aan de ontwikkeling van het economisch vakgebied;
 - 2.1 *(optioneel) Het vermogen om door middel van onderzoek bij te dragen aan de ontwikkeling van het vakgebied op het snijvlak van de economie en de tweede discipline;*
3. Beleid ontwikkelen met behulp van kennis en inzicht ontleend aan het economisch vakgebied;
 - 3.1 *(optioneel) Beleid ontwikkelen met behulp van kennis en inzicht die ontleend zijn aan het vakgebied op het snijvlak van de economie en de tweede discipline.*

1.1, 2.1 en 3.1 zijn uniek voor Utrecht en zijn van toepassing indien de student een grote minor in een van de volgende disciplines heeft gedaan: Rechten, Sociale wetenschappen, Geografie, Geschiedenis, Psychologie of Bestuur & organisatie (zie paragraaf 5.2 voor uitleg van de grote minoren). Deze specificering geldt voor ongeveer 75% van de bachelorstudenten.

De *generieke* eindtermen zijn als volgt geformuleerd:

4. Op academisch niveau kunnen denken en handelen;
5. In een (complexe) situatie stappen onderscheiden en ondernemen die leiden tot de oplossing van een probleem;
6. Effectief samenwerken in teams;
7. Effectief mondeling en schriftelijk communiceren in het Nederlands en/of Engels;
8. Doelgericht de eigen ontwikkeling sturen.

Toelichting op de eindtermen

¹ Voor de Nederlandstalige bacheloropleiding betreft dit de Nederlandse taal, voor de Engelstalige bacheloropleiding betreft dit de Engelse taal.

1. Op academisch niveau kunnen denken en handelen als econoom.

De student is aan het einde van de bachelorfase onder andere in staat tot het:

- Kunnen analyseren, abstraheren en generaliseren als econoom.
- Weergeven en interpreteren van de belangrijkste concepten van de algemene en bedrijfseconomie en in het bijzonder de institutionele economie.
- Weergeven en interpreteren van de belangrijkste economische vragen van bedrijven en de overheid.
- Het hanteren van een aantal economische begrippen in besluitvormingsituaties van uiteenlopende aard (*transferable concepts*).
- Vergelijken van verschillende visies op economisch beleid.
- Interpreteren van verbale, grafische en mathematische weergaven van economische concepten en theorieën.
- Toepassen van economische concepten, theorieën en onderzoekstechnieken en -methoden.
- Analyseren, verklaren en beoordelen van het gevoerde economische beleid van nationale en internationale bedrijven en overheden en van studies daaromtrent.
- Het relateren van economische theorieën en modellen aan de grondslagen van het economisch beleid in werkorganisaties, huishoudens en van overheden.
- Plaatsen van economische theorieën en vraagstukken in hun specifieke institutionele, historische en ruimtelijke dimensies.
- Met andere economen communiceren over economische vraagstukken, theorieën en onderzoek.

1.1 (optioneel) Op academisch niveau kunnen denken en handelen op het snijvlak van de economie en de tweede discipline.

De student is aan het einde van de bachelorfase onder andere in staat tot het:

- *Kunnen analyseren, abstraheren en generaliseren op het snijvlak van de economie en de tweede discipline.*
- *Weergeven en interpreteren van de belangrijkste vragen van bedrijven en de overheid op het snijvlak van de economie en de tweede discipline.*
- *Met andere deskundigen communiceren over vraagstukken, theorieën en onderzoek op het snijvlak van de economie en de tweede discipline.*
- *Spreken van de taal van het vakgebied van de tweede discipline en het hanteren van het bijbehorende begrippenkader.*

2. Het vermogen om door middel van onderzoek bij te dragen aan de ontwikkeling van het economisch vakgebied.

De student is aan het einde van de bachelorfase onder andere in staat tot het:

1. Analyseren en beoordelen van onderzoeksrapportages.
2. Zelfstandig eenvoudig onderzoek uitvoeren:
 - Formuleren van een economische probleemstelling en doelstelling.
 - Kiezen van een onderzoeksopzet.
 - Voorbereiden en opzetten van onderzoek.
 - Kiezen van een methode om data te verzamelen en te bewerken.
 - Verzamelen en selecteren van relevante data.
 - Verzamelen en selecteren van relevante literatuur.

- Inbedding in een theoretisch kader.
- Hanteren gangbare mathematische en statistische methoden.
- Onderzoekgegevens verwerken en analyseren.
- Trekken van conclusies.
- Rapporteren van de onderzoekresultaten.
- In het openbaar presenteren van onderzoekresultaten (in het Nederlands en/of Engels).

2.1 (optioneel) Doen van wetenschappelijk onderzoek op het snijvlak van de economie en de tweede discipline.

De student is aan het einde van de bachelorfase onder andere in staat tot het op het snijvlak van de economie en de tweede discipline:

1. Analyseren en beoordelen van onderzoeksrapportages.
2. Zelfstandig eenvoudig onderzoek uitvoeren:
 - Op het snijvlak van de economie en de tweede discipline formuleren van een probleemstelling en doelstelling.
 - Kiezen van een onderzoeksopzet.
 - Voorbereiden en opzetten van onderzoek.
 - Kiezen van een methode om data te verzamelen en te bewerken.
 - Verzamelen en selecteren van relevante data.
 - Verzamelen en selecteren van relevante literatuur.
 - Inbedding in een theoretisch kader.
 - Hanteren gangbare mathematische en statistische methoden.
 - Onderzoekgegevens verwerken en analyseren.
 - Trekken van conclusies.
 - Rapporteren van de onderzoekresultaten.
 - In het openbaar presenteren van onderzoekresultaten (in het Nederlands en/of Engels).

3. Beleid ontwikkelen met behulp van kennis en inzicht die ontleend is aan het economisch vakgebied.

De student is aan het einde van de bachelorfase onder andere in staat tot het:

- Diagnosticeren van economische beleidsproblemen.
- Op basis van onderzoeksresultaten formuleren van uitgangspunten voor beleid gericht op de oplossing van concrete economische problemen.
- Aangeven van mogelijke knelpunten bij de uitvoer van beleidsaanbevelingen.
- Beredeneerd inschatten van de omvang van de effecten van het voorgestelde beleid.
- Incalculeren van situationele kenmerken in veranderplannen.

3.1 (optioneel) Beleid ontwikkelen met behulp van kennis en inzicht die ontleend is aan het vakgebied op het snijvlak van de economie en de tweede discipline.

De student is aan het einde van de bachelorfase onder andere in staat tot het op het snijvlak van de economie en de tweede discipline:

- Diagnosticeren van beleidsproblemen.
- Op basis van onderzoeksresultaten formuleren van uitgangspunten voor beleid gericht op de oplossing van concrete problemen.
- Aangeven van mogelijke knelpunten bij de uitvoer van beleidsaanbevelingen.

- *Beredeneerd inschatten van de omvang van de effecten van het voorgestelde beleid.*
- *Incalculeren van situationele kenmerken in veranderplannen.*

4. Op academisch niveau kunnen denken en handelen.

De student is aan het einde van de bachelorfase onder andere in staat tot het:

- Denken en handelen binnen een wetenschappelijke context.
- (H)erkennen belang van onderzoek doen.
- Theorieën herkennen in het dagelijks leven.
- Literatuur bestuderen.
- Stellen van kritische vragen.
- Conceptueel denken.
- Zien van dwarsverbanden.
- Denken vanuit verschillende perspectieven.
- Formuleren van nieuwe vragen.
- Communiceren op wetenschappelijk niveau.
- Gebruiken van (nieuwe) kennis in nieuwe situaties (transfer).
- Denken op metaniveau.

5. In een (complexe) situatie stappen onderscheiden en ondernemen die leiden tot de oplossing van een probleem.

De student is aan het einde van de bachelorfase onder andere in staat tot het:

- Herkennen van een probleem.
- Abstraheren van het probleem (en daarbij onderscheiden van hoofd- en bijzaken).
- Analyseren van het probleem (analytisch denken).
- Inventariseren van mogelijke stappen die leiden tot het oplossen van het probleem.
- Toepassen van modellen en theorieën bij de probleemoplossing.
- Selecteren van stappen die leiden tot het oplossen van het probleem.
- Uitvoeren van de stappen die leiden tot het oplossen van het probleem.
- Probleemoplossing ook vertalen naar een hoger abstractieniveau.
- Onderscheiden van de gevaren van het verkeerd gebruik van statistiek.

6. Effectief samenwerken in teams.

De student is aan het einde van de bachelorfase onder andere in staat tot het:

- Effectief samenwerken in een team met erkenning van ieders belang, positie en waarden.
- Projectmatig samenwerken in een team.
- Omgaan met de (spanning)relaties tussen verschillende actoren in de groep.
- Verdelen van taken en het werken binnen die taakverdeling.
- Nakomen van afspraken.
- Delen van kennis met andere teamleden.
- Synthese: het combineren van alle gemaakte onderdelen en herstructureren tot een samenhangend geheel.
- Genereren van kennis met het team.

7. Effectief mondeling en schriftelijk communiceren in het Nederlands en/of Engels.

De student is aan het einde van de bachelorfase onder andere in staat tot het:

- Maken van keuzes met betrekking tot de manier en vorm van presenteren.
- In het Nederlands en/of het Engels op effectieve wijze presenteren.
- In het Nederlands en/of het Engels op effectieve wijze discussiëren.
- In het Nederlands en/of Engels op overtuigende wijze argumenteren.
- In correct Nederlands en/of Engels schrijven van een rapport en/of (beleids)nota.
- In correct Nederlands en/of Engels schrijven van een wetenschappelijk artikel.

8. Doelgericht de eigen ontwikkeling sturen.

De student is aan het einde van de bachelorfase onder andere in staat tot het:

- In kaart brengen van de eigen kennis, vaardigheden, houding en functioneren (reflecteren).
- Op basis van hun reflectie ondernemen van activiteiten met betrekking tot hun kennis, vaardigheden, houding en functioneren.
- In kaart brengen en zonodig ontwikkelen van de eigen leerstijl (metacognitieve vaardigheden).
- Beoordelen en zonodig bijstellen van de eigen denkbeelden op hun interne consistentie.
- Zich profileren als een verantwoordelijk en academisch professional.
- Ondernemen van activiteiten in het kader van de loopbaanontwikkeling.

De visitatiecommissie Economie 2006 was van oordeel dat eindterm 2 te ambitieus was geformuleerd². Oorspronkelijk was de tekst van de tweede eindterm: 'Doen van wetenschappelijk onderzoek met als doel bij te dragen aan de ontwikkeling van het economisch vakgebied'. Dit is veranderd in: 'Het vermogen om door middel van onderzoek bij te dragen aan de ontwikkeling van het economisch vakgebied'.

² QANU / Economie, Utrecht School of Economics, Universiteit Utrecht, Quality Assurance Netherlands Universities, februari 2007, p. 32.

Vergelijking eindtermen bacheloropleiding met het Domein Specifiek Referentie Kader

<i>Competenties Domein Specifiek Referentie Kader</i>	<i>Eindtermen bacheloropleiding</i>
SUBJECT SPECIFIC SKILLS	
Use of proper terminology	
Reproduce conceptual and methodological principles of economics, and can discuss them with colleagues.	1 4
Analyse and explain phenomena and problems using the conceptual and methodological principles of economics.	1 5
Ability to make a contribution to the development of the field by means of research	
Collect, collate and interpret relevant insights gleaned from literature in the field.	1 2
Ability to develop policy from knowledge and understanding gleaned from the field	
Formulation of a plan of action for one specific problem.	2
GENERAL SKILLS	
Academic Skills	
Devise and sustain arguments and to solve problems within the field of study.	5
A general understanding of the nature and function of academic research.	2 4
Collect and interpret relevant information from a range of sources and subfields.	1 4
Form an opinion that is at least partly based on a comparative assessment of relevant social, scientific or ethical aspects.	1
Work independently under supervision and as part of a team.	6
Research Skills	
Under supervision, set up and carry out a modest literature search or other research on a limited scale that has a reasonable and realistic programme.	2
A passive understanding of all the relevant research methods and techniques in the field of study, and an active understanding of some of them.	1 2
Communication Skills	
Communicate information, ideas and solutions to both specialist and non-specialist audiences.	7 4 1
Summarise the results of research on a limited scale orally or in writing, in a way that is clear and precise.	2
Relationship with professional sphere	
Graduates have the necessary skills to perform work in which an academic education to BSc level is required or preferred.	4 6 7
Aware of the possible relevance and use of academic insights in their field of study in relation to social issues and needs.	8 1
Graduates will have been able to consider the options for possible future work at the appropriate level.	8

Beoogde eindkwalificaties Masteropleidingen Economics of Competition and Regulation, Economics of Public Policy and Management, International Economics and Business

Het doel van de opleiding is:

- a. De afgestudeerden in staat te stellen relevante vaardigheden en methoden te gebruiken.
- b. Afgestudeerden op te leiden die in staat zijn onafhankelijk academisch onderzoek uit te voeren en te evalueren.
- c. Afgestudeerden af te leveren die bestaande praktische problemen kunnen analyseren en
- d. Die de opgedane kennis en vaardigheden in concrete economische vraagstukken kunnen toepassen, waarbij rekening wordt gehouden met relevante sociale en maatschappelijke aspecten.

Het doel is als volgt vertaald in de eindtermen:

1. Op academisch niveau kunnen denken en handelen.
2. Zelfstandig doen van wetenschappelijk onderzoek met als doel bij te dragen aan de ontwikkeling van de specialisatie International Economics and Business of op het snijvlak van Economie en de combinatiediscipline.
3. (Met anderen) problemen oplossen rekening houdend met sociale en maatschappelijke aspecten.
4. Op academisch niveau in teams samenwerken.
5. Op academisch niveau communiceren in het Engels.
6. Zich zelfgestuurd ontwikkelen.

Toelichting op de eindtermen

1. Op academisch niveau kunnen denken en handelen.

Studenten zijn aan het einde van de masterfase onder andere in staat tot het:

- Toepassen van vakwetenschappelijke economische kennis en expertise in maatschappelijke, professionele en economische contexten.
- Toepassen van (internationale) economische theorieën en modellen ter toetsing en / of ontwikkeling van het economisch beleid in organisaties en van overheden.
- Beoordelen van het gevoerde (internationale) economische beleid op basis van internationale wetenschappelijke kaders van het vakgebied.
- Adviseren met betrekking tot economische vraagstukken en economisch beleid rekening houdend met specifieke institutionele, historische en ruimtelijke dimensies.
- Adviseren met betrekking tot economische vraagstukken en economisch beleid rekening houdend met sociaal wetenschappelijke dimensies.
- Een wetenschappelijk betoog kritisch op waarde schatten.
- Op academisch niveau kunnen reageren op wetenschappelijke kritiek.
- Formuleren van oordelen op grond van onvolledige informatie daarbij rekening houdend met sociaal maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden, die zijn verbonden aan het toepassen van de eigen kennis en oordelen.
- Formuleren van verwachtingen met betrekking tot economische ontwikkelingen of de effecten van voorgestelde strategieën, interventies en maatregelen.
- Tonen van de specifieke academische houding en attitude zoals die binnen het domein Economie en de combinatiediscipline verwacht en geëist worden.
- Het relativeren en bekritisieren van eigen vakgebied op basis van benaderingen van andere disciplines.

- Het economisch kunnen verklaren van het ontstaan en de ontwikkeling van instituties. Het analyseren van de effecten daarvan en van alternatieve instituties alsmede het kunnen evalueren en beoordelen van de doelmatigheid van die instituties.

2. Zelfstandig doen van wetenschappelijk onderzoek met als doel bij te dragen aan de ontwikkeling van de specialisatie *International Economics and Business* of op het snijvlak van Economie en de combinatie discipline.

Studenten zijn aan het einde van de masterfase onder andere in staat tot het:

- Weergeven van doelstellingen, veronderstellingen en waarden van wetenschappelijke kennisontwikkeling in het domein Economie (en de combinatie discipline).
- Resultaten, argumentatie en probleemstelling van een onderzoek beoordelen vanuit in het domein Economie (en de combinatie discipline) geaccepteerde inzichten.
- Bekend zijn met gezichtspunten op wetenschaps- en technologieontwikkeling die vanuit het domein Economie (en de combinatie discipline) van belang zijn.
- Kiezen en verantwoorden van relevante wijzen van doen van onderzoek.
- Kiezen en verantwoorden van relevante analysetechnieken en methoden.
- Interpreteren en vertalen van (eigen) onderzoeksresultaten naar maatschappelijke, professionele en economische contexten.
- Specifieke onderzoeksvaardigheden, behorend bij het domein Economie (en de combinatie discipline).
- In het Engels verdedigen van de onderzoekresultaten.
- Aangeven in welke mate eigen onderzoek een bijdrage levert aan bestaand onderzoek of nieuw onderzoek is.

3. (Met anderen) problemen oplossen rekening houdend met sociale en maatschappelijke aspecten.

Studenten zijn aan het einde van de masterfase onder andere in staat tot het:

- (Met anderen) vanuit een economisch perspectief wetenschappelijk oplossen van problemen.
- Bij de oplossing van een probleem op academisch niveau samenwerken (inter/multidisciplinair).
- Oplossingen toetsen aan sociale en maatschappelijke aspecten.
- Adviseren over economische consequenties van sociale en maatschappelijke oplossingen.

4. Op academisch niveau in teams samenwerken.

Studenten zijn aan het einde van de masterfase onder andere in staat tot het:

- Professioneel samenwerken.
- Bij teamwork delen van kennis en ervaring en toepassen van de relevante ingebrachte kennis en ervaring.
- Synthese: het combineren van alle teaminput en structureren tot een verantwoord samenhangend geheel.
- Genereren van nieuwe kennis met het team.

5. Op academisch niveau communiceren in het Engels.

Studenten zijn aan het einde van de masterfase onder andere in staat tot het:

- Met andere economen en overige academici in het Engels debatteren over (internationale) economische vraagstukken, theorieën en onderzoek.
- Schrijven van een artikel of onderzoeksrapport in het Engels.
- In het Engels mondeling presenteren van conclusies, alsmede de kennis en motieven en overwegingen die hieraan ten grondslag liggen, aan een publiek van specialisten of niet specialisten.

6. Zich zelfgestuurd ontwikkelen.

Studenten zijn aan het einde van de masterfase onder andere in staat tot het:

- Zelfstandig bijhouden van (internationale) ontwikkelingen op wetenschappelijk economisch gebied.
- Zelfstandig stappen ondernemen in kader van de eigen ontwikkeling, bijv. zelfstandig kiezen van het onderwerp van de thesis.
- Beoordelen van eigen denkbeelden op hun interne consistentie en de denkbeelden zonodig bijstellen.
- Zich profileren als een verantwoordelijk en wetenschappelijk professional.
- Op basis van reflectie beoordelen van eigen functioneren en stappen ondernemen ter verbetering van dit functioneren.
- Reflectie met betrekking tot eigen beperktheid (beperkt perspectief) in relatie tot de oplossing van complexe problemen.

Vergelijking eindtermen masteropleidingen met Domein Specifiek Referentie Kader

<i>Competenties Domein Specifiek Referentie Kader</i>	<i>Eindtermen masteropleidingen</i>
SUBJECT SPECIFIC SKILLS	
Use of proper terminology	
Work independently, and formulate relevant research questions themselves and draft a plan of action in justification. This includes sourcing and using relevant subject-specific literature, and plugging any gaps there may be in the knowledge required to answer the research question.	2 1
Read and understand recent articles from journals and relevant sections of renowned academic publications and put their own research question in the context of existing literature.	1, 2
Analyse variations on existing models to some extent.	1
Ability to make a contribution to the development of the field by means of research	
Formulation of aim and problem definition relating to economics based on academic concepts and theories.	2 2
Choose a research design that suits the problem definition.	2
Selection of methods for collecting and processing data –choose one or more suitable methods for collecting and processing data.	2
Drawing conclusions –make pronouncements about the initial problem definition on the basis of the results.	2
Ability to develop policy from knowledge and understanding gleaned from the field	
Drafting policy advice documents – draw up a proposal for solving economic problems, based on economics concepts and theories.	1
Strategic activities – Assess whether their policy recommendations are feasible and practical.	1 6
GENERAL SKILLS	
Academic Skills	
Apply the skills needed to devise and sustain arguments to new or unfamiliar circumstances within a wider, or multidisciplinary, context within the field of study.	1
An in-depth knowledge of their subject.	6
Assimilate knowledge and deal with complex subject matter.	1 3
Form an opinion based on incomplete or limited information, taking into account the aforementioned aspects when applying their own knowledge and judgement.	1
Work both independently and as part of a multidisciplinary team	3 4
Research Skills	
Independently set up and carry out an academic research project that meets the requirements of the field of study.	2
A thorough understanding of the relevant research methods and techniques in the field of study.	2
Communication Skills	
Draw conclusions and use their knowledge, understanding, motivation and considered reasoning to substantiate these conclusions and convey them to similar audiences.	5
Summarise the results of research for research where the scope and complexity matches the level of the degree programme.	2
Relationship with professional sphere	
Necessary skills to perform work in which an academic education to MSc level is required or preferred.	4 2
Make a considered judgement on the possible relevance or use of academic insights within their field of study in relation to social issues and needs.	1 1
Graduates will have been able to consider the options for possible future work at the appropriate level.	6

Bijlage 4: Overzicht van de programma's

Overzicht van de bacheloropleiding Economie en bedrijfseconomie

Opbouw bacheloropleidingen UU

BACHELOROPLEIDING	180 ects <i>waarvan minimaal 45 ects op niveau 3</i>
MAJOR	
Verplicht	<i>maximaal 75 ects</i>
Keuze	<i>minimaal 60 ects</i>
PROFILERINGSRUIMTE	45 ects <i>waarvan minimaal 15 ects op niveau 2</i>

Programma overzicht bacheloropleiding met grote minor, 2011-2012

Semester 1		Semester 2	
Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4
Jaar 1			
Wiskunde	Micro-economie en instituties	Statistiek	Macro-economie
Multidisciplinair-economische benadering van economische groei	Financiële verslaggeving	Grote minorvak 1	Grote minorvak 2
Jaar 2			
Institutionele economie	Voorgezette wiskunde <i>of</i> Econometrie	Majorgebonden keuzevak, advies: Internationale economie <i>of</i> Economie van de publieke sector <i>of</i> Marketing	Ondernemings-financiering
Voortgezette micro-economie <i>of</i> Voortgezette macro-economie	Vraagstukken van strategie en organisatie	Grote minorvak 3	Grote minorvak 4
Jaar 3			
Majorgebonden keuzevak	Majorgebonden keuzevak	Majorgebonden keuzevak	Onderzoeks-keuzevak
Grote minorvak 5	Majorgebonden keuzevak	Grote minorvak 6	

Programma overzicht bacheloropleiding zonder grote minor, 2011-2012

Semester 1		Semester 2	
Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4
Jaar 1			
Wiskunde	Micro-economie en instituties	Statistiek	Macro-economie
Multidisciplinair-economische benadering van economische groei	Financiële verslaggeving	Internationale economie <i>of</i> Economie van de publieke sector <i>of</i> Marketing	Ondernemings-financiering
Jaar 2			
Institutionele economie	Voorgezette wiskunde <i>of</i> Econometrie	Profileringsruimte	Profileringsruimte
Voortgezette micro-economie <i>of</i> Voortgezette macro-economie	Vraagstukken van strategie en organisatie	Internationale economie <i>of</i> Economie van de publieke sector <i>of</i> Marketing	Contemporary Economics in Historical Perspective <i>of</i> Economische methodologie
Jaar 3			
Majorgebonden keuzevak	Majorgebonden keuzevak	Majorgebonden keuzevak	Onderzoeks-keuzevak
Profileringsruimte	Majorgebonden keuzevak	Profileringsruimte	

Opbouw honoursprogramma

	Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4
Jaar 1				Introductory meeting Prehonours Course Economics
Jaar 2	Economics of Innovation	Game Theory and Econometrics	Philosophy of Economics	Empirical case of innovation
Jaar 3	REBO-talent class		Applied Economics Research: Multidisciplinary Economics	Applied Economics Research: Individual project

Vaardigheden in de (optioneel) verplichte cursussen

<i>Vaardigheid Cursus</i>	<i>ADH</i>	<i>PO</i>	<i>WO</i>	<i>ES</i>	<i>MP</i>	<i>S</i>	<i>DEOS</i>
Financiële verslaglegging				oefenen	oefenen		
Macro-economie			oefenen				
Microeconomie en instituties							
Multidisciplinaire economie			oefenen	oefenen		oefenen	
Statistiek			oefenen				
Wiskunde							
Economie van de publieke sector*							
Econometrie*							
Institutionele economie							
Internationale economie*							
Ondernemingsfinanciering							
Vraagstukken van strategie en organisatie							
Voorgezette macro-economie*							
Voortgezette micro-economie*							
Voorgezette wiskunde*							
Mentoraat							

* = optionele cursus

Werkvormen verplichte cursussen

<i>format</i>	<i>hoorcollege</i>	<i>werkcollege</i>	<i>practicum</i>	<i>projectgroep</i>
Wiskunde	x	x	x	
Multidisciplinaire economie	x	x	x	x
Micro-economie	x	x		
Financiële verslaglegging	x	x		x
Statistiek	x	x		
Macro-economie	x	x		x
Institutionele economie	x	x		x
Voortgezette macro-economie	x	x		x
Voortgezette micro-economie	x	x	x	
Vraagstukken van strategie en organisatie	x	x		
Voortgezette wiskunde	x	x		
Econometrie	x	x		x
Economie van de publieke sector	x	x		x
Internationale economie	x	x		x
Ondernemingsfinanciering	x	x		

Vakkenoverzicht Bacheloropleiding naar grote minor 2011-2012

Nederlandstalig

Code	Titel	Status	Jaar	Per	Niv	Timeslot	Vakcoördinator
Bestuur & Organisatie							
USG5040	Inleiding bestuur en organisatie USE	Grote minorvak	1	3	1	B	Sebastiaan Steenman
USG5050	Management van organisaties	Grote minorvak	1	4 (of 2)	2	B	Paul Boselie
USG5010	Bestuur en Beleid	Grote minorvak	2	3	2	B	Thomas Schillemans
USG5031	Introductie to Qualitative Inquiry	Grote minorvak	2	4	3	B	Sjoer Bergervoet
USG5080	Economische modellen in de bestuurskunde	Grote minorvak, context	3	1	3	B	Gijs Brandsma Jan
USG4140	Organisatie, cultuur en management	Grote minorvak	3	3	3	B	Martijn Koster
Geografie							
GEO1-3801	Inleiding economische geografie	Grote minorvak	1	3	1	B	Ton van Rietbergen
GEO1-3802	Globalisering en ruimtelijk economische dynamiek	Grote minorvak	1	4	1	B	Leo van Grunsven
GEO2-3803	Bedrijf en regio	Grote minorvak	2	3	2	B	Andrea Morrison
GEO2-3804	Economie en stad	Grote minorvak	2	4	2	B	Frank van Oort
GEO3-3805	Organisational Networks across Space	Grote minorvak	3	1	3	B	Andrea Morrison
GEO3-3806	Ruimtelijke economie	Grote minorvak, context	3	3	3	B	Andrea Morrison
Geschiedenis							
200700375	Economische groei en ongelijkheid in historisch perspectief	Grote minorvak	1	3	1	B	Ewout Frankema
ECB2GED	Contemporary Economics in Historical Perspective	Grote minorvak, majorgebonden keuzevak	1	4	2	A	Harro Maas
201000170	Aards geluk	Grote minorvak	2	3	3	E	Ewout Frankema
201000160	Global Economic History	Grote minorvak	2	4	2	B	Jan Luiten van Zanden
201000143	Poldermodel	Grote minorvak	3	1	3	B	Erik Nijhof
201000180	Zaken zijn zaken	Grote minorvak, contextvak	3	3	3	B	Bram Bouwens/Keety Sluyterman
Recht							
RGLBUS130	Inleiding in het recht	Grote minorvak	1	3	1	B	Jan Klanderman
RGLBUS180	Methodologie van de rechtswetenschap	Grote minorvak	1	4	1	B	Jan Klanderman
RGLBUS100	Contract en eigendom	Grote minorvak	2	3	2	B	Michael Milo
RGLBUS150	Overheid en functioneren van de markt	Grote minorvak	2	4	2	B	Eva Lachnit
RGLBUS140	Juridische aspecten van het ondernemen	Grote minorvak	3	1	3	B	Folkert Leemans
ECB3RE	Rechtseconomie	Grote minorvak, context	3	3	3	B	Johan den Hertog
Sociale wetenschappen							

Code	Titel	Status	Jaar	Per	Niv	Timeslot	Vakcoördinator
200700367	Inleiding sociale wetenschappen: variaties van economische stelsels	Grote minorvak	1	3	1	B	Hilde Coffé
200700368	Sociologie en sociale sturing	Grote minorvak	1	4	1	B	Rense Corten
200700369	Sociologische en psychologische aspecten van organisaties	Grote minorvak	2	3	2	B	Gerald Mollenhorst
200700371	Beleid en Evaluatieonderzoek	Grote minorvak	2	4	3	B	Karien Dekker
200700370	Modellen voor sociale interactie	Grote minorvak, context	3	1	2	B	Rense Corten
200700372	Sociale netwerken	Grote minorvak	3	3	3	B	Gerald Mollenhorst

Vakkenoverzicht Bacheloropleiding naar grote minor 2011-2012 Engelstalig

Bachelor Course Overview per Approved Optional Minor 2011-2012

Code	Title	Status	Year	Period	Level	Timeslot	Course co-ordinator
Strategic Management (Luiss)							
EU-LUISS/ECBA	Accounting	Approved optional minor course Luiss	2	3 and 4	2	-	Peter Jan Engelen/ Drs. Francesca di Donato
EU-LUISS/ECBFMI	Financial Markets and Intermediaries	Approved optional minor course Luiss	2	3 and 4	2	-	Peter Jan Engelen/Prof. Paolo Vitale
EU-LUISS/ECBM	Marketing	Approved optional minor course Luiss	2	3 and 4	2	-	Peter Jan Engelen/ Prof. Skander Esseghaier
EU-LUISS/ECBSM	Strategic Management	Approved optional minor course Luiss	2	3 and 4	2	-	Peter Jan Engelen/Prof. Christian Lechner
EU-LUISS/ECBBO	Business Organisation	Approved optional minor course Luiss	3	1 and 2	3	-	Peter Jan Engelen
EU-LUISS/ECBEEHP	European Economic History and Policies	Approved optional minor course Luiss	3	1 and 2	3	-	Peter Jan Engelen
Geography							
GEO1-3801	Introduction to Economic Geography	Approved optional minor course	1	3	1	B	Ton van Rietbergen
GEO1-3802	Geographies of Globalization	Approved optional minor course	1	4	1	B	Leo van Grunsven
GEO2-3803	Firm and Region	Approved optional minor course	2	3	2	B	Andrea Morrison
GEO2-3804	Economies of the Post-Industrial City	Approved optional minor course	2	4	2	B	Frank van Oort
GEO3-3805	Organisational Networks across Space	Approved optional minor course	3	1	3	B	Andrea Morrison
GEO3-3806	Spatial Economics	Approved optional minor course, context course	3	3	3	B	Andrea Morrison
Law							
RGLBUS170	Principles of Law	Approved optional	1	3	1	B	Tina van der

Code	Title	Status	Year	Period	Level	Timeslot	Course co-ordinator
		minor course					Linden
RGLBUS190	Methodology of Legal Science	Approved optional minor course	1	4	1	B	Lyana Franco-Timmermans
RGLBUS120	Foundations of European Union Law	Approved optional minor course	2	3	2	B	Tony Marguery
RGLBUS160	Principles of European Corporate Law	Approved optional minor course	2	4	2	B	Adriaan Dorresteyn
RGLBUS110	Contract and Property in European Comparative Legal Perspective	Approved optional minor course	3	1	3	B	Michael Milo
ECB3RE	Law and Economics	Approved optional minor course, context course	3	3	3	B	Johan den Hertog
Social Sciences							
200700367	Introduction to the Social Sciences: Varieties of Economic Systems	Approved optional minor course	1	3	1	B	Hilde Coffé
200700368	Sociology and Public Policy	Approved optional minor course	1	4	1	B	Rense Corten
200700369	Sociological and Psychological Aspects of Organizations	Approved optional minor course	2	3	2	B	Gerald Mollenhorst
200700371	Policy and Evaluation Research	Approved optional minor course	2	4	3	B	Karien Dekker
200700370	Models for the Analysis of Social Interaction	Approved optional minor course, context course	3	1	2	B	Rense Corten
200700372	Social Networks	Approved optional minor course	3	3	3	B	Gerald Mollenhorst
Psychology							
UCSSCPSY11	Introduction to Psychology	Approved optional minor course	1	3 and 4	1		Christel Lutz
ECB2EP	Economics and Psychology	Approved optional minor course	1	3 and 4	1		Peter D. van der Meer
UCSSCPSY21	Social Psychology	Approved optional minor course	2	3 and 4	2		Hester Ruigendijk
UCSSCPSY27	Cross-cultural Psychology	Approved optional minor course	2	3 and 4	3		JochemThijs
UCSSCPSY33	The Psychology of Human Motivation	Approved optional minor course, context course	3	1 and 2	2		Christel Lutz
ECB3BE	Behavioural Economics	Approved optional minor course	3	1 and 2	3		Stephanie Rosenkranz

Aansluiting leerdoelen cursussen met eindtermen Bacheloropleiding Economie en Bedrijfseconomie

Course overview Bachelor 2011-2012

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
ECB2VWIS	Advanced Mathematics	PS & ET	1 5 6	<ul style="list-style-type: none"> to use mathematical tools correctly; to apply mathematical techniques to solve a range of different economic problems; 	Lectures Tutorials	The average of the assessment of two, randomly chosen individual assignments (30%); Group assignment (15%) Individual end term exam, closed book (55%).

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> to understand their application in various fields in economics; to give their solutions in a clear and structured way <p>During this course, attention will be paid to the academic skills problem solving and effective teamwork.</p>		
ECB2ACIP	Analysis of Competitiveness and Innovation Policy	ARW & PS	1 3 4 5 7	<ul style="list-style-type: none"> compare and discuss different theories about the innovation process and its relation to economic growth identify and discuss the main problems and issues that emerge in the innovation process in the economy compare and discuss the different perspectives on public intervention to foster innovation discuss the most important types of policy instruments used for fostering specific elements of the innovation process identify the most important aspects of innovation policies at the international, national and regional levels, and to discuss how these affect the innovative behaviour and the innovative performance of firms. 	Lectures, Workshop, Classes, Guest Lectures	Essay (60%) Project report and presentation (40%)
ECB3OKVECO	Applied Economics Research Course		1 t/m 8	<ul style="list-style-type: none"> use the key concepts and theories of their field in 	Workshops, supervision groups, personal	Report (70% of the final grade); Presentation of the concept version of

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<p>economics and recognise the institutional, historical and spatial implications in the context of their research question;</p> <ul style="list-style-type: none"> • use the comparison with theories to put their research question into perspective or confront the economic concepts with approaches from another field and minor; • perform simple quantitative and empirical research or theoretical research. In particular, the focus is on the ability to define and formulate a problem, collect, process and interpret data, and present the analysis and chosen direction of resolution. • All academic skills are focused on in the course. 	Supervision	<p>the Report and feedback given on the concept version of a report written by other students (15% of the final grade); Progress reports on the research in the tutorials and feedback given on the progress reports of other students in the tutorials (15% of the final grade).</p>
ECB30KVEHS	Applied Economics Research Course (for pre-master HBO students)		1 t/m 8	<ul style="list-style-type: none"> • use the key concepts and theories of their field in economics and recognise the institutional, historical and spatial implications in the context of their research question; • perform simple quantitative and empirical research or theoretical research. In particular, the focus is on the ability to define and formulate a problem, collect, process and interpret 	Workshops, supervision groups, personal supervision.	<p>Report (70% of the final grade); Presentation of the concept version of the report and feedback given on the concept version of a report written by other students (15% of the final grade); Progress reports on the research in the tutorials and feedback given on the progress reports of other students in the tutorials (15% of the final grade).</p>

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> data, and present the analysis and chosen direction of resolution. all academic skills are focused on in the course. 		
ECB3CSC	Business Cycle Theory	ARW & OPS	1 4 7	<ul style="list-style-type: none"> describe and explain the nature of business cycles; interpret various theoretical explanations of cyclical phenomena and assess their validity; understand the economic-political consequences of various theoretical explanations; take a well-reasoned position regarding problems of macroeconomic dynamics (academic skill <i>oral presentation skills</i>); handle simple macroeconomic business cycle models and the matching quantitative data (academic skill <i>academic reasoning and working</i>). 	Lectures Tutorials Group assignment	Lecture on literature (15% of the final grade); Group assignment (30% of the final grade). Written final exam (no textbooks allowed, open questions, 55% of final grade). The academic skill <i>academic reasoning and working</i> is assessed in all forms of testing and the academic skill <i>oral presentation</i> is assessed during the lecture on literature.
ECB2CT	Competition Theory	PS, OPS & WS	1 5 7	<ul style="list-style-type: none"> determine what is meant by competition and what the consequences are; determine under which circumstances firms will compete and when this is desirable; formulate what good competition policy would look like; write a report; 	Lectures Tutorials	Paper, exercises and presentation (30% of final grade, academic skills <i>writing skills</i> and <i>oral presentation skills</i>); Final exam (70% of the final grade, academic skill <i>problem solving</i>).

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> • solve problems; • give an oral presentation. 		
ECB2GED	Contemporary Economics in Historical Perspective	OPS & WS	1 7	<ul style="list-style-type: none"> • students gain an understanding of fundamental questions concerning the development of economics in relation to other (social) sciences; • students gain understanding of the development of methods in the social sciences, economics in particular; • students are able to situate economics as a discipline in social and historical context; • students are able to write reports on texts; • Students are able to present arguments in class. 	Lectures Group discussions Presentations	2 Writing assignments (30% of the final grade) Final exam (50% of the final grade) Class presentations (20% of the final grade)
ECB3CEI	Corporate Entrepreneurship and Innovation	ARW	1 3? 4 6? 7? 8?	<ul style="list-style-type: none"> • explain and discuss the core theories and models within the field of CE; • understand how these theories and models can be applied in practice; • understand the different meanings and implications of CE; • know concepts and processes of how to create a company with the spirit of CE; • be able to apply the entrepreneurial process to the operations of a department or functional area within an established organization; 	Lectures Tutorials	One individual written assignment (15% of the final grade) One group presentation (15% of the final grade) Final exam (70% of the final grade).

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> • assess the environment within an established company in terms of how much it supports or constrains entrepreneurship; • identify creative ways to overcome obstacles to entrepreneurship in established companies; • be able to formulate corporate objectives and strategies that support entrepreneurial behavior; • understand their own managerial styles, their own attitudes toward failure and change, and how entrepreneurial their approach to management appears to be know how to measure CE related to its performance advantages. 		
ECB2FIN	Corporate Finance	WS & AR	27	<ul style="list-style-type: none"> • apply the basic concepts of financial algebra; • calculate the NPV of an asset; • value financial assets: stocks, bonds and options; • describe the relation between risk and return; • apply the CAPM and estimate a firm's beta; • calculate a project's cash flows and the cost of capital; • select investment projects; • determine the 	Lectures Tutorials	Midterm exam (35% of the final grade); Final exam (35% of the final grade). Practical assignment related to academic skills (30% of the final grade). The practical assignment has to be written in English

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> optimal capital structure; design a long-term or short-term financial plan; describe the functioning of financial markets; write a report on a firm's (financial) characteristics and performance (<i>English writing skill</i>); empirically analyze a firm's (financial) characteristics and performance (<i>doing academic research skill</i>). 		
ECB3ONTE	Development Economics	ARW & WS	1 4 7	<ul style="list-style-type: none"> explain the major insights of modern development economics; apply these insights to specific developing countries and development issues; The course enhances the academic skills of <i>writing and academic reasoning</i>. 	Lectures Tutorials	Written exam (70% of the final grade); Tutorial participation and paper (30% of the final grade).
ECB2METRIE	Econometrics	AR, ET & WS	2 5 6 7	<ul style="list-style-type: none"> recognize the different stages of an empirical economic research project; translate an economic model in a statistical hypothesis, which can be tested with regression analysis; assess the quality of the data used to address the empirical research question; specify and estimate various 	Lectures Working groups Project groups	Formative assessment in working groups, which will not be included in the grade. Two summative individual tests in week 9 (exam with Stata: 25% of grade and written testing: 35% of grade); <i>Project</i> . Formative assessment of the project during the required meeting with the lecturer. Summative tests on the quality of the project report. All members of the working group get equal grades (40% of grade; academic

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> cross-sectional and time-series regression models; quantify the implications of an estimate for economic theory; assess the empirical research output of other students. 		<p>skills <i>academic research, writing skills, and effective teamwork</i>); <i>Individual referee-report</i>. On the basis of the quality of the referee report, the mark for the project can be re-adjusted up by half a point. The referee-report can be used to obtain a check for the academic skills <i>writing skills and academic research</i></p>
ECB3MACR	Economic Growth	ARW & WS	1 4 7	<ul style="list-style-type: none"> indicate the importance of economic growth in a historical perspective; formulate the necessary conditions for economic growth; describe the different theoretical and practical problems that occur when analyzing economic growth; analyze economic growth using formal models, and with these analyses give insight into the effects of economic policy on growth 	Lectures Tutorials	<p>Written mid-term exam (40% of the final grade, academic skill academic reasoning and working); Written final exam (60% of the final grade, academic skill academic reasoning and working)</p>
ECB2METH	Economic Methodology	OPS & WS	1 7	<ul style="list-style-type: none"> students gain an understanding of current thinking about knowledge and scientific methodology in economics; students gain understanding of how the diverse aims of economics as a science require diverse forms of methodological appraisal; students are able to evaluate the results of economic research in 	Lectures Tutorials	<p>2 Writing assignments (30% of the final grade) Final exam (50% of the final grade) Class presentations (20% of the final grade)</p>

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> terms of standard methodological; students are able to develop positions about the status of economics as a science on the basis of current debates reported in the literature; students are able to write reports on texts; students are able to present arguments in class. 		
ECB2STAGE	Economics Internship	ARW, ET & PMOD	1 4 6 8	<ul style="list-style-type: none"> familiarise the student with the practice of the profession of the economist; let the student learn to practice and apply his/her knowledge and skills in a real job situation; let the student develop his/her professional skills to do economic-related work for the organisation that provides the internship opportunity 	Dependent on the circumstances of the organisation.	An assessment interview between the student and the internship coordinator, who safeguards the supervision of the internship on a contents based level. Three weeks after the working period has ended the student must hand in the internship portfolio to the internship coordinator.
ECB2EPS	Economics of the Public Sector	ET & WS	1 3? 4? 6 7	<ul style="list-style-type: none"> apply the basic principles of microeconomics , macroeconomics and institutional economics to topics of public sector economics; analyze newspaper articles and current political debates with this theoretical basis; ases political opinions on logic and consistency; debate about public sector topics by formulating arguments pro 	Lectures Tutorials	Written exam (40% of the final grade); Assignments to be handed in weekly (30% of the final grade); Paper in groups of 2 or 3 students (30% of the final grade, academic skills <i>effective teamwork and writing</i>).

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> and contra; write a paper with other students about a current topic in the area of public sector economics; give relevant comments on papers of other students. 		
EC2MIL	Environmental Economics		1 5 7	<ul style="list-style-type: none"> apply microeconomic concepts to environmental problems; apply macroeconomic concepts to environmental problems; use his/her economic knowledge to write an individual paper. 	Lectures Tutorials	Paper (20%) Exam (80%)
EC2EBE1 EC2EBE2 EC2EBE3 EC2EBE4	Essentials of Business and Entrepreneurship		1 6 7	<ul style="list-style-type: none"> has basic knowledge of strategic, organizational and financial information that an entrepreneur needs in order to start and run a business. can name the purpose of the business plan and its content and he or she has the capability of writing a good business plan for different purposes is more comfortable in dealing with incomplete and uncertain information for the purpose of assessing a business opportunity has increased his/her cooperation skills by working together in small teams and has improved his/her skills of effectively 	Lectures Tutorials	Business planning assignment (40%) Academic workshop assignment (20%) Final exam (40%)

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> transferring information by presenting his/her work to others. has learned to test assumptions by communicating with external stakeholders 		
EC3VF	Finance for Entrepreneurial Ventures and Business Organizations	PS	3 5	<ul style="list-style-type: none"> define and implement the steps necessary to solve problems in finance and optimal capital structure up to the level 3. show insight in the impact of finance decisions on investment decisions and vice versa. solving finance problems with a spreadsheet. 	Lectures, Tutorials	An end-term exam (60% of the final grade). Two progress tracking tests (20% each) Academic skill: Problem Solving. This skill will be tested during the end term test.
ECB1IBE	Financial Accounting	ET (prac) & OPS (prac)	6 7	<ul style="list-style-type: none"> have a unifying view how business transactions are reflected in financial statements. to discern the advantages and disadvantages of financial statement analysis. Understand and evaluate financial statements of companies. 	Lectures Tutorials	paper exam (75% of the final grade). The exam will be scheduled in the examination week of period 2 and consists mainly of Multiple Choice questions and a few computational problems. submitting a financial statement analysis (group grade with a weight of 25% of the course grade). The academic skills effective teamwork and oral presentation skill are practiced but cannot be signed off.
EC1FOE	Fundamentals of Economics		1 4	<ul style="list-style-type: none"> reason in terms of scarcity, opportunity costs, (marginal) cost-benefit and supply and demand; understand and apply the basic microeconomic principles: elasticity, consumer rationality, perfectly competitive supply and 	Lectures Tutorials	Mid-term examination of the course material (40% of the final grade); End-term examination on the course material (60% of the final grade).

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> efficiency; recognize market imperfections and its consequences; understand the factors that causes economies to growth, its relations and the effect of monetary policy; understand the determinants of short-term fluctuations in key economic variables and the options available to government policy makers for stabilising the economy. 		
ECB3IO	Industrial Organisation	ARW & PS	1 3? 4 5	<ul style="list-style-type: none"> analyse strategic behaviour of firms under various market conditions; apply backward induction when analysing games, describe strategies and determine equilibriums in simple games with complete and incomplete information; explain price rigidity and reputation effects; determine the factors influencing quality competition and product choice; identify entry barriers and analyse strategic behaviour preventing entry by new firms; identify problems regarding innovations. 	Lectures Take-home assignments Tutorials	The <i>problem solving</i> skills and the application of economic theory will be evaluated on the basis of assignments (30% of the final grade, academic skills <i>problem solving</i> and <i>academic reasoning and working</i>); Written exam (70% of the final grade, academic skill <i>problem solving</i>).
ECB2IVA	Institutional Changes in	AR	1 2	<ul style="list-style-type: none"> indicate, analyse and 	Lectures Tutorials	•Paper (grade per project group, 60%

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
	Labour Relations		7	<ul style="list-style-type: none"> explain institutional changes from various theoretical perspectives in (institutional) economics; apply abstract theoretical constructs and concepts that are used in (institutional) economics to the research field of industrial relations; evaluate the purpose of institutional change from an economic point of view. 	Project work	of the final grade, essential skill: academic research); <ul style="list-style-type: none"> Presentation/feed back (grade per project group, 30% of the final grade, essential skill: academic research); Annotated bibliography (individual grade, 10% of the final grade, essential skill: academic research)
ECB2IE	Institutional Economics	AR & WS	2 5 6 7	<ul style="list-style-type: none"> use the perspective of institutional economics when analysing concrete markets, organisational hierarchies, and other coordination mechanisms; apply abstract theoretical concepts in the field of institutional economics to concrete circumstances and actual social themes; evaluate the economic function of specific institutions; support and improve the cooperation with other students; formulate and elaborate a problem in an adequate way, design and implement a research project, analyse relevant institutional economics 	Computer practicum Lectures Tutorials Project group	End-term exam (30% of the final grade). Group paper (60% of the final grade, academic skills writing and academic research). This may be accompanied by an individual bonus-malus. Feedback on each other's paper (10% of the final grade).

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<p>literature and put this in a theoretical framework (skill <i>writing</i> and <i>academic research</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> defend and comment on research findings (academic skill <i>academic research</i>). 		
ECB3IPB	Institutional Perspectives on Business	ARW & OPS	1 2? 4 6 7	<ul style="list-style-type: none"> present, critically assess and compare different institutional perspectives on business in oral form as well as in written form (academic reasoning and working skill); apply state-of-the-art institutional theory to a variety of business issues; work cooperatively in teams on research-oriented class-room assignments; present and critically discuss and evaluate assignments in class (oral presentation skills); develop and implement a piece of research and write research report about it. 	Lectures Tutorials	Team research paper (40% of the overall grade) Corresponding team presentation (10% of the overall grade) Written exam at the end of the course (50%).
ECB2VMAE	Intermediate Macroeconomics	ARW & PS	1 4 5 7?	<ul style="list-style-type: none"> think in terms of abstract models when discussing questions about the international economy; describe and explain the interactions between the goods, money, labour and exchange markets, the functioning of the economy in 	Lectures Tutorials Empirical project meetings	Written mid-term exam (no textbooks allowed, open questions, 35% of the final mark); Written end-term exam (no textbooks allowed, open questions, 45% of the final mark); The Empirical Project paper (20% of the final mark).

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<p>the short and medium run, the relations between employment, inflation and output, as well as the options for fiscal and monetary policy;</p> <ul style="list-style-type: none"> • describe and explain the macroeconomic implications of an open economy; • take a well-reasoned stance on key macroeconomic problems and the policy measures to solve them; • handle simple macroeconomic models and assess their empirical relevance (academic skills 'Academic Reasoning and working' and 'Problem Solving'). 		
ECB2VMIE	Intermediate Microeconomics	ARW & PS	1 4 5	<ul style="list-style-type: none"> • reason in terms of scarcity, relative prices, income and substitution effects, demand and supply, markets and market imperfections, including in situations where uncertainty, interacting actors and asymmetric information play a role; • apply the microeconomic approach to problems that traditionally are studied by other disciplines; • to understand how microeconomics can be used as a frame to integrate elements of 	Lectures Tutorials Computer practicum	Mid-term examination (40% of the final grade); End-term examination (60% of the final grade). The examinations are closed-book examinations consisting of open questions. The essential skills academic reasoning and working and problem solving are tested in both examinations.

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<p>other disciplines into the economic approach to make interdisciplinary analyses of social (including economic) problems;</p> <ul style="list-style-type: none"> recognize microeconomic aspects in social problems and to analyse these aspects with a modelling approach (graphically as well as algebraically) (essential skills academic reasoning and working and problem solving). 		
ECB2INTE	International Economics	ET & OPS	1 6 7	<ul style="list-style-type: none"> explain the nature of international economic relations by means of the main theories; identify the potential costs and benefits of international trade and international capital mobility; analyze government policies; give a presentation, in collaboration with a fellow student, on a relevant topic (academic skills <i>effective teamwork</i> and <i>oral presentation skills</i>). 	Lectures Tutorials	Two written exams (80% of the final grade); Presentation (20% of the final grade); academic skills <i>effective teamwork</i> and <i>oral presentation skills</i>).
ECB3IFMIB	International Financial Management	ARW, AR & ET	1 2 4 6	<ul style="list-style-type: none"> describe the operation and interaction of international financial markets and actively use this knowledge applications; understand and analyze the role 	Lectures Tutorials Project teams	The project group's performance: writing and presenting a report (40% of final grade, academic skills academic reasoning and working, <i>effective teamwork</i>); grades can be differentiated between team members.

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> of banks as international intermediaries; • understand and use the concept of currency risk and to analyze its consequences for non-financial MNC; • understand and apply a set of international financial instruments and strategies to cope with currency risk; • understand and analyze important issues that MNC face with respect to foreign market entry, cross-border investment and country risk management, capital budgeting and capital structure, and corporate governance; • use the concepts and techniques taught in the course to quantitatively and qualitatively solve problems; • effectively and efficiently cooperate in a small project (academic skills academic reasoning and working, effective teamwork and academic research). 		Final exam (60% of the final grade).
ECB3BL	International Investment Management	ARW & WS	1 4 7	<ul style="list-style-type: none"> • make an analysis for an individual stock or a fixed interest bond; • make an analysis of an investment portfolio on the dimensions risk and return; 	Lectures Tutorials Discussion classes	Practical assignments: A paper on a research topic and an investment game (in teams, practical assignments have to be written in English, 30% of the final grade, academic skills academic reasoning

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> • identify risks related to an international stock and bond portfolio; • develop a performance analysis of an investment portfolio; • apply modern financial tools like options to create a desired risk-return profile for a portfolio; • explain the most important theoretical foundations of investment management; • work with valuation models for call and put options; • recognize the ethical components in the field of investments. 		and working and writing skills); A midterm exam on the basic theories of investment (35% of the final grade); A final exam (35% of the final grade, academic skill academic reasoning and working).
ECB2IMFB	International Monetary and Financial Relations	ET & WS	6 7	<ul style="list-style-type: none"> • analyse and explain monetary and financial relations between countries; • use economic models that analyse exchange rate developments and macroeconomic policies in an open economy context; • write an economic report in English (academic skills <i>writing skills</i> and <i>effective teamwork</i>). 	Lectures Tutorials Project groups	Written exam (50% of the final grade); Project (50% of the final grade, academic skills <i>writing skills</i> and <i>effective teamwork</i>).
ECB2SO	Introduction to Strategy and Organisation Theory	OPS	1 3 7	<ul style="list-style-type: none"> • put labels on current and past theories of organisation and strategy indicating their a priori assumptions, benefits and dangers; 	Lectures Tutorials	End-of-term based on the literature covered + lecture slides (80% of final grade); Team assignment and oral presentation (to test the academic skill <i>oral presentation skills</i> in English, 20% of final grade).

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> understand the basics of the behaviour of firms, particularly large, quoted firms; develop ideas concerning the ways in which business performance could be enhanced; report on capita selecta from the literature in oral form (academic skill <i>oral presentation skills</i> in English) 		
EC2IEEI	Introduction to the Economics of European Integration	OPS	3 4 7	<ul style="list-style-type: none"> explain the way in which the EU integrates markets and policies; describe the advantages and disadvantages of economic integration in the EU; discuss aspects of economic integration in the EU (academic skill <i>oral presentation skills</i>). 	Lectures Tutorials Debating sessions	Written input in the tutorials and the presentations (40% of final grade); Written examination (60% of final grade).
ECB3ARBE	Labour Economics	PS & AR	2 5	<ul style="list-style-type: none"> translate labour market issues into economic terms and analytically assess these issues; gather information at a theoretical and empirical level and arrange this information into academic research. 	Lectures Tutorials	Written exam assessing the knowledge and comprehension of the literature (70% of the final grade, academic skill <i>problem solving</i>); Written paper (30% of the final grade, academic skill <i>academic research</i>).
ECB1MACR	Macroeconomics	AR (prac) & OPS	1 2 3 4 7	<ul style="list-style-type: none"> think in terms of abstract models when discussing questions about the national and international economy; describe and explain the interactions between the goods, money and labour 	Lectures Tutorials / Workshops	Written mid-term exam (no textbooks allowed, closed questions): 25% of the final mark; Written final exam (no textbooks allowed, closed questions): 40% of the final mark; The tutorial project (an empirical, quantitative study).

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<p>market, the functioning of the economy in the short and medium run, the relations between employment, inflation and output and the options for fiscal and monetary policy;</p> <ul style="list-style-type: none"> describe and explain the factors of growth and the way in which they shape the long-run prospects of the economy; take a well-reasoned position regarding macroeconomic problems in general and in matters relating to economic policy in particular; handle simple macroeconomic models and the matching quantitative data (academic skill academic research (exercise)) and present the results to an informed audience (academic skill oral presentation). 		<p>The results of the study are presented orally): 35% of the final mark.</p> <p>The academic skills academic research and oral presentation will both be addressed in this course. The academic research skill will be practised and the oral presentation skill can be signed off in the tutorial project.</p>
ECB2FIV	Management and Cost Accounting	PS	1 5	<ul style="list-style-type: none"> to show a clear understanding of the basics of management accounting; to solve numerical accounting problems up to level two with a software package. 	Lectures Tutorials	End term test (weight: 70%) Mid term test (weight: 30%)
ECB2MKT	Marketing		1 4	<ul style="list-style-type: none"> define marketing and explain the different elements within the marketing management process; 	Lectures Tutorials	Final written exam

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> describe a product or service based on its product levels and the need it fulfills for customers; determine prices for products or services based on different pricing concepts; choose between several supply chain options based on the value concepts of a product or service; describe the role of communications in the delivery of products and services. 		
ECB3DSM	Market Organisation, Dynamics and Innovation	ARW & PS	1 2? 4 5	<ul style="list-style-type: none"> understand the dynamics of industries and firms; explore and interpret data and cases on the dynamics of industries and firms. 	Lectures Tutorials	End-of-term exam on the literature covered during lectures and seminar classes (60%) Evaluation of the industry case (40%).
ECB1WIS	Mathematics	PS	1 4 5	<ul style="list-style-type: none"> understand, control and apply elementary notions of mathematics; use mathematics to specify, analyse and quantify relationships among economic variables; recognise the economic meaning from mathematical notions and models; describe clear and structured solutions of mathematical problems 	Lectures Tutorials Practicum groups	Mid term exam, open questions (50%); End term exam, open questions (50%).
ECB1MI	Microeconomics and Institutions	ARW & PS	1 4 5	<ul style="list-style-type: none"> apply the basic principles of neoclassical microeconomics (economic agents respond 	Lectures Tutorials	Course week 5: mid-term examination on the course material of weeks 1 through 4 (40% of the final grade);

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> • to incentives, think in terms of opportunity costs, ignore sunk costs,...) and see how these principles lie at the basis of microeconomic theory; • apply neoclassical microeconomics to explain a host of real-world questions (academic skill: <i>academic reasoning and working and problem solving</i>); • treat institutional aspects of microeconomics . E.g., see how markets, which are considered as given in neoclassical microeconomics , are in fact human-made institutions; understand the conditions for markets to exist; understand the reason why certain goods are allocated through markets and others are not; etc. (academic skill: <i>academic reasoning and working</i>) • read an extensive textbook in English and to distil relevant information from it. 		<p>Course week 9: end-term examination on the course material of weeks 1 through 9 (60% of the final grade);</p> <p>The examinations are closed-book examinations consisting of open questions and/or multiple choice questions. The academic skills (<i>academic reasoning and working and problem solving</i>) are tested in both examinations.</p>
ECB3ME	Microeconomics of Financial Markets	PS	1 5	<ul style="list-style-type: none"> • understand the rational model of decision making under uncertainty and across time; • build up general equilibrium theory from the rational model; • apply general 	Lectures Tutorials	Mid-term exam (30% of final grade); Final exam (70% of final grade, academic skill problem solving).

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> equilibrium theory to understand the determination of the prices of securities; understand psychologically-based models of decision making under uncertainty and across time; apply these psychologically-based models to explain puzzles at the level of individual behaviour and financial market outcomes. 		
ECB3MONE	Monetary Economics	AR & ET	1 2 6	<ul style="list-style-type: none"> fully comprehend the main issues in monetary theory. apply these theoretical insights in a practical manner by analysing the effectiveness of monetary policy in real world economies. Perform a research project as a member of a team (essential skills: <i>doing academic research</i> and <i>effective teamwork</i>). 	Lectures Tutorials	Mid-term exam (30% of the final grade); Final exam (40% of the final grade); Research project & presentation (30% of the final grade, <i>academic research</i> and <i>effective teamwork</i>).
ECB1EMNW	Multidisciplinary Economics Approach to Economic Growth	WS (prac), ET (prac) & AR (prac)	1 2 6 7	<ul style="list-style-type: none"> adequately handle the key economic concepts in the field of economic growth; look at the issue of economic growth from different perspectives like judicial, spatial, historical and institutional perspective; be aware of how the key concepts in the field of economic growth are 	Lectures Tutorials Peer assessment/ feedback Library instruction	Paper (12 pages) (15% of final grade, (practice) academic skill writing, and practice effective teamwork); Individual writing assignment (4 pages) (15% of final grade, (practice) academic skill writing); Written exam (60% of final grade); Homework assignments (10% of the final grade): the grade is based on the assessment of the quality of the written and uploaded answers and the explanation of these

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> related; write a report on the growth performance of countries (academic skill writing skills); write a report as a team (practice academic skill effective teamwork); design a conceptual model (practice academic skill academic research) 		answers during at least one (randomly chosen) tutorial.
EC2MC	Operations and Supply Management	PS	1 5	<ul style="list-style-type: none"> apply concepts and models of operations management; explain how firms can implement supply chain concepts to create competitive advantage; quantify and solve problems of operations management up to level two. 	Lectures Tutorials Optional: training excel	
ECB3SM	Organisation and Strategy Analysis	ARW & OPS	1 4 7	<ul style="list-style-type: none"> describe different schools on strategy; discuss the differences between prescriptive and descriptive organisational theories; describe how organisations can create a competitive advantage based on prescriptive theories; discuss the implications of the different schools on management; discuss which implications unpredictability and emergent strategies have on organisations; use the theories, 	Seminars and master classes	The literature will be assessed by a written exam (50% of the final grade); <i>Academic reasoning and working</i> will be assessed by the written case study (40% of the final grade); <i>Oral presentation skills will be assessed during the discussions on the progress students make on their case study (10% of the final grade).</i>

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> concepts and models that are typical for strategic management, such as value chain management and scenario analysis. 		
ECB2PE	Personnel Economics	AR & ET	2 6 7	<ul style="list-style-type: none"> translate personnel issues into economics terms and to analyse these issues in an analytical way; gather information at a theoretical and empirical level and to arrange this information into academic research. 	Lectures Tutorials Project groups	Written exam assessing knowledge and understanding of the literature (70% of the final grade); Written paper (30% of the final grade, <i>academic skills academic research and effective teamwork</i>).
ECB3CMEPC	Political Economy		1 3? 4 6 7	<ul style="list-style-type: none"> apply knowledge and understandings of public sector economics to practical situations; better understand the role of economic institutions, also from an interdisciplinary perspective; distinguish and apply several theories of public choice and governance; purposefully co-operate and work with a group of other students on a project. 	Lectures Tutorials	Research paper (group grade, 30% of the final grade); Written exam (individual grade, 70% of the final grade).
EC1PME	Principles of Microeconomics		1 4 5	<ul style="list-style-type: none"> reason in terms of scarcity, relative prices, income and substitution effects, demand and supply, markets and market imperfections, including in situations where uncertainty, interacting actors and 	Lectures Tutorials	Midterm exam (40%) Endterm exam (60%)

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
				<ul style="list-style-type: none"> asymmetric information play a role; recognize microeconomic aspects in social problems and to analyse these aspects with a modelling approach (graphically as well as algebraically); to analyse social problems by applying methodological individualism. 		
ECB1STAT	Statistics	AR (prac) & PS	1 2 5	<ul style="list-style-type: none"> understand and apply basic statistics; use statistics to specify, analyze and quantify (relationship between) economic variables; formalize and conduct statistical tests of hypotheses; describe and solve statistical problems in a clear and systematic way. 	Lectures Tutorials	Mid-term exam (55% of final grade); End-term exam (45% of final grade, academic skill problem solving).
ECB3EEI	The Economics of European Integration	ARW & OPS	1 4 7	<ul style="list-style-type: none"> describe the advantages and disadvantages of economic integration in the EU; collect information from the professional literature and the original EU publications and databases to do empirical research (academic skill <i>academic reasoning and working</i>); discuss aspects of economic integration in the EU (academic skill <i>oral presentation skills</i>). 	Lectures Debating groups Supervisory meetings	Two ICT tests (20 % of the final grade); Debates and their preparation (30% of the final grade, academic skills <i>academic reasoning and working and oral presentation skills</i>); Written exam (50 % of the final grade).

Code	Title	Academic skills	End terms	Learning objectives	Format	Assessment method
ECB3RPS	The Role of the Public Sector in Social Security	OPS	1 4 7	<ul style="list-style-type: none"> • apply knowledge and understandings of public sector economics to practical situations; • explain the structure, function and problems of the welfare state; • distinguish and apply different parts of welfare economics; • explain different international developments of the welfare state. 	Lectures Tutorials	Presentation in pairs, including discussion of other students' presentation (group grade, academic skill oral presentation skills, 20% of the final grade); Written exam (individual grade, 80% of the final grade).
EC3VM	Venture Marketing	OPS	4 7	<ul style="list-style-type: none"> • explain how SMEs can implement marketing to gain competitive advantage; • generate, screen and develop ideas; • explain the use of different pricing strategies; • explain the use of distribution strategies to gain competitive advantage; • explain the difference between marketing and advertising; • explain and use different promotion strategies for SMEs. 	Lectures Tutorials	A written exam (60% of the grade); A recorded presentation (40% of the grade, essential skill <i>effective oral presentation</i>).

Overzicht trajecten bacheloropleiding Economie en bedrijfseconomie

Major		Profileringsruimte
Verplichte vakken	Keuzeruimte	

Studenten kunnen de keuzeruimte in de major vullen met een 'traject'. Een traject is een combinatie van vier inhoudelijk samenhangende majorgebonden keuzevakken. Als de student een traject succesvol afrondt, wordt dat vermeld op het diplomasupplement (cijferlijst).

De Utrecht University School of Economics (USE) biedt verschillende trajecten aan waarmee een student zich als econoom kan specialiseren in een van de volgende richtingen:

- Arbeid en organisatie
- Business & management
- Onderneming en mededinging

- Economie en politiek
- Financieel-monetaire economie
- Internationale economie
- Ondernemerschap en innovatie (vanaf 2012-2013)

Traject Arbeid en organisatie

Beslissingen van bedrijven hebben grote invloed op het economisch proces. Bedrijven kunnen fuseren, strategische samenwerkingsverbanden aangaan en nieuwe markten aanboren. Of juist bepaalde deelmarkten afstoten, het personeelsbestand inkrimpen en zelfs failliet gaan. In de beslissingen die bedrijven nemen, reageren ze deels op elkaar, maar ook op de overheid die bijvoorbeeld via mededingingsbeleid de concurrentieverhoudingen vorm probeert te geven. In dit traject worden de overeenkomsten en verschillen tussen branches, sectoren, managementstijlen en organisatievormen geanalyseerd, uitgaande van een moderne marktgerichte onderneming die in een competitieve omgeving probeert te overleven.

Inhoud van het traject

Het verkrijgen van kennis, inzicht en vaardigheden op het terrein van arbeid en organisatie staat in dit traject centraal. Daarbij gaat het zowel om de interne bedrijfsorganisatie als om de strategische interacties tussen bedrijven en het regulerend optreden van de overheid. Binnen het traject Arbeid en organisatie wordt veel aandacht besteed aan schriftelijke en mondelinge communicatie. Daarnaast wordt uitgebreid stil gestaan bij het op academisch niveau kunnen denken en handelen, het doen van wetenschappelijk onderzoek en het kunnen onderscheiden en nemen van stappen die leiden tot het oplossen van een probleem.

Enkele vraagstukken die binnen het traject aan de orde komen, zijn:

- In hoeverre wordt door een fusie de positie van een bedrijf versterkt?
- Hoe komt een ondernemer aan werknemers en hoe houdt deze het personeel gemotiveerd?
- Welke eisen moeten worden gesteld aan een adequaat managementinformatiesysteem?
- Wat is de rol van vakbonden en ondernemingsraden?
- Wat zijn de randvoorwaarden van een effectief mededingingsbeleid?
- Wat is de achtergrond van verloop en verzuim?

Plaats van het traject binnen de opleiding

Het traject Arbeid en organisatie bouwt voort op algemeen economische en bedrijfseconomische vakken. In combinatie met de grote minor Recht geeft het traject een sterk profiel op het terrein van mededinging en regulering. In combinatie met de grote minor Sociale wetenschappen geeft het traject een duidelijke profilering richting organisatieadvieswerk of (personeels)management.

Toekomstperspectief

Het traject Arbeid en organisatie biedt een uitstekende start voor een carrière in het bedrijfsleven als bijvoorbeeld managementconsultant of organisatieadviseur. Daarnaast biedt het traject goede kansen voor een baan bij organisaties die zich richten op naleving van mededingingsbeleid, zoals de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa).

Vakopbouw binnen het traject Arbeid en organisatie:

Traject Arbeid en organisatie			
2008-2009 t/m 2012-2013			
Code	Vak	Periode	Niveau
ECB3IO	Industriële organisatie	2	3
ECB3DSM	Dynamische sector- en innovatieanalyse *	1	3
ECB2PE	Personeelseconomie **	3	2
ECB3ARBE	Arbeidseconomie **	2	3
ECB2IVA	Institutionele veranderingen in arbeidsverhoudingen / International Labour Management *	4	2
ECB3IPB	Institutional Perspectives on Business *	3	3
ECB2STAGE	Stagevak economie*	All	2
	* twee van deze vier vakken.		
	** een van deze twee vakken		

Traject Business & management

Leidinggeven aan een organisatie; een gecompliceerde taak. Of u nu manager bent binnen het midden- of kleinbedrijf of bij een grotere profit of non-profit organisatie. Aan welke kenmerken moet een succesvolle onderneming voldoen? Welke factoren bieden kansen en welke juist niet? Wie doet wat, wanneer en waarom binnen een organisatie? En hoe bereidt u een organisatie voor op de toekomst? Interne processen spelen hierbij een grote rol, maar de onderneming reageert natuurlijk ook op haar omgeving en op ontwikkelingen in de markt.

Onderwerpen waar u als manager meer over moet weten zijn onder andere: distributie van goederen en informatie, de invloed van Europa, de structuur en cultuur van een organisatie, verslaglegging en de invloed van deze zaken op de reputatie, de relaties met leveranciers en afnemers en de ruiltransacties van de onderneming.

Inhoud van het traject

In dit traject krijgt u inzicht in factoren die een rol spelen bij het leiden van een organisatie. Enerzijds wordt de problematiek van de financiering van een organisatie behandeld, anderzijds wordt gekeken naar de mogelijke strategische keuzes die organisaties hebben. En natuurlijk beïnvloeden keuzes op het ene gebied de te maken keuzes op het andere. U leert kritisch na te denken over de opzet en invulling van een onderneming. Daarnaast wordt u uitgedaagd om verder te kijken dan de huidige situatie en om invulling te geven aan een onderneming die gericht is op de toekomst. Het draait om het vertalen van een visie in een werkbaar en praktisch geheel.

Enkele vraagstukken die binnen het traject aan de orde komen, zijn:

- Welke strategie kan gehanteerd worden, gegeven de visie van het management?
- Op welke manier beïnvloeden de financiële markten de internationale bedrijvenportfolio van een onderneming?
- Hoe wordt de marktwaarde van een (deel van een) organisatie bepaald?
- In hoeverre beïnvloeden de strategieën van diverse organisaties elkaar en de totale markt?

Plaats van het traject binnen de opleiding

Het traject Business & management biedt een uitstekende voorbereiding op een beleidsmatige of bestuurlijke functie binnen een onderneming.

Het traject Business & management wordt bijzonder versterkt door de grote minors Geografie en Recht waarin aandacht wordt besteed aan de (multinationale) onderneming. Ook de combinatie van dit traject met de grote minor Sociale wetenschappen kan een bijzondere dimensie toevoegen aan het opleidingsprofiel. In deze grote minor staat het coördinatievraagstuk centraal en wordt aandacht geschonken aan personeelsmanagement. Tot slot kan de grote minor Geschiedenis inzicht geven in de achtergronden van strategisch handelen en parallellen trekken met historisch ondernemerschap.

Toekomstperspectief

Specifieke functies die binnen handbereik komen na afronding van het traject zijn, naast een functie als wetenschappelijk onderzoeker, die van economisch beleidsmedewerker, consultant, management trainee, manager of leidinggevende.

Vakopbouw binnen het traject Business & management:

Traject Business & management 2008-2009 t/m 2012-2013			
Code	Vak	Periode	Niveau
ECB3IFMIB	Internationaal financieel management	3	3
ECB3DSM	Dynamische sector- en innovatieanalyse	1	3
ECB3SM	Analyse van strategievraagstukken *	2	3
ECB3BL	Internationale beleggingsleer *	2	3
ECB3IO	Industriële organisatie *	2	3
ECB3IPB	Institutional Perspectives on Business*	3	3
ECB2STAGE	Stagevak economie*	Alle	2
	* twee van deze vijf vakken		

Traject Onderneming en mededinging

De recente economische en financiële crisis is voor sommige overheden aanleiding geweest diverse financiële instellingen (soms opnieuw) te nationaliseren, in het bijzonder banken en hypotheekinstellingen. Volgens sommigen is dat noodzakelijk om onze economieën overeind te houden. Volgens anderen zijn de nationalisaties echter in strijd met de binnen de Europese Unie overeengekomen beginselen betreffende overheidssteun. Ook de verklaringen van de crisis lopen sterk uiteen. Sommigen wijzen op zelfverrijking aan de zijde van bestuurders van ondernemingen, anderen op boekhoudfraude, tekort schietend overheidstoezicht, en/of wijd verbreid speculatief gedrag van ondernemingen en investeerders. Op de achtergrond speelt hierbij steeds de vraag waarom de markt de kennelijke dwalingen niet afstraft.

In het licht van de binnen de EU overeengekomen Lissabon-doelstellingen schreeuwen al deze ontwikkelingen en duidingen daarom om gepaste analyses op het terrein van mededingingsbeleid, ondernemingsrecht en industriebeleid, inclusief innovatie- en technologiebeleid. De bedoelde kwesties overstijgen daarbij nationale grenzen, zelfs de grenzen van de EU - ten slotte is de crisis vooral begonnen in de VS. Mede als gevolg van de toegenomen globalisering - tot voor kort in brede kring een nauwelijks betwist doel van economisch beleid - heeft de crisis zich over de wereld kunnen verspreiden.

Inhoud van het traject

Het traject concentreert zich op vragen als de hierboven gestelde. Het combineert delen van de markttheorie (ook wel externe organisatie genoemd), de organisatiekunde, de theorie van strategisch management en het ondernemings- en mededingingsrecht. Bovendien kunnen de studenten zich verdiepen in onderdelen van de institutionele economie, in het bijzonder de institutionele aspecten van de economie van de publieke sector. Het doel van dit traject is om studenten vertrouwd te maken met de basisprincipes van (semi-) overheidsbeleid ten aanzien van markten en bedrijven.

Een en ander impliceert dat het traject de nadruk legt op kwesties van marktmacht, die zowel uit het vrije spel van marktkrachten naar voren kan komen als het resultaat kan zijn van weloverwogen overheidsbeleid (zoals in netwerksectoren als de elektriciteitsvoorziening en de telecommunicatie). Het traject bestudeert daarom de gevolgen van oligopolistische interdependentie en de rol van pressiegroepen (zoals werkgeversorganisaties en vakbonden) in de schepping van welvaart en welzijn, en bespreekt de passende beleidsreacties op zowel waargenomen als hypothetisch verondersteld gedrag van economische organisaties, vooral ondernemingen.

Het traject streeft ernaar studenten met de vereiste vaardigheden uit te rusten, niet alleen door de behandeling van economische en juridische theorieën en het kweken van een kritische, academische houding, maar ook door het schrijven en presenteren van referaten over theoretische en beleidsthema's.

Enkele vraagstukken die binnen het traject aan de orde komen, zijn:

- Moet het ondernemingen worden toegestaan andere ondernemingen over te nemen wanneer zulks de productiviteit van sectoren of zelfs de economie als geheel in gevaar brengt?
- Is collectieve marktdominantie net zo gevaarlijk voor de allocatieve efficiëntie als 'single dominance'?
- Moet het gedrag van managers aan banden worden gelegd door het faciliteren van de overnamedreiging, door arrangementen in de relatie tussen managers en de Raad van Commissarissen, of door aandeelhouders meer rechten te geven?
- Heeft bevordering van het innovatie/concurrentievermogen meer baat bij een strikt mededingingsbeleid dan bij technologiebeleid?
- Is prijsregulering nodig om geprivatiseerde elektriciteitsbedrijven bij de les te houden?
- Werkt de privatisering van nutsbedrijven, of is er sprake van een ideologie?

Plaats van het traject binnen de opleiding

Het traject vormt voort op cursussen Organisatie, Micro-economie, en Ondernemingsrecht. Alhoewel het traject bijzonder goed aansluit bij de grote minor Recht, is het ook voor studenten (bedrijfs-) geschiedenis nuttig aangezien het meer inzicht creëert in de manier waarop ondernemingen hun eigen geschiedenis vormgeven. In een verenigd Europa met meer grensoverschrijdende concurrentie en regulering sluit het traject ook goed aan op de grote minors Geografie en Sociale wetenschappen.

Toekomstperspectief

Het traject vormt een goede basis voor functies binnen organisaties als een mededingingsautoriteit (bijvoorbeeld de NMa in Nederland of het Directoraat voor de Mededinging op het niveau van de Europese Commissie) of een regulerende instantie (als OPTA en AFM in Nederland, en de FCC in de V.S.). Aangezien vooral grote bedrijven steeds meer in aanraking komen met de genoemde autoriteiten en instanties, voldoet het traject ook aan de behoefte van deze bedrijven aan economische en juridische experts binnen hun staf- en afdelingen. Hetzelfde geldt voor organisatie- en adviesbureaus en advocatenkantoren en organisaties als De Nederlandsche Bank en het IMF.

Vakopbouw binnen het traject Onderneming en mededinging:

Traject Onderneming en mededinging 2010-2011 t/m 2012-2013			
Code	Vak	Periode	Niveau
ECB3IO	Industriële organisatie	2	3
ECB3DSM	Dynamische sector- en innovatieanalyse	1	3
ECB2CT	Concurrentietheorieën *	2	2
ECB3RE	Rechtseconomie *	3	3
ECB2ACIP	Concurrentieanalyse en innovatiebeleid *	3	2
ECB2STAGE	Stagevak economie *	Alle	2
	* twee van deze vier vakken		

Traject Economie en politiek

Economie en politiek zijn dagelijks in het nieuws. Belangrijke economische beslissingen zoals publieke schulden, bezuinigingen bij de sociale zekerheid en de vormgeving van monetair beleid hebben immers verregaande gevolgen voor iedereen. Deze beslissingen worden genomen door beleidsmakers die vaak afhankelijk zijn van de kiezers in hun land, maar ook van ambtenaren die het beleid moeten uitvoeren en lobbygroepen die politici beïnvloeden. Het is niet ondenkbaar, dat ze daarbij vooral hun eigen belang zullen nastreven. Het is daarom nodig dat de beleidsaanbevelingen die uit de economische theorie volgen in hun politieke context worden geplaatst. Zijn bezuinigingen of hervormingen van het pensioenstelsel politiek wel haalbaar? Staat de Europese Centrale Bank (ECB) onder politieke druk om de rente te verlagen? En hoe ver reikt de invloed van ambtenaren en allerlei lobbygroepen?

Inhoud van het traject

In dit traject staat de interactie tussen economie en politiek centraal. Daarbij komt het toepassen van de (politiek-)economische theorie op de dagelijkse praktijk uitgebreid aan bod en wordt er aandacht besteed aan zowel schriftelijke als mondelinge vaardigheden.

Enkele vraagstukken die binnen het traject aan de orde komen, zijn:

- Hoe beïnvloeden kiezers, politici, ambtenaren en pressiegroepen elkaar en hoe kan hier het beste mee worden omgegaan?
- Leiden de onderhandelingen tussen ministeries tot een vergroting van de publieke schulden?
- Kunnen de landen van de Europese Monetaire Unie (EMU) voldoende begrotingsdiscipline opbrengen, ook als de bevolking steeds meer vergrijsd?
- Wat zijn de gevolgen van politieke druk op het beleid van de centrale bank?

Plaats van het traject binnen de opleiding

Het traject Economie en politiek bouwt voort op algemeen-economische vakken, waarbij speciale aandacht is voor de macro-economische benadering van politieke vraagstukken en de processen van politieke besluitvorming. Het traject sluit daarom goed aan op de grote minor Sociale wetenschappen, waar de coördinatie van economische activiteiten centraal staat.

Toekomstperspectief

Dit traject is zeer geschikt voor degenen die in de publieke sector willen gaan werken. Hierbij valt te denken aan beleidsmedewerker of onderzoeker bij ministeries, het Centraal Planbureau, de Centrale Bank, de Europese Unie en diverse belangenorganisaties.

Ook binnen het bedrijfsleven zelf is emplot voor breed georiënteerde (macro)economen, zoals bij banken, institutionele beleggers en in afdelingen public affairs management, die voor bedrijven de ontwikkelingen in de publieke sector analyseren. Gezien de inhoud van het traject wordt ten sterkste aangeraden in het tweede bachelorjaar het vak Economie van de publieke sector te volgen.

Vakopbouw binnen het traject Economie en politiek:

Traject Economie en politiek 2008-2009 t/m 2012-2013			
Code	Vak	Periode	Niveau
ECB3CMEPC	Politieke economie / Politieke besluitvorming en coördinatie in de economie	2	3
ECB3RPS	De rol van de publieke sector in de sociale zekerheid	3	3
ECB3EEI	Europese economische integratie *	1	3
ECB3CSC	Conjunctuur, structuur en crisistheorie (dit vak wordt vanaf 2011-2012 niet meer aangeboden)*	4	3
ECB3MONE	Monetaire economie *	4	3
ECB3ONTE	Ontwikkelingseconomie*	4	3
ECB2STAGE	Stagevak economie *	Alle	2
	* twee van deze vijf vakken		

Traject Financieel-monetaire economie

Voor bedrijven, financiële instellingen, consumenten (kredietnemers en beleggers) en overheden is het van cruciaal belang dat financiële markten goed functioneren. Immers, het economische proces is sterk afhankelijk van een goede allocatie van het beschikbare kapitaal. De wereldwijde financiële crisis van 2007 is hiervan een perfecte illustratie. Het opdrogen van financiële markten en het omvallen van enkele van de grootste financiële instellingen veroorzaakten onzekerheid en instabiliteit, zowel in de financiële sector van de economie als in de reële sectoren. En nog steeds is het niet rustig geworden op financiële markten. Niet alleen het redden van banken, maar ook het voeren van een enorm expansief overheidsbeleid brengen de stabiliteit van de overheidsfinanciën in veel landen in gevaar. IJsland is failliet, Griekenland bijna en de euro staat onder zware druk.

De recente crisis komt niet uit de lucht vallen. De afgelopen decennia hebben financiële markten zich explosief ontwikkeld. Liberalisering, technologische vooruitgang en internationalisering hebben in sterke mate bijgedragen aan de wereldwijde opkomst en groei van nieuwe geld-, obligatie- en aandelenmarkten. Valutamarkten, die de schakel vormen tussen verschillende valutagebieden, hebben een zelfde ontwikkeling doorgemaakt. Grotere kapitaalstromen - zowel binnenlands en internationaal - hebben deze markten in eerste instantie meer liquide gemaakt. De ontwikkeling van nieuwe - afgeleide - financiële producten, de zogenaamde derivaten, en de toename van de verhandelbaarheid van financiële titels zoals hypotheekleningen hebben het mogelijk gemaakt risico's meer te spreiden dan ooit tevoren.

Helaas blijkt nu dat regelgeving en toezicht geen gelijke pas hebben gehouden met de marktontwikkelingen. Met name het ontbreken van supranationaal toezicht in een wereldwijd opererend financieel systeem blijkt grote risico's met zich mee te brengen. Perverse prikkels hebben er toe geleid dat er te veel risico is genomen door banken en andere partijen. Ook het besef dat uiteindelijk het totale marktrisico niet verdwijnt maar "ergens" neerslaat is lange tijd niet voldoende aanwezig geweest. De lessen zijn nuttig maar pijnlijk en vereisen een hernieuwd nadenken over het internationale financiële systeem. Dit traject biedt daarvoor een uitstekende voorbereiding. Het richt zich primair op de rol en de werking van financiële markten en instellingen in de economie. Een analyse daarvan vereist een helder inzicht in financiële theorie en praktijk. Eén belangrijk aspect is de interactie tussen verschillende financiële markten, zoals de geldmarkt, de obligatiemarkt, de aandelenmarkt en de valutamarkt. Van even groot belang is het gedrag van en de interactie tussen individuele beleggers, bedrijven, banken en andere financiële instellingen op deze markten. Ook de invloed van monetair en budgettair beleid en de rol van instituties (regelgeving, supervisie etc.) komen daarbij aan de orde. Kortom, in het traject concentreren we ons op vraagstukken die spelen op het grensvlak van financiële (bedrijfs-) economie, monetaire economie en internationale financiële economie.

Inhoud van het traject

In de twee verplichte vakken wordt een breed scala aan onderwerpen geanalyseerd. In "Micro-economie van financiële markten" gaan we dieper in op theoretische issues rond de werking van financiële markten vanuit microeconomisch perspectief. Kiezen onder onzekerheid en de afweging tussen risico en rendement, volatiliteit van en prijsvorming op financiële markten en (het ontbreken van) marktefficiëntie zijn belangrijke onderwerpen in deze cursus. Het bedrijfseconomisch georiënteerde vak "Internationale beleggingsleer" sluit daar nauw bij aan. Het geeft een empirische toepassing van de kansen die internationale risicospreiding biedt om de risico-rendement verhouding te verbeteren. Ook geeft het vak inzicht in de karakteristieken en het gebruik van geavanceerde derivaten.

De drie keuzevakken binnen dit traject richten zich elk op een belangrijk deelonderwerp. “Geld, financiële markten en instituties” biedt een mix van (internationale) macro-economische en micro-economische benaderingen met een sterk toegepast karakter. Belangrijke issues zijn bijvoorbeeld het (bedrijfseconomische) belang van de termijnstructuur van de rente, de determinanten van de balansstructuur van financiële instellingen – leverage – en de daaruit voortvloeiende gevolgen met betrekking tot risico in tijden van groei en recessie, het belang van financieel toezicht, de invloed van monetair beleid op financiële markten en de interactie tussen macro-economische en financiële ontwikkelingen. In het vak “Internationale monetaire en financiële betrekkingen” staat de valutamarkt centraal. Het gaat daarbij vooral om de bepaling en het belang van nominale en reële wisselkoersen en de functie van internationale kapitaalstromen voor overheden, centrale banken, en internationaal opererende bedrijven en banken. Het vak Monetaire economie richt zich op het gedrag van centrale banken, de institutionele vormgeving van monetair beleid en de invloed van monetair beleid op de (financiële) economie. Ter illustratie volgen nog enkele typerende vraagstukken die binnen het traject aan de orde komen:

- Wat betekent het voor kredietnemers en kredietgevers als de obligatierente lager is dan de geldmarktrente?
- Welke rol spelen kapitaalmarkten bij de financiering van ondernemingen?
- Hoe efficiënt zijn financiële markten, hoe rationeel zijn marktparticipanten? Is er sprake van kuddegedrag?
- Hoe beïnvloeden macro-economische ontwikkelingen het financieringsgedrag van ondernemingen?
- Is het beleggen in emerging markets aan te bevelen?
- Leidt een vast wisselkoersregime onvermijdelijk tot een financiële crisis?
- Wordt een bankencrisis veroorzaakt door onverantwoordelijk gedrag van bankiers, van aandeelhouders en/of van toezichthouders? Is dit een voorbeeld van een agency-probleem?
- Zijn internationale restricties op kapitaalmobiliteit altijd onwenselijk?
- Hoe moet de mix van beleggingscategorieën bij een beleggingsmaatschappij zijn?
- Plaats van het traject binnen de opleiding
- Met het traject Financieel-monetaire economie studeert u af als econoom met een breed financieel-economisch profiel. Dit profiel is gebaseerd op een combinatie van bedrijfseconomische en algemeen economische vakken. Combinatie van een van de grote minoren met dit traject biedt complementaire invalshoeken om financieel-monetair economische vraagstukken te bekijken.

Toekomstperspectief

Het traject bereidt u goed voor op functies in de financiële sector en op financieel georiënteerde vervolgstudies, zoals bij voorbeeld het traject “International Financial Economics” van de USE masteropleiding “International Economics and Business”. Specifieke functies die binnen handbereik komen als u dit traject heeft gevolgd, zijn financieel manager en medewerker bij een controllerafdeling of een treasury afdeling van een grote onderneming. Ook zou u terecht kunnen komen bij een grote bank als trainee of beleggingsanalist, of bij een investeringsbank, pensioenfonds of verzekeringsmaatschappij. Vanzelfsprekend komt u ook voor functies bij de (semi-)overheid in aanmerking, zoals beleidsmedewerker bij het ministerie van Financiën of het ministerie van Economische Zaken, bij De Nederlandsche Bank, of bij toezichthoudende instanties zoals de Autoriteit Financiële Markten (AFM). In internationaal verband kunt u denken aan een positie bij de Wereld Bank, het IMF, en de OECD.

Vakopbouw binnen het traject Financieel-monetaire economie:

Traject Financieel-monetaire economie 2008-2009 t/m 2012-2013			
Code	Vak	Periode	Niveau
ECB3ME	Micro-economie van financiële markten	1	3
ECB3BL	Internationale beleggingsleer	2	3
ECB2GFMI	Geld, financiële markten en instituties *	2	2
ECB3MONE	Monetaire economie *	4	3
ECB2IMFB	Internationale monetaire en financiële betrekkingen *	2	2
ECB3IFMIB	Internationaal financieel management *	3	3
ECB2STAGE	Stagevak economie *	Alle	2
	* twee van deze vijf vakken		

Traject Internationale economie

Nationale economieën raken steeds meer met elkaar verweven. Dankzij internationale handel in goederen en diensten, het uitbesteden van delen van de productie naar het buitenland, de investeringen van multinationale ondernemingen en het mondiale karakter van financiële markten zijn werkgelegenheid, economische groei, inflatie, afzetkansen en groeimogelijkheden van bedrijven steeds meer afhankelijk geworden van de ontwikkelingen in de wereldeconomie. De globalisering biedt zowel kansen als bedreigingen, en de economie heeft onder meer als taak hierin een optimum te vinden, zowel voor bedrijven als voor niet op winst gerichte organisaties en de overheid.

Niet alleen bedrijven zijn mondiaal georiënteerd, ook de overheid krijgt door de internationalisering van de binnenlandse economie te maken met internationale beïnvloeding en samenwerking. In de Europese Unie wordt beleid gemaakt dat van invloed is op de economische ontwikkelingen van de lidstaten en in de Wereldhandelsorganisatie, het Internationale Monetaire Fonds en de OECD zitten vertegenwoordigers van Nederland die meewerken aan internationale beleidsafstemming en sturing van de wereldeconomie. De internationale economie is ook voor ontwikkelingslanden van

groot belang. Door deel te nemen aan internationale handel en buitenlandse investeringen aan te trekken kunnen zij hun economische ontwikkeling versterken.

Inhoud van het traject

Het traject is gericht op het verkrijgen van inzicht en vaardigheden in de internationale economie. Binnen het traject Internationale economie wordt veel aandacht besteed aan schriftelijke en mondelinge communicatie. Daarnaast staat samenwerking en methodisch werken zoals informatieverzameling en -verwerking centraal.

Enkele vraagstukken die binnen het traject aan de orde komen, zijn:

- Op welke wijze kan een Nederlands bedrijf zijn activiteiten uitbreiden naar het buitenland? Hoe kunnen wisselkoersrisico's afgedekt worden?
- Overheden belemmeren de wereldhandel in goederen en diensten. Op welke manieren? En welke gevolgen heeft dit voor burgers en bedrijven?
- Gaat het in Europa slecht als de Verenigde Staten in een recessie geraakt?
- Stelt de Europese Centrale Bank de koers van de euro ten opzichte van de dollar vast?
- Waardoor ontstaat een financiële crisis, en hoe kan daar het beste mee worden omgegaan?
- Vermindert globalisering de armoede in ontwikkelingslanden?

Plaats van het traject binnen de opleiding

Het traject Internationale economie bouwt voort op de algemeen economische en bedrijfseconomische vakken die in een eerdere fase van de studie zijn geprogrammeerd. Als je dit traject combineert met de grote minor Geografie geef je aan je opleiding een sterk internationaal georiënteerd profiel.

Toekomstperspectief

Met het traject Internationale economie als bagage, kun je bijvoorbeeld gaan werken bij een bedrijf dat in het buitenland actief is. Dat kan een grote multinational zijn, maar ook kleinere bedrijven zijn internationaal actief. Ook banken en (internationale) organisaties en overheden hebben economen nodig die goed zijn ingevoerd in de internationale economische betrekkingen. Gezien de inhoud van het traject wordt ten sterkste aangeraden in het tweede bachelorjaar het vak Internationale economie te volgen.

Vakopbouw binnen het traject Internationale economie:

Traject Internationale economie 2009-2010 t/m 2012-2013			
Code	Vak	Periode	Niveau
ECB3IFMIB	Internationaal financieel management	3	3
ECB2IMFB	Internationale monetaire en financiële betrekkingen	2	2
ECB3EEI	Europese economische integratie *	1	3
ECB3MONE	Monetaire economie *	4	3
ECB3MACR	Economische groei *	3	3
ECB3CMEPC	Politieke economie *	2	3
ECB3ONTE	Ontwikkelingseconomie*	4	3
ECB2STAGE	Stagevak economie *	Alle	2
	* twee van deze zes vakken		

Traject Ondernemerschap en innovatie / Entrepreneurship and Innovation

Entrepreneurship and innovation are important causes of economic development, industry and firm dynamics. Today's economies and corporations differ tremendously from those several decades ago. Economic activities in for example information technology, biotechnology and creative industries were unknown of some decades ago, while once leading industries like shipbuilding and textiles have completely been restructured or disappeared in Western Europe. Other industries like real estate and retail have transformed themselves with the application of new information and communication technologies. Innovation is a key driver of the competitive advantage of firms and prosperity of nations. The creation, production and diffusion of new technologies have changed the corporate landscape, our daily life and also contributed to the (uneven) development of regions and countries. As a consequence, innovation has gained a more central position in the strategies of firms and in public policy.

What are the antecedents and consequences of entrepreneurship and these innovation processes, on the firm level as well on the level of the economy and its institutions? This track aims to provide you with the necessary analytical skills and academic knowledge on entrepreneurship and innovation to recognize the sources, constraints and effects of innovation at the micro, meso and macro level.

Focus of the track

In this track the focus is on how innovations are created and diffused by individuals and firms in society. Students will gain insight into theories about entrepreneurship, innovation and economic change, and the corporate strategy and public policy implications of this. More specifically, this track provides a framework in which the skills, capabilities and institutions necessary for entrepreneurship and innovation can be analysed in a theoretically sound and practically useful way. These insights are of utmost importance in the professional practice of new business development, innovation management and innovation policy.

A selection of the issues that will be dealt with in this track are:

- What is the role of small and medium sized enterprises in the economy?
- How are new businesses started?
- How can entrepreneurial behaviour in existing organizations be facilitated?
- How is firm entry and exit related to the emergence, growth and decline of industries?
- What is the role of users in the innovation process?
- How and why do computer software industries in the US differ from those in Germany?
- Why are new entrants better able to innovate radically than incumbent firms?
- How do incumbent firms stimulate and constrain innovation?
- What are the rationales for innovation policy?
- Which theories of innovation are used to explain national economic growth?
- How can innovation be used to solve societal problems?
- What is the role of markets in innovation?

Job perspectives

The track provides the foundations for a professional career in new business development and innovation management, but also for a position to develop, implement and evaluate regional, sectoral and national innovation policies. A unique feature of the track is that it combines micro, meso and macro perspectives, giving insight into the interdependencies between firms, markets and the economy in innovation processes.

Track Entrepreneurship and Innovation			
2012-2013			
Code	Course	Period	Level
ECB3DSM	Market Organisation, Dynamics and Innovation	1	3
ECB3CEI	Corporate Entrepreneurship & Innovation	2	3
ECB3SM	Organisation and Strategy Analysis *	2	3
ECB2MKT	Marketing *	3	2
ECB2ACIP	Analysis of Competitiveness and Innovation Policy *	3	2
ECB2STAGE <i>or</i>	Economics Internship <i>or</i> Internship Entrepreneurship and Innovation	*all	2
ECB2IEI			
	* two of these four courses		

Overzicht van de masteropleiding International Economics and Business

Programma Track International Management

Semester	Period	Course	ECTS
1	1	Empirical Economics	7.5
1	1	International Business Ventures	7.5
1	2	Corporate Strategy and Organisational Dynamics	7.5
1	2	Financial Architecture of the Firm	7.5
2	3	Optional courses, 2 out of 3:	
		Multinational Firms	7.5
		Mergers, Acquisitions & Restructuring	7.5
		Empirics of Globalisation	7.5
2	4	Thesis	15

Werkvormen track International Management

Cursus	hoorcollege	werkcollege	projectgroep	seminar	consulting classes
Empirical Economics	x	x	x		
International Business Ventures	x	x			
Corporate Strategy and Organisational Dynamics	x			x	x
Financial Architecture of the Firm	x	x			
Multinational Firms	x	x	x		
Empirics of Globalisation	x		x		
Mergers, Acquisitions & Restructuring				x	x

Programma Track International Financial Economics

Semester	Period	Course	ECTS
1	1	Empirical Economics	7.5
1	1	International Business Ventures	7.5
1	2	Financial Management	7.5
1	2	Risk Management in the Financial Industry	7.5
2	3	Optional courses, 2 out of 3:	
		International Risk Sharing	7.5
		Regulation of the Financial Industry	7.5
		Multinational Firms	7.5
2	4	Thesis	15

Werkvormen track International Financial Economics

Cursus	hoorcollege	werkcollege	projectgroep
Empirical Economics	x	x	x
International Business Ventures	x	x	
Financial Management	x	x	
Risk Management in the Financial Industry	x	x	x
International Risk Sharing	x	x	x

Multinational Firms	x	x	x
Regulation of the Financial Industry	x	x	

Programma Track International Ventures and Entrepreneurship (Utrecht)

Semester	Period	Course	ECTS
1	1	Empirical Economics	7.5
1	1	International Business Ventures	7.5
1	2	Sustainable Entrepreneurship	7.5
1	2	Financial Architecture of the Firm	7.5
2	3	Optional courses, 2 out of 3:	
		Multinational Firms	7.5
		Mergers, Acquisitions & Restructuring	7.5
		Optional Course	7.5
2	4	Thesis	15

Programma Track International Ventures and Entrepreneurship (LUND)

Semester	Period	Course	ECTS
1	1	Empirical Economics	7.5
1	1	International Business Ventures	7.5
1	2	Sustainable Entrepreneurship	7.5
1	2	Financial Architecture of the Firm	7.5
2	3	Managing New Venture Growth (LUSEM)	
		Optional course, 1 out of 3:	
		The Global Economy and Long - Term Economic Growth	7.5
		Institutions, Markets and Firms in the Chinese Context	7.5
		Strategic Change and Leadership	7.5
2	4	Thesis at LUSEM	15

Werkvormen track International Ventures and Entrepreneurship

Cursus	hoorcollege	werkcollege	projectgroep	seminar	consulting classes
Empirical Economics	x	x	x		
International Business Ventures	x	x			
Sustainable Entrepreneurship	x		x		
Financial Architecture of the Firm	x	x			
Multinational Firms	x	x	x		
Mergers, Acquisitions & Restructuring				x	x
Optional					

Programma Track Globalisation and Development

Semester	Period	Course	ECTS
1	1	Empirical Economics	7.5
1	1	International Business Ventures	7.5
1	2	Urban Development	7.5
1	2	Institutions, Growth and Development	7.5
2	3	Optional courses, 2 out of 3:	

		Multinational Firms	7.5
		Empirics of Globalisation	7.5
		Energy and Environmental Economics	7.5
2	4	Thesis	15

Werkvormen track Globalisation and Development

<i>Cursus</i>	<i>hoorcollege</i>	<i>werkcollege</i>	<i>projectgroep</i>	<i>excursie</i>
Empirical Economics	x	x	x	
International Business Ventures	x	x		
Institutions, Growth and Development	x	x		
Urban Development	x		x	x
Empirics of Globalisation	x			
Energy and Environmental Economics	x	x		
Multinational Firms	x	x	x	

Premasterprogramma voor instroom in Masterprogramma International Economics and Business

<i>Periode</i>	<i>cursus I</i>	<i>cursus II</i>
1	Mathematics	Principles of Microeconomics
2	Econometrics	International Monetary and Financial Relations
3	Applied Economics Research Course	International Economics
4		Corporate Finance

Overzicht van de masteropleiding Economics of Competition and Regulation

<i>Semester</i>	<i>Period</i>	<i>Course</i>	<i>ECTS</i>
1	1	Empirical Economics	7.5
1	1	Markets, Competition and Regulation	7.5
1	2	Markets and Strategy	7.5
1	2	Corporate Governance	7.5
2	3	Optional courses, 2 out of 3:	
		Regulation of the Financial Industry	7.5
		Mergers, Acquisition and Restructuring	7.5
		Energy and Environmental Economics	7.5
2	4	Thesis	15

Overzicht van de masteropleiding Economics of Public Policy and Management

<i>Semester</i>	<i>Period</i>	<i>Course</i>	<i>ECTS</i>
1	1	Empirical Economics	7.5
1	1	Public Economics and Policy	7.5
1	2	Policy Competition in an International World	7.5
1	2	Public Risk Management	7.5
2	3	Optional courses, 2 out of 3:	
		Tax Policy	7.5
		Economics of Labour Markets and Education	7.5
		Energy and Environmental Economics	7.5
2	4	Thesis	15

Course overview Academic Masters

Economics of Competition and Regulation

Period	Code	Title	Exit qualifications	Learning objectives	Format	Assessment method
1.	ECMEE	Empirical Economics	2 4 5 6	<ul style="list-style-type: none"> interpret and assess quantitative empirical analyses; co-operate in an academic way when problem solving; generate new knowledge with a team; translate a theoretical model into a economic model, assess the parameters of the model and evaluate the validity of the model; apply econometric estimation techniques such as OLS, GLS, IV, maximum likelihood; select the correct estimation techniques belonging to the economic problem and apply these technique on a specific data set; reflect and evaluate own performance and take steps to improve this performance. 	Lectures, Tutorials Project groups	Econometric paper (group assignment), 35% Final individual exam 35% Final stata exam 30%
1.	ECMMCR	Markets, Competition and Regulation	1 2 3 5	<ul style="list-style-type: none"> analyse the pros and cons of regulation and competition; apply regulatory and competition theories to practical problems and discuss their economic and legal relevance; independently assess scientific literature on a regulatory or competition topic and present and discuss the conclusions in English. 	Lectures Tutorials	Final test 80% Paper 20 %

2.	ECMCG	Corporate Governance	1 2 3 4 5	<ul style="list-style-type: none"> • approach corporate governance issues in international business with a sound mixture of detachment and involvement; • pursue academic research that aims at furthering the development of studies in corporate governance; • solve topical problems in international corporate governance while taking into account both the particular nature of large firm decision making, the interests of stakeholders and the social fabric; • actively take part in topical debates on corporate governance; • advise governments as well as business firms on the implications of particular forms of corporate governance. 	Seminar Consulting classes	Class performance 20% Final exam 40% Term papers 40%
2.	ECMMS	Markets and Strategy	1 2 3 5	<ul style="list-style-type: none"> • apply the relevant formal tools to analyse firms' strategies in various market environments; • derive and discuss implications for firms' strategies; • solve problems on a scientific level. 	Lectures Tutorials	Individual assignments 30% Final exam 70%
3.	ECMENE	Energy and Environmental Economics	1 2 3? 5	<ul style="list-style-type: none"> • combine theory and empirical skills to the issues related to energy production and use; • critically evaluate work of others on these dimensions; • formulate and complete a scientific research project on energy and environment related topics in economics. 	Lectures Tutorials Assignment	Written Exam 50% Assignment(s) 50%
3.	ECMMAR	Mergers, Acquisitions and Restructuring	1 2 4 5	<ul style="list-style-type: none"> • explain seemingly irrational behaviour of firms in takeovers; • undertake both real and shareholder effects studies of mergers; • assess the effects of mergers for workers, consumers and the economy as a whole; • understand and assess various implementation and integration methods; • understand various methods of target valuation, deal structuring, target restructuring and target integration; • understand and assess various regulatory approaches to the control of mergers. 	Seminar Consulting classes	Class performance 10% Final exam 60% Term papers 30%

3.	ECMRFI	Regulation of the Financial Industry	1 2 3 4 5	<ul style="list-style-type: none"> • apply the concepts of the role of transaction costs, liquidity insurance, moral hazard, and adverse selection to financial markets and banking; • formally establish the link between (competition) theory and empirical tests; • explain the justification for, and impact and limitations of, financial regulation; • measure and interpret the relationship between the production of the banking firm, the level and type of competition on banking markets, and the stability and regulation of the financial system; • explain policy implications of firm behavior on the basis of theoretical and empirical evidence; • understand and critically evaluate current advancements in the literature; • carry out empirical research with a solid theoretical foundation; 	Lecture Tutorial	Final exam 60% Final paper (group assignment) 40%
4.	ECMT	Thesis	1 2 3 5 6	<ul style="list-style-type: none"> • apply (international) economics theories and models; • carry out scientific research independently; • show the specific academic attitude and skills belonging to the economic context and the context of a combination of disciplines; • choose relevant methods of research; • apply specific research methods of economics and a combination of disciplines; • indicate the contribution of own research in relation to the existing research results or as new research; • write a research report in English; • draw conclusions, also taking into account the knowledge, motivation and arguments underlying the conclusions; • work systematically. 	Individual	Thesis

Economics of Public Policy and Management

Period	Code	Title	Exit qualifications	Learning objectives	Format	Assessment method
1.	ECMEE	Empirical Economics	2 4 5 6	<ul style="list-style-type: none"> • interpret and assess quantitative empirical analyses; • co-operate in an academic way when problem solving; • generate new knowledge with a team; • translate a theoretical model into an economic model, assess the parameters of the model and evaluate the validity of the model; • apply econometric estimation techniques such as OLS, GLS, IV, maximum likelihood; • select the correct estimation techniques belonging to the economic problem and apply these technique on a specific data set; • reflect and evaluate own performance and take steps to improve this performance. 	Lectures, tutorials and project groups	Econometric paper (group assignment), 35% Final individual exam 35% - Final stata exam 30%
1.	ECMPEP	Public Economics and Policy	1 3 5	<ul style="list-style-type: none"> • recognize market failures, the role of the government, the possibility of government failure and the relevance of behavioural economics for public policy; • a deeper understanding of collective action problems using the tools of economic theory; • be able to understand the economics behind a broad range of public policy issues; • critically appraise different public policy programs with respect to efficiency and fairness. 	Lectures Tutorials	Written exam 75%, Research paper 25%

2.	ECMPCIW	Policy Competition in an International World	1 2 3 4 5	<ul style="list-style-type: none"> analyse and evaluate political economic phenomena; apply economic models of competition to international policy areas; co-operate with other students in solving problems; advise about economic consequences of social situations; co-operate professionally; communicate in English in an academic way; write a paper in English; present conclusions in English and also present the knowledge and motivation on which this is based to a team of specialists and non-specialists; set up and implement a theoretical/empirical study. 	Tutorials Paper sessions	Written exam 40% - Write, present and discuss a joint research paper 60%
2.	ECMPRM	Public Risk Management	1 5	<ul style="list-style-type: none"> recognize market failures and the possible role of the government; analyse the welfare gains from insurance and savings; understand moral hazard of private and public solutions; understand the trade-off between equity and efficiency. 	Lectures Tutorials	Written exam 60% Paper 40%
3.	ECMLME	Economics of Labour Markets and Education	1 2 5	<ul style="list-style-type: none"> independently evaluate labour economic issues and the relevant literature; analyse how labour institutions interact with labour markets; advise about the economical consequences of labour institutions; write a research paper in English. 	Lectures Tutorials	Written exam 50% Paper 50%
3.	ECMENE	Energy and Environmental Economics	1 2 3? 5	<ul style="list-style-type: none"> combine theory and empirical skills to the issues related to energy production and use; critically evaluate work of others on these dimensions; formulate and complete a scientific research project on energy and environment related topics in economics. 	Lectures Tutorials Assignment	Written Exam 50% Assignment(s) 50%

3.	ECMTP	Tax Policy	1 3? 5	<ul style="list-style-type: none"> • understand the main processes in a tax administration and the related programs for voluntary compliance and risk assessment and how to organize the influence of tax authorities in the tax legislative process; • understand the needs of taxpayers for fairness, equal treatment, reducing compliance costs and reliability in relationship with consumption, investments and savings; • analyze the different methodologies and approaches for developing countries and economies in transition to design their tax programmes and to understand the limitations (political, financial, economic, social, technical, cultural, etc); • understand the recent financial crisis and the role of taxation; • read and analyze the annual reports of tax authorities especially with regard to accountability and responsibility; • understand the challenges for tax authorities in a globalizing world with more tax treaties and changing attitudes towards representation; 	Lectures Tutorials	Research paper 50% Written exam 50%
4.	ECMT	Thesis	1 2 3 5 6	<ul style="list-style-type: none"> • apply (international) economics theories and models; • carry out scientific research independently; • show the specific academic attitude and skills belonging to the economic context and the context of a combination of disciplines; • choose relevant methods of research; • apply specific research methods of economics and a combination of disciplines; • indicate the contribution of own research in relation to the existing research results or as new research; • write a research report in English; • draw conclusions, also taking into account the knowledge, motivation and arguments underlying the conclusions; • work systematically. 	Individual	Thesis

International Economics and Business, track 1

Period	Code	Title	Exit qualifications	Learning objectives	Format	Assessment method
1.	ECMEE	Empirical Economics	2 4 5 6	<ul style="list-style-type: none"> interpret and assess quantitative empirical analyses; co-operate in an academic way when problem solving; generate new knowledge with a team; translate a theoretical model into a economic model, assess the parameters of the model and evaluate the validity of the model; apply econometric estimation techniques such as OLS, GLS, IV, maximum likelihood; select the correct estimation techniques belonging to the economic problem and apply these technique on a specific data set; reflect and evaluate own performance and take steps to improve this performance. 	Lectures Tutorials Project groups	Econometric paper (group assignment), 35% Final individual exam 35% Final stata exam 30%
1.	ECMIBV	International Business Ventures	1 4 5	<ul style="list-style-type: none"> appraise the relative strengths and weaknesses of different internationalization strategies adopted in international ventures; identify and explain the main organizational forms developed to operate effectively across national borders; appraise cross-cultural business challenges in domains such as communication and negotiation. estimate the value of an international venture at different financing stages. 	Lectures Tutorials	Project paper 25% Team case study incl. assignments 35% Final individual case study 40%

2.	ECMCSOD	Corporate Strategy and Organisational Dynamics	1 2 3	<ul style="list-style-type: none"> • approach international business with a sound mixture of detachment and involvement, and therefore to work with a similar attitude with or in firms that are internationally active; • pursue academic research that aims at furthering the development of international business studies as well as practices; • solve topical problems in international business or within internationally active firms while taking into account both the particular nature of large firm decision making and the interests of stakeholders; see through common legitimisations of particular forms of firm behaviour; • advise governments on the implications of particular forms of firm behaviour; • improve firm strategies and structures by recognising the constraints set, and opportunities offered, by the institutional, behavioural and socio-demographic characteristics of contemporary markets. 	Seminar classes Guest lectures Literature questions	Exam 70% Class performance 30%
----	---------	--	-------------	---	---	-----------------------------------

2.	ECMFAF	Financial Architecture of the Firm	1 3 5	<ul style="list-style-type: none"> • describe the adequate financial architecture for a specific company; • situate a company within a specific law and finance framework; • solve the financing problem of a (start-up) company by means of private equity (venture capital, business angels), public equity (IPO) and near-equity; • analyse capital budgeting decisions within a company and gain insight into the calculation of the cost of capital of unlisted companies and into the interaction between investment and financing decisions; • reason in real option terms; • recognise real options in investment projects; • describe the different exits of a founder and a venture capitalist; • advise on corporate finance issues of start-ups and high-tech companies taking into account their specific financial architecture; • discuss several aspects of financial architecture such as corporate governance, and information disclosure. 	Lecture Tutorial	Final exam 100%
3.	ECMEG	Empirics of Globalisation	1 5	<ul style="list-style-type: none"> • being informed about empirical trends and global developments; • better understanding of today's development problems from an historical perspective; • applying theories from various disciplines to better understand empirical developments; • enhancing writing and presentation skills. 	Lectures Discussions Group work Presentations and data processing	Presentations, discussion, and participation 40% Paper 60%

3.	ECMMAR	Mergers, Acquisitions and Restructuring	1 2 4 5	<ul style="list-style-type: none"> explain seemingly irrational behaviour of firms in takeovers; undertake both real and shareholder effects studies of mergers; assess the effects of mergers for workers, consumers and the economy as a whole; understand and assess various implementation and integration methods; understand various methods of target valuation, deal structuring, target restructuring and target integration; understand and assess various regulatory approaches to the control of mergers. 	Seminar Consulting classes	Class performance 10% Final exam 60% Term papers 30%
3.	ECMMF	Multinational Firms	1 4 5	<ul style="list-style-type: none"> describe and explain the behaviour of multi-national firms and their effects on sending and receiving countries in both theoretical and empirical terms and specific cases; communicate on economic theories and empirical research in the area of multinational firms; think and act in an academic way. 	Lectures Tutorials Project groups	Individual paper and group presentation 50% Written exam 50%
4.	ECMT	Thesis	1 2 3 6	<ul style="list-style-type: none"> apply (international) economics theories and models; carry out scientific research independently; show the specific academic attitude and skills belonging to the economic context and the context of a combination of disciplines; choose relevant methods of research; apply specific research methods of economics and a combination of disciplines; indicate the contribution of own research in relation to the existing research results or as new research; write a research report in English; draw conclusions, also taking into account the knowledge, motivation and arguments underlying the conclusions; work systematically. 	Individual	Thesis

International Economics and Business, track 2

Period	Code	Title	Exit qualifications	Learning objectives	Format	Assessment method
1.	ECMEE	Empirical Economics	2 4 5 6	<ul style="list-style-type: none"> interpret and assess quantitative empirical analyses; co-operate in an academic way when problem solving; generate new knowledge with a team; translate a theoretical model into a economic model, assess the parameters of the model and evaluate the validity of the model; apply econometric estimation techniques such as OLS, GLS, IV, maximum likelihood; select the correct estimation techniques belonging to the economic problem and apply these technique on a specific data set; reflect and evaluate own performance and take steps to improve this performance. 	Lectures, tutorials and project groups	Econometric paper (group assignment), 35% Final individual exam 35% - Final stata exam 30%
1.	ECMIBV	International Business Ventures	1 4 5	<ul style="list-style-type: none"> appraise the relative strengths and weaknesses of different internationalization strategies adopted in international ventures; identify and explain the main organizational forms developed to operate effectively across national borders; appraise cross-cultural business challenges in domains such as communication and negotiation. estimate the value of an international venture at different financing stages. 	Lectures Tutorials	Project paper 25% Team case study incl. assignments 35% Final individual case study 40%
2.	ECMFM	Financial Management	1 3	<ul style="list-style-type: none"> situate a company within a specific law and finance framework; analyse capital budgeting and FDI decisions within an international company and gain insight into the calculation of the international cost of capital and into the interaction between investment and financing decisions; reason in real option terms and recognise real options in investment projects; solve financing problems by means of near-equity and understand the impact of ex ante uncertainty on IPO underpricing; discuss how CFOs can reduce uncertainty for investors by adequate communication strategies with financial markets. 	Lectures Tutorials	Final exam 100%

2.	ECMRMFI	Risk Management in the Financial Industry	1 2 5	<ul style="list-style-type: none"> understand and apply models for the measurement of credit risk, market risk, liquidity risk, interest rate risk and operational risk as they are used in international financial organisations; select and motivate relevant research methods; perform independent (empirical or theoretical) research; write an article or research report in English; present research results, conclusions, as well as the theories, motives and considerations on which these are built, in English (orally and in writing) to an audience of experts and laymen. 	Lectures Tutorials Project meetings	Written exam 60% Team research paper and presentation 40%
3.	ECMIRS	International Risk Sharing	1 2 4 5	<ul style="list-style-type: none"> understand and discuss causes and consequences of international financial integration; understand and explain the difference between intertemporal and intratemporal consumption smoothing; understand and apply the consumption CAPM to discuss and analyze macroeconomic consumption smoothing; understand and use international asset pricing models for the purpose of international portfolio diversification and home bias; understand and discuss the link between financial integration, diversification and specialization; understand and discuss causes and consequences of global imbalances and economic adjustment mechanisms; understand and apply various international financial crisis models and the concept of contagion to analyze financial crises; understand and apply country risk models for analysis. 	Lectures Tutorials (Team) Project meetings	Written (essay) exam 70% Groep assignment 30%
3.	ECMMF	Multinational Firms	1 4 5	<ul style="list-style-type: none"> describe and explain the behaviour of multi-national firms and their effects on sending and receiving countries in both theoretical and empirical terms and specific cases; communicate on economic theories and empirical research in the area of multinational firms; think and act in an academic way. 	Lectures Tutorials Project groups	Individual paper and group presentation 50% Written exam 50%

3.	ECMRFI	Regulation of the Financial Industry	1 2 4 5	<ul style="list-style-type: none"> • apply the concepts of the role of transaction costs, liquidity insurance, moral hazard, and adverse selection to financial markets and banking; • formally establish the link between (competition) theory and empirical tests; • explain the justification for, and impact and limitations of, financial regulation; • measure and interpret the relationship between the production of the banking firm, the level and type of competition on banking markets, and the stability and regulation of the financial system; • explain policy implications of firm behavior on the basis of theoretical and empirical evidence; • understand and critically evaluate current advancements in the literature; • carry out empirical research with a solid theoretical foundation; 	Lecture Tutorial	Final exam 60% Final paper (group assignment) 40%
4.	ECMT	Thesis	1 2 3 6	<ul style="list-style-type: none"> • apply (international) economics theories and models; • carry out scientific research independently; • show the specific academic attitude and skills belonging to the economic context and the context of a combination of disciplines; • choose relevant methods of research; • apply specific research methods of economics and a combination of disciplines; • indicate the contribution of own research in relation to the existing research results or as new research; • write a research report in English; • draw conclusions, also taking into account the knowledge, motivation and arguments underlying the conclusions; • work systematically. 	Individual	Thesis

International Economics and Business, track 3

Period	Code	Title	Exit qualifications	Learning objectives	Format	Assessment method
1.	ECMEE	Empirical Economics	2 4 5 6	<ul style="list-style-type: none"> interpret and assess quantitative empirical analyses; co-operate in an academic way when problem solving; generate new knowledge with a team; translate a theoretical model into a economic model, assess the parameters of the model and evaluate the validity of the model; apply econometric estimation techniques such as OLS, GLS, IV, maximum likelihood; select the correct estimation techniques belonging to the economic problem and apply these technique on a specific data set; reflect and evaluate own performance and take steps to improve this performance. 	Lectures, tutorials and project groups	Econometric paper (group assignment), 35% Final individual exam 35% - Final stata exam 30%

1.	ECMIBV	International Business Ventures	1 4 5	<ul style="list-style-type: none"> • appraise the relative strengths and weaknesses of different internationalization strategies adopted in international ventures; • identify and explain the main organizational forms developed to operate effectively across national borders; • appraise cross-cultural business challenges in domains such as communication and negotiation. • estimate the value of an international venture at different financing stages. 	Lectures Tutorials	Project paper 25% Team case study incl. assignments 35% Final individual case study 40%
2.	ECMSE	Sustainable Entrepreneurship	1 3 4 5	<ul style="list-style-type: none"> • understanding of (sustainable) entrepreneurship • understanding and skills about the processes of starting a new sustainable business • understanding and skills about running and managing a new sustainable business • understand the concepts of sustainability and sustainable entrepreneurship, • learn about the economic, environmental and social problems facing local and global communities and recognize the opportunities that arise from this. • able to evaluate the risks and rewards of undertaking sustainable entrepreneurship, which involves finding ways to measure the economic as well as social and environmental risks and rewards of a new venture. 	Case discussions Project-Business planning	Case discussion and project 40% Final exam 60%

2.	ECMFAF	Financial Architecture of the Firm	15	<ul style="list-style-type: none"> describe the adequate financial architecture for a specific company; situate a company within a specific law and finance framework; solve the financing problem of a (start-up) company by means of private equity (venture capital, business angels), public equity (IPO) and near-equity; analyse capital budgeting decisions within a company and gain insight into the calculation of the cost of capital of unlisted companies and into the interaction between investment and financing decisions; reason in real option terms; recognise real options in investment projects; describe the different exits of a founder and a venture capitalist; advise on corporate finance issues of start-ups and high-tech companies taking into account their specific financial architecture; discuss several aspects of financial architecture such as corporate governance, and information disclosure. 	Lecture Tutorial	Final exam 100%
3.	EU-LUND/ECMNEKM45	Institutions, Markets and Firms in the Chinese Context				
3.	EU-LUND/ECMBUSM64	Managing New Venture Growth				
3.	EU-LUND/ECMBUSM16	Strategic Change and Leadership				
3.	EU-LUND/ECMEKHP06	The Global Economy and Long-Term Economic Growth				

4.	ECMT	Thesis	1 2 3 5 6	<ul style="list-style-type: none"> • apply (international) economics theories and models; • carry out scientific research independently; • show the specific academic attitude and skills belonging to the economic context and the context of a combination of disciplines; • choose relevant methods of research; • apply specific research methods of economics and a combination of disciplines; • indicate the contribution of own research in relation to the existing research results or as new research; • write a research report in English; • draw conclusions, also taking into account the knowledge, motivation and arguments underlying the conclusions; • work systematically. 	Individual	Thesis
----	------	--------	-----------------------	--	------------	--------

International Economics and Business, track 4

Period	Code	Title	Exit qualifications	Learning objectives	Format	Assessment method
1.	ECMEE	Empirical Economics	2 4 5 6	<ul style="list-style-type: none"> interpret and assess quantitative empirical analyses; co-operate in an academic way when problem solving; generate new knowledge with a team; translate a theoretical model into a economic model, assess the parameters of the model and evaluate the validity of the model; apply econometric estimation techniques such as OLS, GLS, IV, maximum likelihood; select the correct estimation techniques belonging to the economic problem and apply these technique on a specific data set; reflect and evaluate own performance and take steps to improve this performance. 	Lectures, tutorials and project groups	Econometric paper (group assignment), 35% Final individual exam 35% - Final stata exam 30%
1.	ECMIBV	International Business Ventures	1 4 5	<ul style="list-style-type: none"> appraise the relative strengths and weaknesses of different internationalization strategies adopted in international ventures; identify and explain the main organizational forms developed to operate effectively across national borders; appraise cross-cultural business challenges in domains such as communication and negotiation. estimate the value of an international venture at different financing stages. 	Lectures Tutorials	Project paper 25% Team case study incl. assignments 35% Final individual case study 40%
2.	ECMIGD	Institutions, Growth and Development	1 2 3 4 5	<ul style="list-style-type: none"> understand and explain the impact of geography and institutions on a country's growth and development performance; suggest remedial policy measures for those countries that have been disadvantaged by their geographical location and institutions; write a paper in English and present it to an audience of specialists; conduct economic research and present your results. 	Lectures Tutorials	Final exam 50% Research paper and presentation 50%

2.	ECMUD	Urban Development	1 4 5	<ul style="list-style-type: none"> • understanding urban development theories and problems+ • identifying the most important trends and practices in the field of sustainable urban development. 	Field trip Group assignment and discussion Individual assignment Lecture Presentation	Presentations, assignments, discussions 40% Exam 60%
3.	ECMEG	Empirics of Globalisation	1 4 5	<ul style="list-style-type: none"> • being informed about empirical trends and global developments; • better understanding of today's development problems from an historical perspective; • applying theories from various disciplines to better understand empirical developments; • enhancing writing and presentation skills. 	Lectures Discussions Group work Presentations and data processing	Presentations, discussion, and participation 40% Paper 60%
3.	ECMENE	Energy and Environmental Economics	1 2 3? 5	<ul style="list-style-type: none"> • combine theory and empirical skills to the issues related to energy production and use; • critically evaluate work of others on these dimensions; • formulate and complete a scientific research project on energy and environment related topics in economics. 	Lectures Tutorials Assignment	Written Exam 50% Assignment(s) 50%
3.	ECMMF	Multinational Firms	1 4 5	<ul style="list-style-type: none"> • describe and explain the behaviour of multinational firms and their effects on sending and receiving countries in both theoretical and empirical terms and specific cases; • communicate on economic theories and empirical research in the area of multinational firms; • think and act in an academic way. 	Lectures Tutorials Project groups	Individual paper and group presentation 50% Written exam 50%

4.	ECMT	Thesis	1 2 3 6	<ul style="list-style-type: none"> • apply (international) economics theories and models; • carry out scientific research independently; • show the specific academic attitude and skills belonging to the economic context and the context of a combination of disciplines; • choose relevant methods of research; • apply specific research methods of economics and a combination of disciplines; • indicate the contribution of own research in relation to the existing research results or as new research; • write a research report in English; • draw conclusions, also taking into account the knowledge, motivation and arguments underlying the conclusions; • work systematically. 	Individual	Thesis
----	------	--------	------------------	--	------------	--------

Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

Instroom-, doorstroom- en uitstroomgegevens

Instroom bacheloropleiding Economie en bedrijfseconomie

Collegejaar	Cohort			
		Totaal	Engelstalige bachelor	Engelstalige bachelor
		Nederlandse nationaliteit	Andere nationaliteit	
2006	227	64	26	137
2007	277	64	42	171
2008	266	62	58	146
2009	359	81	87	191
2010	412	131	85	196
2011	419	145	92	182

Bindend studieadvies cohort 2010

	Positief	Negatief	Aangehouden	Stakers	Totaal
Engelstalige bachelor	117 (67.6%)	28 (16.2%)	5 (2.9%)	23 (13.3%)	173
Nederlandstalige bachelor	111 (53.1%)	48 (23%)	5 (2.4%)	45 (21.5%)	209
Totaal	228 (59.7%)	76 (19.9%)	10 (2.6%)	68 (17.8%)	382

Rendement herinschrijvers bacheloropleiding

Collegejaar	Rendement herinschrijvers				
	Absoluut	Absoluut	Absoluut	Percentueel	Percentueel
	Actief in 2de jaar (herinschrijvers)	Afgestudeerd na 3 jaar	Afgestudeerd na 4 jaar (cumulatief)	Afgestudeerd na 3 jaar	Afgestudeerd na 4 jaar (cumulatief)
2006	143	47	93	32,9%	65,0%
2007	148	61	117	41,2%	79,1%
2008	172	95	nvt	55,2%	nvt
2009	216	nvt	nvt	nvt	nvt
2010	241	nvt	nvt	nvt	nvt
2011	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt

Instroom Masterprogramma International Economics and Business

Collegejaar	Cohort	Herkomst		
		Absoluut	Absoluut	Absoluut
		Van extern	Van intern UU (niet USE)	Van intern USE
2006	49	8	3	38
2007	60	8	3	49
2008	50	12	1	37
2009	60	24	0	36
2010	76	17	4	55
2011	98	41	6	51

Instream Masterprogramma Economics of Competition and Regulation

In verband met de masterherziening is de instroomtabel gesplitst in de instroom voor Economics and Law (tot en met studiejaar 2010-2011) en Economics of Competition and Regulation.

Instream in de masteropleiding Economics and Law

Collegejaar	Cohort	Herkomst		Absoluut
		Absoluut	Absoluut	
	Totaal	Van extern	Van intern UU (niet USE)	Van intern USE
2006	17	2	0	15
2007	12	1	0	11
2008	25	7	2	16
2009	14	4	0	10
2010	12	2	1	9

Instream in de masteropleiding Economics of Competition and Regulation

Collegejaar	Cohort	Herkomst		Absoluut
		Absoluut	Absoluut	
	Totaal	Van extern	Van intern UU (niet USE)	Van intern USE
2011	11	2	1	8

Instream Masterprogramma Economics of Public Policy and Management

In verband met de masterherziening is de instroomtabel gesplitst in de instroom voor Economics and Social Sciences (tot en met studiejaar 2010-2011) en Economics of Public Policy and Management.

Instream in de masteropleiding Economics and Social Sciences

Collegejaar	Cohort	Herkomst		Absoluut
		Absoluut	Absoluut	
	Totaal	Van extern	Van intern UU (niet USE)	Van intern USE
2006	21	7	0	14
2007	15	4	1	10
2008	15	5	1	9
2009	6	3	1	2
2010	14	6	0	8

Instream in de masteropleiding Economics of Public Policy and Management

Collegejaar	Cohort	Herkomst		Absoluut
		Absoluut	Absoluut	
	Totaal	Van extern	Van intern UU (niet USE)	Van intern USE
2011	13	6	2	5

Uitstroom International Economics and Business

Cohort / opleidingsduur	Totaal	USE	UU niet USE	Extern
2006	49	38	3	8
binnen 1 jaar	22 (44.9%)	16 (42.1%)	1 (33.3%)	5 (62.5%)
binnen 2 jaar	33 (67.3%)	26 (68.4%)	1 (33.3%)	6 (75%)
2007	60	49	3	8
binnen 1 jaar	30 (50%)	24 (49%)	1 (33.3%)	5 (62.5%)
binnen 2 jaar	42 (70%)	34 (69.4%)	2 (66.7%)	6 (75%)
2008	50	37	1	12
binnen 1 jaar	19 (38%)	13 (35.1%)	0 (0%)	6 (50%)
binnen 2 jaar	36 (72%)	28 (75.7%)	0 (0%)	8 (66.7%)
2009	60	36	0	24
binnen 1 jaar	31 (51.7%)	15 (41.7%)	Nvt	16 (66.7%)

binnen 2 jaar	45 (75%)	25 (69.4%)	Nvt	20 (83.3%)
2010	76	55	4	17
binnen 1 jaar	53 (69.7%)	38 (69.1%)	3 (75%)	12 (70.6%)

Uitstroom Economics and Law

Cohort / opleidingsduur	Totaal	USE	UU USE niet	Extern
2006	17	15	0	2
binnen 1 jaar	6 (35.2%)	4 (26.7%)	Nvt	2 (100%)
binnen 2 jaar	13 (76.5%)	11 (73.3%)	Nvt	2 (100%)
2007	12	11	0	1
binnen 1 jaar	3 (25%)	2 (18.2%)	Nvt	1 (100%)
binnen 2 jaar	8 (66.7%)	7 (63.6%)	Nvt	1 (100%)
2008	25	16	2	7
binnen 1 jaar	11 (44%)	8 (50%)	0 (0%)	3 (42.9%)
binnen 2 jaar	15 (60%)	11 (68.8%)	1 (50%)	3 (42.9%)
2009	14	10	0	4
binnen 1 jaar	10 (71.4%)	6 (60%)	Nvt	4 (100%)
binnen 2 jaar	12 (85.7%)	8 (80%)	Nvt	4 (100%)
2010	11	8	1	2
binnen 1 jaar	5 (41.7%)	3 (33.3%)	0 (0%)	2 (100%)

Uitstroom Economics and Social Sciences

Cohort / opleidingsduur	Totaal	USE	UU USE niet	Extern
2006	21	14	0	7
binnen 1 jaar	12 (57.1%)	6 (42.9%)	Nvt	6 (85.7%)
binnen 2 jaar	17 (81%)	11 (78.6%)	Nvt	6 (85.7%)
2007	15	10	1	4
binnen 1 jaar	10 (66.7%)	7 (70%)	0 (0%)	3 (75%)
binnen 2 jaar	12 (80%)	8 (80%)	1 (100%)	3 (75%)
2008	15	9	1	5
binnen 1 jaar	10 (66.7%)	6 (66.7)	1 (100%)	3 (60%)
binnen 2 jaar	13 (86.7%)	9 (100%)	1 (100%)	4 (80%)
2009	6	2	1	3
binnen 1 jaar	3 (50%)	1 (50%)	1 (100%)	1 (33.3%)
binnen 2 jaar	3 (50%)	1 (50%)	1 (100%)	1 (33.3%)
2010	14	8	0	6
binnen 1 jaar	8 (57.1%)	3 (37.5%)	nvt	5 (83.3%)

Gerealiseerde docent-studentratio

Onderwijsinzet wetenschappelijk personeel per 1 december 2011 Bacheloropleiding Economie en bedrijfseconomie

Categorie	M		V		Totaal	
	Aantal	Fte's	Aantal	Fte's	Aantal	Fte's
HL	10	0.67	3	0.67	13	1.34
UHD	7	1.10	0		7	1.10
UD	21	8.64	7	2.76	28	11.40
Promovendi	3	0.25	7	0.48	10	0.73
Docenten	6	4.84	3	2.70	9	7.54
Totaal	47	15.50	20	6.61	67	22.11

De student/staf ratio is in studiejaar 2011-2012 46. Voor de bacheloropleiding is 22.11 fte beschikbaar. Gedeeld door 1009 ingeschreven studenten betekent dat 0.022 fte onderwijstijd per student. Hierin is de onderwijscoördinatie, het grote minoronderwijs en het tutoraat niet opgenomen. Het onderwijsprogramma is realiseerbaar met deze student/staf ratio.

Onderwijsinzet wetenschappelijk personeel per 1 december 2011 Masteropleidingen

Categorie	M		V		Totaal	
	Aantal	Fte's	Aantal	Fte's	Aantal	Fte's

Hoogleraar	8	1.41	3	0.33	11	1.74
UHD	5	0.81	0		5	0.81
UD	15	1.83	5	0.27	20	2.10
Promovendi	1	0.06	2	0.14	3	0.20
Docenten	2	0.12	0		2	0.12
Totaal	31	4.23	10	0.74	41	4.97

De student/staf ratio in studiejaar 2011-2012 is 35. Voor de masteropleidingen is 4.97 fte beschikbaar. Gedeeld door 173 ingeschreven studenten (inclusief nog niet afgestudeerde ouderejaars studenten) geeft 0.029 fte onderwijstijd per student. Hierin is de onderwijscoördinatie niet opgenomen. Het onderwijsprogramma is realiseerbaar met deze student/staf ratio.

Gemiddeld aantal contacturen per fase van de studie

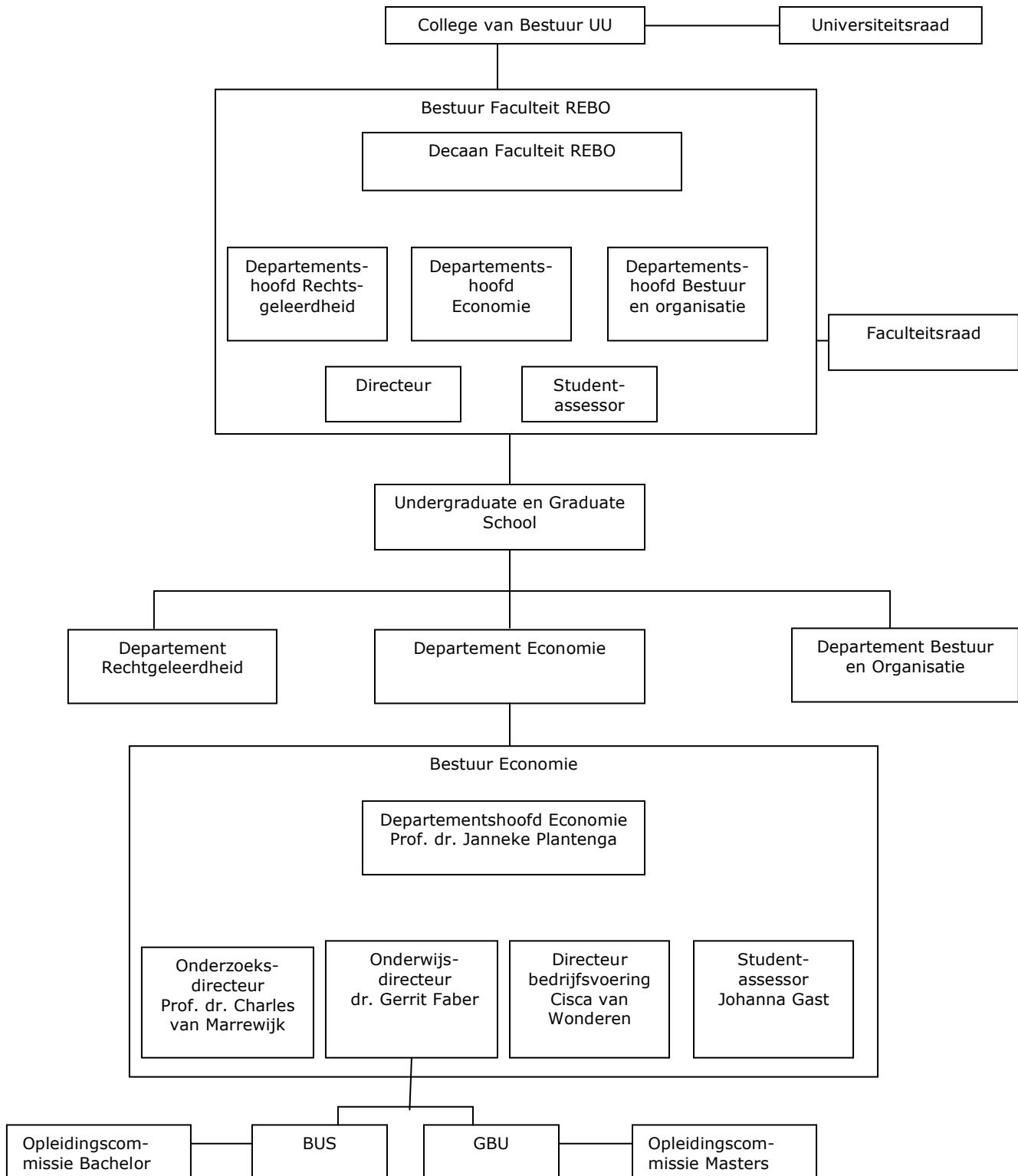
Aantal uren geprogrammeerd onderwijs en aantal uren zelfstudie bacheloropleiding Economie en bedrijfseconomie

	Hoorcolleges	Werkcolleges, Practica, projectonderwijs	Schriftelijke toetsen	Onder- zoeks- keuzevak	Zelfstudie (alleen of in groepjes)	Totaal
Jaar 1	136	282	48	0	1302	1680
Jaar 2	136	102	48	0	1394	1680
Jaar 3	100	100	36	400	1044	1680

Aantal uren geprogrammeerd onderwijs en aantal uren zelfstudie masteropleidingen

	Hoorcolleges	Werkcolleges, Practica, projectonderwijs	Schriftelijke toetsen	Scriptie	Zelfstudie	Totaal
Uren	104	104	18	400	1054	1680

Bijlage 6: Organogram



Bijlage 7: Bezoekprogramma

Tijd	Onderdeel	Gesprekspartners
Maandag 18 juni		
9:00 – 12:00	Preparatory meeting : discussing the self-evaluation report and theses	
12:00	– Lunch	
12:30		
12:30 – 13:30	– Introductory meeting with the management	Prof.dr. Henk Kummeling (decaan REBO) Prof.dr. Janneke Plantenga (departementshoofd Economie) Dr. Gerrit Faber (onderwijsdirecteur) Drs. Frank van der Salm (onderwijscoördinator Bachelor en coördinator van het Fresmen College) Prof.dr. Wolter Hassink (leerstoelhouder Econometrie en coördinator Honours)
13:30 – 13:45	– Break	
13:45 – 14:30	– Meeting with students (bachelor) Engelstalig gesprek	Despina Doneva (jaar 1 internationaal) Marloes Wigger (jaar 1, Nederlands) Kai Strohmeyer (jaar 2, Nederlands) Holta Haxhiu (jaar 2, internationaal) Ryan van Rijst (jaar 3, Nederlands) Christina Schenten (jaar 3, internationaal)
14:30 – 15:15	– Meeting with lecturers (bachelor)	dr. Chantal Remery drs. Frank v.d. Salm dr. Yolanda Grift dr. Harro Maas drs. Peter O. van der Meer dr. Kris de Jaeger
15:15 – 15:30	– <i>Break/ additional information documents</i>	
15:30	– Meeting with master students I E&B	Marije Rhebergen, BSc- track 1

16:15	Engelstalig gesprek	Arjen Kool, BSc – track 2 Gerardo Pujado, BSc – track 3 (internationale student) Bo Irik, BSc – track 4
16:15 17:15	– Meeting with master students PP&M + C&R	Arthur van Dinther, BSc (ECR) Lisa Hijmans, BSc (ECR) Ellen Aalbers, BSc (EPPM) Sophie Kramer, BSc (EPPM)
17:15 17:30	– <i>Break / additional information documents</i>	
17:30 18:00	– Meeting with alumni	Eva de Waard MSc – IEB Petar Angelov MSc – IEB (Petar verstaat Nederlands, maar antwoordt liever in het Engels) Michiel de Ridder MSc – ECR Gijs van der Biesen, MSc – ECR Erik Zonneveld MSc – EPPM Paul van Kempen MSc – EPPM
18:00 18.45	– Consultation hour/looking at information	
19:00 – 21:30	Working dinner committee	
Dinsdag 19 juni		
9:00 – 9:45	Meeting with lecturers I E&B	prof.dr. Wolter Hassink Dr. Peter-Jan Engelen prof.dr. Erik Stam dr. Marc Schramm
9:45 – 10:45	Meeting with lecturers PP&M + C&R	EPPM: Dr. Loek Groot Prof. dr. Janneke Plantenga ECR: Dr. Johan den Hertog Prof.dr. Hans Schenk
10:45 11:00	– Break	

11:00 11:45	– Meeting with educational committee	OC bachelor: drs. Rob Bolder dr. Annette v.d. Berg Rens Roelvink Stefan Kimenai OC masters: Dr. Gabor Péli Mirjam Zengers BSc Tim Rauws BSc
11:45 12:30	– Meeting with exam committee and student advisor	Dr. Johan den Hertog (voorzitter examencommissie) Mr. Frans-Pieter Sprik (secretaris examencommissie) Dr. Peter-Jan Engelen (lid examencommissie) Drs. Huub Klein-Schiphorst (studieadviseur)
12:30 13:00	– <i>Lunch</i>	
13:00 14:30	– Internal meeting committee: preparation for concluding meeting	
14:30 15:15	– Concluding meeting with management	Prof.dr. Ige Dekker (vice-decaan REBO) Prof.dr. Janneke Plantenga (departementshoofd Economie) Dr. Gerrit Faber (onderwijsdirecteur)
15:15 16:45	– Review meeting committee: draft of preliminary results	
16:45 17:00	– Presentation of preliminary results *	
17:00	Reception	

Bijlage 8: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten

Voor het bezoek heeft de commissie de afstudeerscripties bestudeerd van de studenten met de volgende studentnummers:

Bacheloropleiding Economie en Bedrijfseconomie

3237583	3150046
3227944	3039757
3285057	3172929
3239969	3239926
3008940	3214753
3227871	3281515

Masteropleiding Economics of Competition and Regulation

3063186	3110737
3035379	3175928
3009831	3305708

Masteropleiding Economics of Public Policy and Management

0243477	0475580
3442438	0259853
3569489	3684474

Masteropleiding International Economics and Business

3110907	0450359
3446336	3250377
3167593	3229726

Op verzoek van de commissie heeft de opleiding ter beoordeling nog vijf willekeurig gekozen masterscripties (collegejaren 2009-2010 en 2010-2011) uit de masteropleidingen Economics of Competition and Regulation en International Economics and Business verstrekt met het eindcijfer 6. Het gaat om de eindwerken van studenten met de volgende studentnummers:

3042944
3147053
3251861
3426327
3326594

Tijdens het bezoek heeft de commissie onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels als *hard copies* en deels via de elektronische leeromgeving):

Documenten ter inzage tijdens het visitatiebezoek

Economie Universiteit Utrecht – 18 en 19 juni 2012

vergaderstukken studie jaren 2010-2011, 2011-2012

1. BUS stukken
2. GBU stukken
3. OC bachelor
4. OC masters
5. examencommissie
6. relevante ad hoc commissies: EMP, stafbijeenkomsten

evaluaties

7. samenvatting en analyse vakevaluaties bachelor
8. samenvatting en analyse vakevaluaties masters
9. curriculumevaluaties bachelor
10. curriculumevaluaties masters
11. samenvatting en analyse managementevaluaties: Elsevier, keuzegids, monitoren

cursusinformatie*

12. Financiële verslaggeving
13. Institutionele economie
14. Economie van de Publieke Sector
15. Empirical Economics
16. Public Economics and Policy
17. Multinational Firms
18. Arbeidseconomie

reglementen

19. reglement OKV
20. reglement masterscriptie
21. stagereglement

overig

22. materiaal studievereniging
23. documentatie docenttevredenheid/ medewerkersmonitor
24. overzicht verplichte literatuur
25. vaardighedenreader
26. project Studenttevredenheid
27. samenstelling trajecten

* - de vakomschrijving, syllabus of studiehandleiding met collegeopzet studieopdrachten en literatuur ed,
- het (proef)tentamen en de herkansing met nakijkmodellen en vakevaluaties van de laatste 3 studie jaren.
- de gemaakte tentamens van de meest recente tentamenmogelijkheid, inclusief de herkansing (een willekeurige aselecte steekproef van ca 10 stuks).
- Als dat van toepassing is: een representatieve selectie van werkstukken, essays, opdrachten

Bijlage 9: Onafhankelijkheidsverklaringen



ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM:

PRIVÉ ADRES:

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Bachelor en masteropleidingen
Economie Universiteiten Utrecht en
Nijmegen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

Universiteit Utrecht
Radboud Universiteit Nijmegen

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEINVLOEDEN;



VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEMHAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS:

DATUM:

HANDTEKENING:



ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM:

PRIVÉ ADRES:

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Bachelor opleiding en Master opleidingen van
de faculteit Economie

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

Universiteit Utrecht

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEINVLOEDEN;



VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEMHAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS:

DATUM:

HANDTEKENING:

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: H van EESPRIVÉ ADRES: Boterdiep Weitzijde 31
3705 AK Zuidwolde (9)

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Economie (Bachelor en Master)

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

Radboud Universiteit Nijmegen
Universiteit Utrecht

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: GRONINGEN DATUM: 15-4-2012

HANDTEKENING:



ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Van Hulle CynthiaPRIVÉ ADRES: Heikant 22
9190 Stekene
België

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Bachelor en master opleidingen in Economie en
Bedrijfsconomie

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

Radboud University Nijmegen
Utrecht University

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: Leuven DATUM: 15 juni 2012

HANDTEKENING:



ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: J. G. Kuyf

PRIVÉ ADRES: Mozartlaan 18
3603 BT Maarsse

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

School of Economics KU
Nijmegen School of Management RSM

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden kunnen beïnvloeden.

1

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: H. VISSER

PRIVÉ ADRES: AN JELIËRGULAN 12
2113P AERDENHOUT

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

ECONOMIE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

1 UNIVERSITEIT UTRECHT
2 RADBOUD UNIVERSITEIT NIJMEGEN

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden kunnen beïnvloeden.

1

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: Maarsse DATUM: 200710

HANDTEKENING:



VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: AERDENHOUT DATUM: 04 mei 2012

HANDTEKENING:



ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Mieke van BergenPRIVÉ ADRES: Maiensraat 4
4401 BB Vries
(Drenthe)

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Economie

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

Universiteit Utrecht &
Radboud Universiteit Nijmegen

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN.

1

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Adrienne MuijzerPRIVÉ ADRES: Jupiter 116
1182 EJ Amstelveen

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Bachelor- en masteropleidingen
Economie

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

1) Universiteit Utrecht
2) Radboud Universiteit Nijmegen

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN.

1

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: Vries DATUM: 26-04-2012

HANDTEKENING:



VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: Utrecht DATUM: 13-06-2012

HANDTEKENING:



2